

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปีที่ 39 ฉบับที่ 3 เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน พ.ศ.2563

เจ้าของ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมส่งเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ และเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการ โดยครอบคลุมวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษาศิลปกรรม ดนตรีสถาปัตยกรรม ภาษา วรรณกรรม กำหนดการตีพิมพ์ปีละ 6 ฉบับ ออกราย 2 เดือน คือ เล่ม 1 มกราคม-กุมภาพันธ์/ เล่ม 2 มีนาคม-เมษายน/เล่ม 3 พฤษภาคม-มิถุนายน/ เล่ม 4 กรกฎาคม-สิงหาคม /เล่ม 5 กันยายน-ตุลาคม และ เล่ม 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

บทความวิชาการและบทความวิจัยที่จะนำมาตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามนี้จะต้องได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Peer review) ซึ่งปกติจะมีผู้พิจารณา 2 คน (Double Blind) หรือ ผู้พิจารณา 3 คน ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
บรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม หงษ์สุวรรณ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ น้อยวงศ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัฐพล อินตะเสนา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
	อาจารย์ ดร.พิมพ์ยุพา ประพันธ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ภูมิฐาน รั้งคุณูปวัฒน์	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิภูสรี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.กุลธิดา ท้วมสุข	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย ปิฎกวัชต์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ศรารัตน์ เมตตาริกานนท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.มนวิภา ผดุงสิทธิ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์บุญชัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินดา เข้มศรีพงษ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิวรรณ ตันติธนาวงค์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิวรรณ พิรศักดิ์โสภณ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.วณิช นิรันทรานนท์	มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุตรธานี
รองศาสตราจารย์ ยงยุทธ ชูแว่น	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ สิทธิพร ภิรมย์รื่น	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.กมลพร สอนศรี	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังข์พันธานนท์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.เพชรวิทย์จันทร์ศิริสิริ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ภัทรธนาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูเบศร์ สมุทรจักร	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ คำคง	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พ.ต.ท.ดร.เกษมศานต์โชติชาครพันธ์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอี่ยมพร หลินเจริญ	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมินทร เบ้าธรรม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิคม นาคอ้าย	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Mr.Paul Dulfer	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เลขานุการ นางฉวีวรรณ อรรถะเศรษฐ์

ผู้ช่วยเลขานุการ จิรรัตน์ ภูสุฤทธิ พักตร์วิไล รุ่งวิสัย

สำนักงานกองบรรณาธิการ	กองส่งเสริมการวิจัยและบริการวิชาการ	
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ตำบลขามเือง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150	
โทรศัพท์ 0-4375-4321 ต่อ 1754 หรือ 0-4375-4416		
กำหนดการตีพิมพ์ปีละ 6 ฉบับ		
ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์	ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน	ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน
ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม	ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม	ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

บทบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่ 39 ฉบับที่ 3 เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน พ.ศ.2563 ฉบับนี้ มีการคัดสรรเลือกบทความที่อุดมไปด้วยเนื้อหาสาระทางวิชาการที่เข้มข้นมากขึ้น เพื่อทำหน้าที่เป็นเวทีแห่งความรู้และเป็นพื้นที่แห่งการนำเสนอองค์ความรู้ทางวิชาการ เพื่อส่งเสริม/เผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาองค์ความรู้ของประเทศอีกทางหนึ่ง อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการของกลุ่มนิสิต นักศึกษา ครูอาจารย์ และนักวิจัย โดยครอบคลุมวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การเมือง การศึกษา ศิลปกรรม ดนตรี สถาปัตยกรรม ภาษาและวรรณกรรม ทั้งนี้วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามฉบับนี้มีบทความวิจัยและบทความวิชาการจำนวน 10 เรื่อง ซึ่งผ่านการคัดเลือกนำมาตีพิมพ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewers) ในสาขาต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

บทความเรื่องแรกคือ “การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษา อาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์” ของรัชตรา สุวรรณษา และสาคร อัฒจักร ทั้งนี้ผู้ศึกษาพบว่า สถานศึกษาอาชีวศึกษาต้องมีการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล ซึ่งต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงานให้เป็นไปตามระบบ ถ้าขาดระบบการบริหารที่ดีจะกระทบต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงานได้ ดังนั้น ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในสถานศึกษาจึงขึ้นอยู่กับการบริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้ปฏิบัติงานได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในสถาบันการอาชีวศึกษา จึงได้ศึกษา สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำไปพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล

บทความเรื่องที่สอง คือ “โปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม สำหรับเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ของอับดุลเลาะ เจ๊ะหลง และเกษตรชัย และหีม ผลการศึกษาพบว่า จากการศึกษาโปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 1) กิจกรรมปฐมบทและความคุ้นเคย ซึ่งเป็นกิจกรรมแรกเริ่มเพื่อทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์กิจกรรมและสร้าง ความคุ้นเคยระหว่างผู้จัดและผู้เข้าร่วมกิจกรรม 2) กิจกรรมมาทบทวนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นกิจกรรมการทบทวนพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลาม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสทบทวนตัวเอง 3) กิจกรรมอิสลามกับพื้นฐานชีวิตที่ควรมีซึ่งเป็นกิจกรรมการเพิ่มพูนความรู้ด้านอิสลามศึกษาเบื้องต้น เช่น หลักศรัทธา หลักปฏิบัติ 4) กิจกรรมส่งเสริมการละหมาดเสาหลักของมุสลิม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสปฏิบัติละหมาดที่ถูกต้องตามหลักการอิสลาม พร้อมส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของการละหมาด 5) กิจกรรมเรียนรู้กวีไตรของท่านศาสดามูฮัมหมัด ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้จากกวีไตรประจำวันของบุคคลต้นแบบ บุคคลที่ประเสริฐที่สุดในอิสลามทั้งการพูดและการปฏิบัติ

บทความเรื่องที่สาม คือ “สมรรถนะประจำตำแหน่งของนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร” ของอภิเดช เล้าโสภากิรมย์ ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะประจำตำแหน่งของนักพัฒนาสังคมกรุงเทพมหานคร ได้แก่ 1) ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและกฎหมายในการปฏิบัติงาน 3) ความรู้เกี่ยวกับหลักการพัฒนาหรือบริหารชุมชน 4) การทำงานเป็นทีม 5) การสื่อสาร 6) การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า 7) ภาวะผู้นำ 8) การควบคุมอารมณ์ 9) การปรับตัวต่อสถานการณ์ 2. สมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำ กลุ่มงาน สมรรถนะประจำตำแหน่ง ในปัจจุบัน แตกต่างกับค่าเฉลี่ยของสมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำ กลุ่มงาน สมรรถนะประจำตำแหน่ง ตามความคาดหวังของนักพัฒนาสังคมของกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญ

บทความเรื่องที่สี่ คือ “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม: ศึกษากรณีชุมชนบ้านเขวา ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” ของดาริกา โพธิ์รุกข์ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมา ตลอดจนการดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ประเพณีอันดีงาม รวมถึงโบราณสถาน อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนบ้านเขวา รวมถึงเพื่อทราบถึงกระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเขวา และถอดบทเรียนของกระบวนการจัดการดังกล่าว เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และเป็นการศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนของชุมชนบ้านเขวาในการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม รวมถึงโบราณสถานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำ ชุมชน รวมถึงสร้างความตระหนักและสำนึกให้กับคนในชุมชน ในการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณี รวมถึงโบราณสถานในท้องถิ่น และเกิดความรู้สึกร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในการร่วมอนุรักษ์และปกป้องมรดก ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

บทความเรื่องที่ห้า คือ “การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรม ทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์” ของเกศตารา ไปทา และดวงจันทร์ เตียววิไล การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะส่งเสริมทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ โดยจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้ศิลปะเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์ ซึ่งเมื่อปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์ที่เป็นหมวดทักษะวิชาชีพเฉพาะที่สำคัญ และเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์งานศิลปะในสาขาต่างๆ อีกทั้งยังเป็นหัวใจหลักของการสร้างสรรค์งานศิลปะต่างๆ ได้ดี ก็จะไปสู่การพัฒนางานศิลปกรรมด้านอื่นๆ สามารถนำไปเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพในลักษณะผู้ปฏิบัติหรือประกอบอาชีพอิสระที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม สร้างสรรค์และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อไปได้ ผู้วิจัยจึงจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงาน จิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ขึ้นมา

บทความเรื่องที่หก คือ “อิทธิพลของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานที่มีต่อคุณภาพการทำงานของเลขานุการผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย” ของจินตหรา แสงทะรา ทั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาอิทธิพลของการนำเทคโนโลยี สารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานที่มีต่อคุณภาพการทำงานของเลขานุการผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบว่าการ

นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานมี ผลกระทบต่อคุณภาพการทำงาน ของเลขานุการ ผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยหรือไม่ อย่างไร ซึ่งทำการ เก็บข้อมูลกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปเป็น ข้อสารสนเทศในการกำหนดแนวทางเพื่อวางแผนพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานของสถาบัน อุดมศึกษาใน ประเทศไทยให้มีมาตรฐานและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถาบันอุดมศึกษา ในประเทศไทย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืนต่อไป

บทความเรื่องที่เจ็ด คือ **“เพศสถานะกับรูปแบบการใช้ชีวิต: การศึกษาข้ามวัฒนธรรม (ไทย ออสเตรเลีย)”** ของรังสรรค์ โฉมยา และอารยา ปิยะกุล การศึกษาค้นคว้านี้เป็นการศึกษาภาพ รวมของรูปแบบการใช้ชีวิตของนิสิตปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประเทศไทย และ มหาวิทยาลัยโมนาช เมืองเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย ทั้งในเรื่องของรูปแบบพฤติกรรม และ วิธีการใช้ชีวิตเพื่อที่จะประเมินเปรียบเทียบคุณลักษณะต่างๆ ของรูปแบบการใช้ชีวิตของนิสิต ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประเทศไทย และมหาวิทยาลัยโมนาช เมืองเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย โดยมีสมมุติฐานเบื้องต้นในการเปรียบเทียบระหว่างสองสังคมที่เป็นตัวแทน ของสังคมในประเทศที่พัฒนาแล้วกับสังคมในประเทศที่กำลังพัฒนา เพื่อประโยชน์ใน การพัฒนาการองค์ความรู้ทางด้านจิตวิทยา หากจุดเหมือนจุดต่างของรูปแบบการใช้ชีวิตในสังคม ทั้งสอง ในงานวิจัยสมัยใหม่ที่ศึกษาในลักษณะนี้ เช่น การศึกษาแบบข้ามวัฒนธรรมเพื่อเปรียบเทียบ ภาวะสุขภาพ คุณภาพชีวิตระหว่างหญิงสูงอายุในประเทศออสเตรเลียและประเทศเวียดนาม และเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสองสังคมที่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้งานวิจัยนี้ ยังใช้เป็นแนวทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนิสิตในระดับปริญญาตรีของประเทศไทย ต่อไปด้วย

บทความเรื่องที่แปด คือ **“ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครอง สิทธิเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรม”** ของสุภาพร พิทักษ์เผ่าสกุล ปัจจุบันกรณี ที่เด็กตกเป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาหรือพยาน ยังไม่สามารถทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการ คุ้มครองตามหลักสากล อีกทั้งการที่กฎหมายกำหนดให้มีองค์กรหลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้อง รวมถึงกำหนดให้มีกลุ่มสหวิชาชีพ ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา ก่อให้เกิด ปัญหาในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนหลายประการในขั้นตอน เช่น การถามปากคำ การนำ ชีวสถานที่เกิดเหตุ การทำแผนประกอบคำรับสารภาพ เขตอำนาจ ในการสอบสวน การควบคุมตัว การดำเนินการฟ้องคดีต่อเด็กและเยาวชน ตลอดจนการส่งเด็ก และเยาวชนไปฝึกอบรม เป็นต้น งานวิจัยฉบับนี้มุ่งที่จะศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมาย ในการให้ความ คุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรมโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัย เชิงเอกสาร

บทความเรื่องที่เก้า คือ **“กลวิธีการเร้าอารมณ์สะท้อนใจในเหตุการณ์สวรรคต จากเรื่องเล่าในพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถ บพิตร”** ของอัศวินธ์ เรืองรอง การเสด็จสวรรคตในพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพล อดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2559 นั้น ได้สร้างความวิปโยครันทกทุกข์

แก่พสกนิกรในพระองค์อย่างหาที่สุดมิได้ แรงกระทบจากอารมณ์โศกอันหนักหน่วงนี้เป็นพลังผลักดันต่อการแสดงออกในรูปแบบอันหลากหลายทั้งในรูปแบบของเรื่องเล่า และกวีนิพนธ์ผ่านช่องทางต่างๆ ทั้งในแบบของหนังสือ วารสาร นิตยสาร และช่องทางออนไลน์ การแสดงออกของอารมณ์วิปโยคต่อเหตุการณ์นี้ที่มีความโดดเด่น คือ การแสดงออกในรูปแบบ “เรื่องเล่า” ผ่านช่องทางออนไลน์ที่ทุกคนสามารถแสดงออกทางความรู้สึกนึกคิดได้ทั่วถึงและเท่าเทียม ดัง “เรื่องเล่า” ในเหตุการณ์สวรรคตในวันดังกล่าว จากการศึกษาพบว่า ลักษณะเด่นของเนื้อหาของเรื่องเล่าที่แสดงอารมณ์สะเทือนใจ มี 2 ลักษณะ คือ เนื้อหาที่กล่าวถึงการสูญเสีย และเนื้อหาที่กล่าวถึงการสดุดี อันเป็นประเด็นสำคัญว่าเนื้อหาของเรื่องเล่าทั้งปวง นี้มีกลวิธีอันแยบคายอย่างไรต่อการทำให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจได้อย่างน่าสนใจ

บทความเรื่องสุดท้าย คือ **“สร้อยดอกหมาก: การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมผ้าทอสัญลักษณ์จังหวัดมหาสารคาม”** ของกิตติกรณ์ บำรุงบุญ และปิยลักษณ์ โพธิวรรณ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องสร้อยดอกหมาก: อัตลักษณ์ผ้าไหมทอมาถกลางกระแสนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมุ่งอธิบายปรากฏการณ์ของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากในฐานะที่ถูกทำให้เป็นสัญลักษณ์และสินค้า โดยวิเคราะห์จากมุมมองด้านแนวคิดอัตลักษณ์ที่สะท้อนบนปรากฏการณ์ของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก ไม่ว่าจะเป็นลวดลายหรือภูมิปัญญาทั้งหมดถูกสร้างขึ้นภายใต้อุดมการณ์ของสร้างสัญลักษณ์ และเพื่อการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และวิเคราะห์ปรากฏการณ์นี้ผ่านแนวความคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม เพื่อให้ทราบว่าผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากเป็นการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม โดยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่รองรับความยั่งยืนและเป็นหลักประกันความต่อเนื่องและการสืบทอดให้ดำรงอยู่

จากที่ได้กล่าวบรรยายมาในเบื้องต้นแล้ว สามารถทำให้มองเห็นในภาพรวมได้ว่า บทความต่างๆ ทั้ง 10 บทความของวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามฉบับนี้มีประเด็นการศึกษาที่หลากหลาย แต่ทั้งหมดล้วนอยู่ในแวดวงการศึกษาในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิดมุมมองทางวิชาการที่หลากหลายแ่งคิด แ่งมุมที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ในท้ายสุดนี้ กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เนื้อหาสาระที่เป็นองค์ความรู้ต่างๆ ในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทั้งที่เป็นนิสิต นักศึกษา ครูอาจารย์ นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไปได้ตามสมควร สุดท้ายก็ต้องขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ติดตามให้ความสนใจวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบกันใหม่ในวารสารฉบับหน้าครับ

ปฐม หงษ์สุวรรณ
บรรณาธิการ

สารบัญ

การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ รัชตรา สุวรรณษา, สาคร อัจฉกร	9
โปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามสำหรับเยาวชนมุสลิม กลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อับลเลาะ เจ๊ะหลง, เกษตรชัย และหีม	20
สมรรถนะประจำตำแหน่งของนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร อภิเดช เล้าโสภากิริมย์	33
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม: ศึกษากรณีชุมชนบ้านเขวา ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ดารีกา โพธิ์รุกข์	42
การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษา สาขาจิตรศิลป์ เกศดารา ไปทา, ดวงจันทร์ เดี่ยววิไล	52
อิทธิพลของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานที่มีต่อคุณภาพ การทำงานของเลขานุการผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย จินตหรา แสงทะรา	67
เพศสถานะกับรูปแบบการใช้ชีวิต: การศึกษาข้ามวัฒนธรรม (ไทย ออสเตรเลีย) รังสรรค์ โนมยา, อารยา ปิยะกุล	81
ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน ตามกระบวนการยุติธรรม สุภาพร พิทักษ์เผ่าสกุล	92
กลวิธีการเร้าอารมณ์สะท้อนใจในเหตุการณ์สวรรคตจากเรื่องเล่าใน พระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร อัศวินธ์ เรืองรอง	106
สร้อยดอกหมาก: การผลิตผ้าทางวัฒนธรรมผ้าทอสัญลักษณ์จังหวัดมหาสารคาม กิตติกรณ์ บำรุงบุญ, ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ	117

Contents

Development of Effective Academic Management Practices for Vocational Education Institutes in Kalasin Province <i>Ratchatra Suwannasa, Sakorn Atthachakara</i>	9
The Islamic Learning Program for the Development of Muslim Risk Youth Behaviors in Three Southern Border Provinces of Thailand <i>Abdullah Chelong, Kasetchai Leaheem</i>	20
Functional Competencies of Social Development Worker: A Case Study of Bangkok Metropolitan Administration <i>Aphidate Laosophaphirom</i>	33
Public Participation in Cultural Heritage Conservation: A Case Study in Khwae Village, Khwae District, Muang District, Maha Sarakham Province <i>Darika Phothiruk</i>	42
Development of Curriculum to Enhance Operational Skills in Landscape Paintings for Fine Arts Students <i>Ketdara Potha, Duangchan Diowvilai</i>	52
The Influence of IT Implementation to Working Quality of Chief Executive's Secretary in Thailand Higher Education Institutes <i>Jintara Sangtara</i>	67
Gender and Life Styles: Cross Cultural Research (Thailand Australia) <i>Rungson Chomeya, Araya Piyakun</i>	81
Legal Problems and Obstacles of Juvenile Protection in Process of Justice <i>Supaporn Pituckphaosakul</i>	92
Deeply Moved and Emotional Arousing Techniques in the Decease Event from Narratives of His Majesty King Bhumibol Adulyadej, the Great <i>Akhawit Ruengrong</i>	106
Sroi Dokh Mak: The Cultural Reproduction of Woven Cloths Symbol Maha Sarakham Province <i>Kittikorn Bamroongboon, Piyaluk Potiwan</i>	117

การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์

Development of Effective Academic Management Practices for Vocational Education Institutes in Kalasin Province

รัชตรา สุวรรณษา¹, สาคร อัฒจักร²

Ratchatra Suwannasa¹, Sakorn Atthachakara²

Received: 20 December 2019

Revised: 9 February 2020

Accepted: 13 January 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล และพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 181 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าดัชนี PNI และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินแนวทาง จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็น

¹ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
โทร. 0-8856-39541, อีเมล: ratchatra2531@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
โทร. 043-754321, อีเมล: sakorn.a@msu.ac.th

¹ Master Student Major, Educational Administration and Development Faculty of Education, Mahasarakham University
Tel. 0-8856-39541, อีเมล: ratchatra2531@gmail.com

² Assistant professor, Department of Curriculum and Instruction Faculty of Education, Mahasarakham University
Tel. 043-754321, E-mail: sakorn.a@msu.ac.th

รายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า งานสื่อการเรียนการสอน มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด รองลงมา คือ งานสาขาวิชา และงานวิทยบริการและห้องสมุดตามลำดับ

2. ผลการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ได้พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการ การบริหารงานวิชาการ มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับสถาบันการศึกษาทุกระดับ 2) จุดมุ่งหมาย เพื่อจัดทำกรอบและพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา 3) กลไกการดำเนินงาน โดยใช้วงจรคุณภาพในการดำเนินงานวิชาการในแต่ละองค์ประกอบ รวมทั้งการกำหนดแนวทางการกำกับดูแล 4) แนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล แบ่งออกเป็น 6 งาน ได้แก่ 4.1) งานสาขาวิชา มีการดำเนินงานโดยการวางแผนการเรียนการสอนตามหลักสูตร ควบคุม กำกับ ติดตาม และปรับปรุงการทำงาน 4.2) งานพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน โดยการจัดทำ การนำหลักสูตรไปใช้ การประกันคุณภาพ และมีการปรับปรุงหลักสูตรอย่างเหมาะสม 4.3) งานวัดผลและประเมินผล มีการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือ การบันทึกและการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ 4.4) งานวิทยบริการและห้องสมุด มีการวางแผนการจัดหาทรัพยากร จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้บริการ และการปรับปรุงการให้บริการ 4.5) งานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือกับสถานประกอบการ จัดผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์ตรงตามความถนัดของสถานประกอบการ 4.6) งานสื่อการเรียนการสอน มีการวางแผนการจัดหาการใช้ การตรวจสอบคุณภาพ จัดระบบการให้บริการสื่อการเรียนการสอน และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งผู้บริหารต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีการนิเทศติดตามงานวิชาการอย่างต่อเนื่อง และปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานวิชาการ โดยผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของแนวทาง พบว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนาแนวทาง, การบริหารงานวิชาการ

Abstract

The research aimed to study current conditions desirable conditions and need of effective academic management practices and development of effective academic management practices for vocational education institutes in Kalasin province. This research was divided into 2 phases: phases 1: study current conditions desirable conditions and need of effective academic management practices for vocational education institutes in Kalasin province. samples were selected from administrators and teachers of vocational education institutes in Kalasin province totally 181 and phases 2: development of effective academic management practices for vocational education institutes in Kalasin ; province. focus group discussion the 7 professionals were group the of informants. The research instrument were evaluation form. The Statistics used for analyzing data were mean and standard deviation.

The result of the research revealed that:

1. The results of the current state of effective academic management practices. Were reported that the current state of effective academic management practices for vocational education institutes in Kalasin province were at amoderate level. Considering each side, it was found that most of them were in the middle level. Desirable conditions of effective academic management practices for vocational education institutes in Kalasin province were at high level and order of needs to developing guidelines on effective academic management practices for vocational education institutes in Kalasin province were in teaching aids are needed the most, followed by the department work. The academic resources and libraries.

2. The result of development of effective academic management practices for vocational education institutes in Kalasin province were 5 categories. The first category was the principle. academic management is particularly important for educational institutions at all levels. The second category was the purpose. To make the frame and developing guidelines on effective academic management practices for vocational education institutes. The third category was the mechanism the operation. Use deming cycle for academic management in each component and the regulatory guidelines. The fourth category was the effective academic management practices guidelines. The guidelines was divided into 6 factors. 1 was department work. There is operations by planning and teaching according to the curriculum, control, supervise, monitor and improve the work. 2 was teaching and learning curriculum development. Creating, implementation the curriculum, quality assurance and with appropriate curriculum updates. 3 was evaluation. With the improvement and development tools. Records and information management systems. 4 was the academic resources and libraries. Planned, resources supply, organize activities that promote the use of services and improve services. 5 was bilateral vocational education work. Memorandum of understanding with the establishment. students to practice experiences that meet the aptitude of the establishment. 6 was teaching aids. Procurement plan, quality inspection and learning media services. The fifth category were the conditions of success. school administrators have academic leadership. Supervision for academic work monitoring and improve academic performance. With the expert by focus group discussion were give the interest and get the benefit suggestion. The results of possibility, suitability of developing guidelines were at high level.

Keywords: Developing guidelines, Academic Management.

บทนำ

การจัดการอาชีวศึกษาเป็นการฝึกอบรมวิชาชีพที่จัดในสถานศึกษาของรัฐ เอกชนหรือร่วมมือกับสถานประกอบการ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในฐานะที่เป็นองค์กรระดับชาติรับผิดชอบการจัดการศึกษาด้านวิชาชีพ ซึ่งจำเป็นต้องมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมีมาตรฐานการศึกษาในทุกระดับ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2555ก) การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับองค์กร เป็นหัวใจของสถาบันการศึกษาทุกระดับ ไม่ว่าจะในระดับมหาวิทยาลัยหรือระดับสถานศึกษา การที่จะดูว่าสถาบันใดมีมาตรฐานก็มักเอาผลงานทางวิชาการเป็นสำคัญ เนื่องจากมาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการเนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งอาจเกี่ยวข้องทางตรงหรือทางอ้อมก็อยู่ที่ลักษณะของงานนั้น ๆ งานวิชาการยังเน้นถึงการออกไปประกอบอาชีพได้ และเป็นงานที่รับผิดชอบต่อคุณภาพของพลเมืองที่จะออกไปช่วยพัฒนาประเทศในอนาคต สถานศึกษาต้องใส่ใจและตระหนักในภารกิจ รู้จักปรับปรุงตนเองรู้และเข้าใจงานวิชาการอย่างถ่องแท้ รวมทั้งพัฒนางานวิชาการให้ก้าวหน้า ทันทต่อการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ยังจะได้รับความไว้วางใจ การยอมรับนับถือจากชุมชน สังคม อันจะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจต่อความสำเร็จในที่สุด (จිරวิทย์ มั่นคงวัฒน์, 2556)

ในการบริหารงานวิชาการในสถาบันการอาชีวศึกษา ได้กำหนดระเบียบว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายระเบียบบริหาร

ราชการกระทรวงศึกษาธิการ และกฎหมายระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษา และภารกิจของสถานศึกษาในปัจจุบัน เพื่อเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งองค์ประกอบมีทั้งหมด 6 งาน ดังนี้ 1) งานแผนกวิชาที่เปิดสอน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดแผนการเรียน ตารางเรียน ตารางสอน มีติดตามการเรียนการสอนของนักศึกษาในแผนกวิชา และมีติดตามการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของครูในแผนกวิชานั้นด้วย 2) งานพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบแผนการเรียน ตารางเรียน ตารางสอนร่วมกับแผนกวิชาที่เปิดสอน และมีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 3) งานวัดผลและประเมินผล ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามระเบียบการวัดผลประเมินผล กำกับ ดูแลการจัดการเรียนการสอน การเทียบโอนผลการเรียน ตรวจสอบการให้ระดับคะแนน การจัดทำข้อสอบมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อสอบ เก็บรักษารวมถึงการทำลายเอกสารการประเมินผลการเรียน และรวบรวมผลการเรียนส่งงาน 4) งานวิทยบริการและห้องสมุด ในด้านนี้เกี่ยวกับการให้บริการด้านการค้นคว้า ยืม คืนหนังสือ เอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ วิเคราะห์เลขหมู่หนังสือ จัดทำเครื่องช่วยค้น และให้บริการศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง 5) งานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เป็นการทำหน้าที่จัดการศึกษาวิชาชีพ ร่วมกับสถานประกอบการ การจัดหาที่ฝึกงานให้กับนักเรียน นักศึกษา การจัดทำแผนการฝึกงาน คู่มือการฝึกงาน การนิเทศการฝึกงาน การประชุมสัมมนาครูฝึก ครูนิเทศ และวางแผนการพัฒนา การจัดการเรียนการสอนร่วมกับสถานประกอบการ และ 6) งานสื่อการเรียนการสอน เป็นการทำหน้าที่ในการวางแผนจัดหาจัดทำและให้บริการด้านสื่อที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โสตทัศนูปกรณ์ พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ พัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิตสื่อ บำรุงรักษา

วัสดุอุปกรณ์ และห้องโสตทัศนศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2552)

สถานศึกษาอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ (อศจ.) จัดอยู่ในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 คือ กลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ โดยจุดมุ่งหมายของการอาชีวศึกษานั้น มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลใน 4 ด้าน อย่างสมดุลและกลมกลืนกัน คือด้านปัญญา ด้านจิตใจ ด้านร่างกาย และด้านสังคม โดยเน้นความรู้และทักษะทางวิชาชีพ ว่าการศึกษาวิชาชีพเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะทางวิชาชีพให้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ มีสถานศึกษาในสังกัดทั่วทั้งจังหวัดจำนวน 6 แห่ง เปิดสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และปริญญาตรี สายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ โดยจัดการเรียนการสอน 5 ประเภทวิชา มีสาขาวิชาให้เลือกรเรียน 21 สาขาวิชา ซึ่งแยกตามประเภทสถานศึกษาดังนี้ 1) วิทยาลัยเทคนิค 2 แห่ง คือ วิทยาลัยเทคนิคกาฬสินธุ์ วิทยาลัยเทคนิคเขาวง 2) วิทยาลัยการอาชีพ 3 แห่ง คือ วิทยาลัยการอาชีพห้วยผึ้ง วิทยาลัยการอาชีพคำม่วง วิทยาลัยการอาชีพหนองกุงศรี และ 3) วิทยาลัยสารพัดช่าง 1 แห่ง วิทยาลัยสารพัดช่างกาฬสินธุ์ ประเภทวิชาที่เปิดสอน ดังนี้ ประเภทวิชาอุตสาหกรรม ประเภทวิชาพาณิชยกรรม/บริหารธุรกิจ ประเภทวิชาคหกรรม ประเภทวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และประเภทวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2559)

จากการศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาของอาชีวศึกษาที่ผ่านมา พบว่า สถานศึกษาอาชีวศึกษาผลิตบุคลากรไม่ได้มาตรฐานเชิงคุณภาพและปริมาณ และไม่สอดคล้องกับความต้องการ

ของการตลาดแรงงาน โดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับสมรรถนะการปฏิบัติงาน การจัดการศึกษาระบบทวิภาคีไม่ได้รับการสนับสนุนการดำเนินการเท่าที่ควร (คณะกรรมการการศึกษา วุฒิสภา, 2555) นอกจากนี้พบว่า ยังขาดรูปแบบและแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2555ข) และตรงกับข้อมูลของสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ (อศจ.) จากผลการรายงานคุณภาพการศึกษา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ครูขาดความรู้ความเข้าใจด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลประเมินผล มีส่วนทำให้คุณภาพการศึกษาต่ำไปด้วย ดังนั้น ปัญหาการบริหารงานวิชาการเป็นหน้าที่ของทุกๆ ฝ่ายในโรงเรียน จะต้องพัฒนาความรู้ความสามารถให้ครูเกิด ความรู้ ความเข้าใจ ในการทำงาน และร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล เพื่อยกระดับคุณภาพในการศึกษามากยิ่งขึ้น

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาอาชีวศึกษาต้องมีการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงานให้เป็นไปตามระบบ ถ้าขาดระบบการบริหารที่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงานได้ ดังนั้น ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในสถานศึกษา จึงขึ้นอยู่กับการบริหารสถานศึกษา เป็นสำคัญ ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้ปฏิบัติงานได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในสถาบันการอาชีวศึกษา จึงได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำ

ไปสู่การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษา สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ในสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2560 จำนวน 340 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 181 คน แล้วใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล ซึ่งผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) รายข้ออยู่ระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าอำนาจจำแนก (r) รายข้ออยู่ระหว่าง 0.29-0.91 และค่าความเชื่อมั่น (α) รายข้อเท่ากับ 0.96

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index)

ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์

1. การศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) โดยผู้วิจัยได้เข้าศึกษาดูงาน พร้อมสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้เกี่ยวข้องจำนวน 9 คน ในสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคร้อยเอ็ด วิทยาลัยเทคนิคกาฬสินธุ์ วิทยาลัยการอาชีพร้อยเอ็ด แล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเคราะห์บทสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งการศึกษาเอกสาร การสังเกตสภาพแวดล้อม และสิ่งที่พบเห็นในโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices)

2. การตรวจสอบยืนยัน/ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนา โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แล้วดำเนินการประเมินแนวทางตามคู่มือที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น พร้อมนำข้อเสนอแนะของแนวทางการพัฒนาจากผู้ทรงคุณวุฒิไปจัดทำแนวทางการพัฒนานับสมบูรณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเหมาะสมและความเป็นไปได้แนวการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล และข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับประเด็นข้อเสนอแนะการพัฒนาแนวทางของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.10$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.31$) และ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ เรียงลำดับจากดัชนีความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย คือ งานสื่อการเรียนการสอน รองลงมา คือ งานสาขาวิชา และงานวิทยบริการ และห้องสมุด ตามลำดับ (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ดัชนีความต้องการจำเป็นและลำดับความต้องการจำเป็นโดยรวม

องค์ประกอบ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{Modified}	ลำดับความต้องการจำเป็น
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
งานสาขาวิชา	3.08	0.37	ปานกลาง	4.30	0.42	มาก	0.40	2
งานพัฒนาหลักสูตร	3.15	0.51	ปานกลาง	4.26	0.43	มาก	0.35	5
งานวัดผลและประเมินผล	3.07	0.45	ปานกลาง	4.24	0.42	มาก	0.38	4
งานวิทยบริการและห้องสมุด	3.15	0.49	ปานกลาง	4.39	0.45	มาก	0.40	2
งานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี	3.23	0.49	ปานกลาง	4.37	0.48	มาก	0.35	5
งานสื่อการเรียนการสอน	2.91	0.36	ปานกลาง	4.29	0.44	มาก	0.47	1
โดยรวม	3.10	0.44	ปานกลาง	4.31	0.44	มาก	0.39	

2. ผลการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ได้พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการ การบริหารงานวิชาการในสถาบันการอาชีวศึกษา เป็นภารกิจของสถานศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับองค์กร เป็นหัวใจของสถาบันการศึกษาทุกระดับ โดยที่ผ่านมากการบริหารงานวิชาการ ยังพบปัญหาการขาดรูปแบบและแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา จึงมีความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาอาชีวศึกษา 2) จุดมุ่งหมายเพื่อจัดทำกรอบและพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษา

อาชีวศึกษา 3) กลไกการดำเนินงาน ในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาอาชีวศึกษา โดยใช้วงจรคุณภาพในการดำเนินงานวิชาการในแต่ละองค์ประกอบ รวมทั้งการกำหนดแนวทางการกำกับดูแลเพื่อให้การบริหารงานวิชาการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 4) แนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล แบ่งออกเป็น 6 งาน ได้แก่ 4.1) งานสาขาวิชา มีการดำเนินงานโดยการวางแผนการเรียนการสอนตามหลักสูตร ควบคุม กำกับ ติดตาม และปรับปรุงการทำงาน 4.2) งานพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน โดยการจัดทำ การนำหลักสูตรไปใช้ การประกันคุณภาพ และมีการปรับปรุงหลักสูตรอย่างเหมาะสม 4.3) งานวัดผลและประเมินผล มีการแต่งตั้งคณะทำงานใน

การใช้ ปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือ การบันทึกและ การจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ ตลอดจนการนำ ผลการวัดและประเมินผลไปใช้ในการพัฒนาการ วัดและประเมินผล 4.4) งานวิทยบริการและห้อง สมุด มีการวางแผนการจัดหาทรัพยากร จัดทำ ระบบยืม-คืน จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้บริการ และการสอบถามความพึงพอใจเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงการให้บริการ 4.5) งานอาชีวศึกษา ระบบทวิภาคี มีการวางแผนงาน จัดทำข้อตกลง ความร่วมมือกับสถานประกอบการ จัดผู้เรียนได้ ฝึกประสบการณ์ตรงตามความถนัดของสถาน ประกอบการ ติดตามผู้เรียน และความพึงพอใจ ของสถานประกอบการต่อผู้เรียน 4.6) งานสื่อ การเรียนการสอน มีการวางแผนการจัดหาการใช้ การตรวจสอบคุณภาพ จัดระบบการให้บริการ สื่อการเรียนการสอน รวมถึงการประเมินความพึง พ้อใจของสื่อการเรียนการสอน และ 5) เจื่อนไข ความสำเร็จ ซึ่งผู้บริหารต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำ ทางวิชาการ มีทรัพยากรในการนำวิสัยทัศน์ที่เน้น ความเป็นเลิศทางวิชาการไปสู่ความสำเร็จ ผู้มีส่วน เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการพัฒนางานวิชาการ ร่วมกัน มีการนิเทศติดตามงานวิชาการอย่างต่อเนื่อง และปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานวิชาการ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไป ได้ของแนวทาง พบว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไป ได้ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ เสนอแนะการนำแนวทางไปใช้งานว่า แนวทางการ บริหารบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับ สถานศึกษาอาชีวศึกษา ควรนำวงจรคุณภาพของ เดมมิ่ง (PDCA) มาใช้ขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยการประชุมวางแผนการทำงาน เพื่อมอบหมาย หน้าที่การทำงาน สร้างความเข้าใจและตระหนักใน ความสำคัญของการดำเนินงานวิชาการให้สำเร็จ ตามเป้าหมายร่วมกัน จัดโครงสร้างการบริหาร งานวิชาการเพื่อเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามี

ส่วนร่วมและนำไปสู่การทำงานเป็นทีม วางระบบ การนิเทศติดตามการปฏิบัติงานวิชาการจาก ผู้บริหาร คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา รวมไปถึงคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นระยะเวลา และต่อเนื่อง เพื่อตรวจสอบการทำงาน และหาก พบข้อบกพร่องในการดำเนินงานวิชาการ จะได้นำ ผลการนิเทศติดตามไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการ ทำงานวิชาการของสถานศึกษาให้มีประสิทธิผล ยิ่งขึ้นต่อไปได้

สรุปและอภิปรายผล

1. จากผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน การ บริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถาน ศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นราย ด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วน สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการ ที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุก ด้าน และลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนา แนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ เรียงลำดับจากัดชั้นความต้องการจำเป็นจากมาก ไปหาน้อย คือ งานสื่อการเรียนการสอน รองลงมา คือ งานสาขาวิชา และงานวิทยบริการและห้อง สมุด ตามลำดับ ซึ่งผลที่ปรากฏเช่นนี้อธิบายได้ว่า สถานศึกษามีหน้าที่ในการบริหารงานวิชาการ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานของสถาน ศึกษา โดยอาศัยระเบียบสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษาว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2552 ซึ่งภารกิจของสถานศึกษาในปัจจุบัน กำหนดให้สถานศึกษาแบ่งการบริหารงานออก เป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหารทรัพยากร ฝ่ายแผน งานและความร่วมมือ ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายพัฒนา กิจกรรมนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการ

อาชีวศึกษา, 2555ก) ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า สถานศึกษาอาชีวศึกษา ได้ดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษา อย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด โดยเห็นได้จากผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ซึ่งขณะเดียวกันสถานศึกษาอาชีวศึกษาก็ได้มีความพยายามที่จะพัฒนางานวิชาการให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของปรีชา โสภชัย (2556) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานตามทัศนะของหัวหน้างานวิชาการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ระดับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานตามทัศนะของหัวหน้างานวิชาการสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต 2 โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. จากผลการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ได้พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กลไกการดำเนินงาน 4) แนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล แบ่งออกเป็น 6 งาน ได้แก่ 4.1) งานสาขาวิชา 4.2) งานพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน 4.3) งานวัดผลและประเมินผล 4.4) งานวิทยบริการและห้องสมุด 4.5) งานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และ 4.6) งานสื่อการเรียนการสอน และ 5) เจือไนความสำเร็จ ซึ่งผู้บริหารต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีทรัพยากรในการนำวิสัยทัศน์ที่เน้นความเป็นเลิศทางวิชาการไปสู่ความสำเร็จ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการพัฒนางานวิชาการร่วมกัน มีการนิเทศติดตามงานวิชาการอย่างต่อเนื่อง และปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานวิชาการโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของแนวทาง พบว่า มีความเหมาะสมและความ

เป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ซึ่งผลที่ปรากฏเช่นนี้ อธิบายได้ว่า ผู้วิจัยได้ศึกษาขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยมุ่งเน้นไปที่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละงาน ได้แก่ งานสาขาวิชา งานพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล งานวิทยบริการและห้องสมุด งานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และงานสื่อการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2552) ประกอบกับการพัฒนาแนวทางที่ใช้กิจกรรมที่จะนำไปสู่การปรับปรุงงานและการควบคุมอย่างเป็นระบบ (วิฑูรย์ สิมะโชคดี, 2545) คำนี้ถึงผลสำเร็จของการบริหารที่บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ใช้ทรัพยากรการบริหารอย่างประหยัดเกิดผลรวดเร็ว (สถิต ชัยวรานนท์วินิช, 2553) ทำให้แนวทางที่พัฒนาขึ้นเป็นไปตามหลักการทางวิชาการ สอดคล้องกับการวิจัยของกองศรี แก้วกัลยา (2556) ได้ศึกษาการบริหารวิชาการเพื่อการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า 1) การบริหารงานวิชาการเพื่อการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนครูผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน คือด้านงานพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านงานวัดผลประเมินผล ด้านงานวิทยบริการและห้องสมุด และด้านงานสื่อการเรียนการสอน มีความคิดเห็นระดับปานกลาง 1 ด้าน คือด้านงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 2) การบริหารวิชาการเพื่อการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2 กลุ่ม คือสถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลาง ยกเว้นสถานศึกษาขนาดใหญ่ อยู่ในระดับปานกลาง เพื่อพิจารณารายด้าน พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกขนาดของสถานศึกษา สอดคล้องกับการวิจัยของสุริย์พร บุญน้ำชู (2559) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคสัตหีบ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการวิทยาลัยเทคนิคสัตหีบ สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้แก่ 1) ด้านแผนกวิชา โดยการมอบหมายให้ครูสอนตามรายวิชาที่ตนเองถนัด ส่งเสริมให้ครูพัฒนาสื่อการเรียน การสอนที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย และจัดอบรมครูในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้ตรงตามหลักสูตร 2) ด้านงานพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน โดยการจัดอบรมครูให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการ จุดมุ่งหมาย และหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร และระเบียบการจัดการศึกษา ส่งเสริมให้ครูจัดทำเอกสารประกอบการสอน 3) ด้านงานวัดผลและประเมินผล โดยร่วมกันวางแผนและจัดระบบการวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับหลักสูตร และเหมาะสมกับนักเรียน นักศึกษา 4) ด้านงานวิทยบริการและห้องสมุด โดยการสำรวจความต้องการหนังสือสื่อการเรียนรู้อื่นๆ แหล่งการเรียนรู้ จากบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด จัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้

ศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้ผู้เรียนและครู และจัดอบรมบุคลากรในการให้บริการให้ได้มาตรฐาน 5) ด้านงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการ โดยสถานศึกษาและสถานประกอบการร่วมกันวางแผนแนวทางการพัฒนาผู้เรียนในการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ

ข้อเสนอแนะ

1. เพื่อยกระดับงานวิชาการให้มีประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนางานวิชาการเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ โดยการปรับปรุงและพัฒนางานวิชาการอย่างต่อเนื่อง
2. ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้สถานศึกษาตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาด้านวิชาการมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานสื่อการเรียนการสอนที่มีความต้องการในการพัฒนามากที่สุด
3. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลทั้ง 6 ด้าน ไปใช้ในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาให้มีศักยภาพและพัฒนามากยิ่งขึ้นได้

เอกสารอ้างอิง

- กองศรี แก้วกัลยา. (2556). *การบริหารวิชาการเพื่อการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- คณะกรรมการการศึกษาฯ. (2555). *การอาชีวศึกษา ปัญหาที่ท้าทายของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ. สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- จิรวิทย์ มั่นคงวัฒน์. (2556). *การบริหารสถาบันการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ*. นครศรีธรรมราช: โรงเรียนเสมีตจวนวิทยาคม.

- ปรีชา ไส้ชัย. (2556). *การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของหัวหน้างานวิชาการสถานศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี. (2545). *คุณภาพคือการพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- สถิต ชัยวรรณท้วนิช. (2553). *ผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารวิชาการในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญดี.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2552). *มาตรฐานการอาชีวศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2555ก). *คู่มือการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอาชีวศึกษา*. สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: แผนกวิชาการพิมพ์ วิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2555ข). *มาตรฐานการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2555*. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2559). *โครงสร้างสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. กรุงเทพฯ: กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุรียพร บุญน้ำชู. (2559). *ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการวิทยาลัยเทคนิคสัตหีบสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970). Determining Sampling Size for Research Activities. *Journal of Education and Psychological Measurement*, 10(11): 308.

โปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามสำหรับเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

The Islamic Learning Program for the Development of Muslim Risk Youth Behaviors in Three Southern Border Provinces of Thailand

อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง¹, เกษตรชัย และหีม²

Abdullah Chelong¹, Kasetchai Leaheem²

Received: 9 March 2020

Revised: 27 April 2020

Accepted: 5 May 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามสำหรับเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเคราะห์เอกสารและวิธีการสนทนากลุ่ม โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 15 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำเยาวชนมุสลิม จำนวน 5 คน 2) กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 5 คน และ 3) กลุ่มผู้นำศาสนา จำนวน 5 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย คือ สร้างข้อสรุปจากสิ่งที่ปรากฏขึ้นจากการสังเคราะห์เอกสาร และการสนทนากลุ่ม นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า โปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 5 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมปฐมบทและความคุ้นเคย 2) กิจกรรมมาทบทวนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวตน 3) กิจกรรมอิสลามกับพื้นฐานชีวิตที่ควรมี 4) กิจกรรมส่งเสริมการละหมาด: เสาหลักของมุสลิม และ 5) กิจกรรมเรียนรู้กิจวัตรของท่านศาสดามูฮัมหมัด

คำสำคัญ: โปรแกรมกิจกรรม, การเรียนรู้อิสลาม, สามจังหวัดชายแดนภาคใต้, เยาวชนมุสลิม

¹ ปร.ด. (พัฒนามนุษย์และสังคม), นักวิชาการอุดมศึกษา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² รองศาสตราจารย์ ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

¹ Ph.D. (Human and Social Development), Educator, Faculty of Science and Technology, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand

² Assoc. Prof., Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hatyai Campus, Thailand

Abstract

The purpose of this study was to investigate the Islamic learning program for the development of Muslim youth risk behaviors in the three southern border provinces using qualitative research methodology. The data collection was document analysis and three focus group discussions, a total of 15 participants, consisting of 1) 5 Muslim youth leaders, 2) 5 academicians, and 3) 3 religious leaders. Inductive analysis was used to summarize the synthesis of documents, while descriptive analysis was used describe the results of focus group discussion.

The research found ; that Islamic learning programs that affect Islamic behaviors of Muslim youth in the three southern border provinces consist of 5 activities ; 1) introductory and familiarity 2) review of undesirable behaviors in Islam. 3) Islam and life's basis, 4) pillars of Islam, prayer promotion, and 5) learning path of the Prophet Muhammad.

Keywords: Activity Program, Islamic Learning, Three Southern Border Provinces, Muslim Youth

บทนำ

สภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มนุษย์ต้องมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ (Human Value) ในโลกที่ซับซ้อนและสับสน สิ่งสำคัญที่ทำให้มนุษย์อยู่รอดคือ การมีคุณธรรมประจำใจ การชื่นชมศรัทธาความดี ความงาม และความจริง (วรากรณ์ สามโกเศศ, 2562) จากผลความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้โลกมีการเปลี่ยนแปลง ผู้คนสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ผ่านวิชาการสมัยใหม่และสามารถเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี กระทั่งนำไปสู่การประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะที่จำเป็นเพื่อการอยู่รอด (วรากรณ์ สามโกเศศ, 2562 ; มณฑกานติ รอดคล้าย, ม.ป.ป.) ในขณะเดียวกันสภาพการณ์ของเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะด้านการศึกษา และทักษะการดำรงชีวิต ที่ต้องจัดให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นดี สุข ทั้งนี้เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาคนและ

สังคมของประเทศ ให้มีคุณภาพ (South deep outlook, 2560) ในขณะที่ สุมาวดี พวงจันทร์, (2559) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษ พบว่า การเรียนรู้หรือการศึกษาต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ต้องมีวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในด้านการจัดการศึกษา ทั้งอาชียันและนานาชาติ และดำเนินตามแนวทางพระราชดำริเพื่อสร้างอาชีพอย่างยั่งยืน ไม่พร้อมต่อการการเปลี่ยนแปลง การแสดงออกทางความคิดเชิงสร้างสรรค์ตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงของโลกได้ สำหรับแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหาหนี้ อิสลามได้ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจในบทเรียนแห่งอิสลามส่งเสริมให้เยาวชนที่หลงผิดและมีพฤติกรรมที่ขัดต่อหลักแห่งอิสลามนั้นให้มีพฤติกรรมตามแนวทางที่ศาสนาอิสลามกำหนดได้ ดังผลการศึกษาที่พบว่า วัยรุ่นมุสลิมที่มีการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาดีมีแนวโน้มที่จะประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการปฏิบัติศาสนกิจทางศาสนา ทั้งการปฏิบัติตนเป็นป่าวที่ดีของพระองค์

อัลลอฮ์ (ซบ.) การละหมาด การถือศีลอด ซึ่งจะช่วยให้อัลฮันมุสลิมมีความอดทนอดกลั้นจากอารมณ์ใฝ่ต่ำอีกด้วย นอกจากนี้เยาวชนมุสลิมจะต้องสร้างจิตลักษณะที่สูงขึ้น คือ การต่อสู้ของมนุษย์จากอารมณ์ใฝ่ต่ำ และมารร้าย เพื่อให้มนุษย์ได้รับการพัฒนาทางด้านพฤติกรรม มีแรงบันดาลใจเพื่อต่อสู้ในการทำความดี จึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ (อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง, 2558) ในขณะที่เดียวกันชุมชนมุสลิมยังไม่มีเครื่องมือมาตรฐานที่ใช้ในการจัดกิจกรรม และประเมินพฤติกรรมตามวิถีอิสลามแก่เยาวชนมุสลิมอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามแก่เยาวชนมุสลิมนั้นยังขาดระบบและวิธีการที่เป็นหลักวิชาการ ซึ่งกระบวนการขับเคลื่อนการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมนั้น ต้องมีรูปแบบและขั้นตอนอย่างชัดเจน มีวิธีการมีกิจกรรม และเครื่องมือที่สามารถปฏิบัติได้โดยผู้นำมุสลิมและผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นบุคคลหลักในการดำเนินงาน และประสานงานความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ อย่างใกล้ชิด (เกษตรชัย และหิม, 2560) ซึ่งกระบวนการขับเคลื่อนการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามแก่เยาวชนมุสลิมดังกล่าวนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อปฏิรูปสังคมไทยกล่าวคือ การที่นำพาประเทศไปสู่สังคมที่มีคุณธรรมนั้น ชุมชนเองนั้นต้องสร้างความชื่นชมในความดีความงามและความจริง มีกระบวนการพัฒนาคุณธรรมอย่างเป็นระบบขั้นตอน จะนำไปสู่สังคมที่มีคุณธรรมซึ่งสังคมที่มีคุณธรรมเหมือนเป็นเกราะกำบังมีธรรมะก็เหมือนมีเกราะกำบังตัวเองไม่ให้ถูกทำร้ายได้ (วรากรณ์ สามโกเศศ, 2555)

จากความสำคัญดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนมุสลิมมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และถือเป็นการศึกษาที่จะนำไป

สู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของเยาวชนมุสลิมบนพื้นฐานหลักการอิสลาม ซึ่งเป็นความท้าทายในการวิจัย นำไปสู่นวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีผู้คนในพื้นที่เข้ามามีบทบาทร่วมกันในการศึกษา บนพื้นฐานการนำพระบัญชาในคัมภีร์อัลกุรอาน และน่าวาจาของท่านศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.) รวมไปถึงการนำทฤษฎีทางด้านพัฒนามนุษย์และสังคม มาสังเคราะห์ให้ได้รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนมุสลิมที่สอดคล้องต่อความต้องการ โดยเฉพาะการนำทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences) มาบูรณาการกับกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายในกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเน้นความสำคัญใน 3 เรื่องหลัก คือ 1) การเรียนรู้ควรได้รับการส่งเสริมให้ใช้ปัญญาตามที่ถนัด เป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ 2) ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ควรใช้รูปแบบที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับปัญญาที่มีอยู่หลายด้าน 3) ในกระบวนการเรียนรู้ ควรวัดจากเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถครอบคลุมปัญญา ทั้งนี้การประยุกต์ทฤษฎีพหุปัญญากับรูปแบบกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนมุสลิมนั้นจึงให้ความสำคัญกับด้านภาษา ด้านตรรกศาสตร์ ด้านมิติสัมพันธ์ ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านการเข้าใจตนเอง ซึ่งทั้งหมดที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นคือข้อเสนอของ ศาสตราจารย์ฮาวาร์ด การ์ดเนอร์ นักจิตวิทยา มหาวิทยาลัยฮาวาร์ด เป็นผู้หนึ่งที่อธิบายให้เห็นถึงความสามารถที่หลากหลายของมนุษย์และมนุษย์ก็สามารถเรียนรู้ได้ถ้าสามารถนำข้อเสนอดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในรูปแบบการเรียนรู้ (ทวิตต์ดี สิริวิรัตน์เรขา, ม.ป.ป.) จากความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญต่อการสร้างเครื่องมือในการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่าน

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จึงได้ศึกษาโปรแกรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อนำไปเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาเยาวชนมุสลิมให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมในอิสลามต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาโปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

นิยามคำศัพท์เฉพาะ

1. เยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยง หมายถึง ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม มีอายุระหว่าง 15-25 ปี อาศัยอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ที่มีพฤติกรรมไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามในด้านการปฏิบัติศาสนกิจ เช่น ไม่ละหมาด ไม่ถือศีลอด ไม่บริจาคทาน ไม่ศึกษาอัลกุรอาน ติดยาเสพติด การแต่งกายที่ผิดหลักอิสลาม (เกษตรชัย และหีม, 2560)

2. การเรียนรู้อิสลาม หมายถึง โปรแกรมค่ายอบรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ถูกพัฒนาขึ้นจากการศึกษาวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายประกอบด้วย การสังเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) จากบทบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอาน ตัวย่อของของท่านศาสดามูฮัมหมัด (ช.ล.) และวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่เฉพาะ

เจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้การสนทนากลุ่มเกิดแนวคิด และแสดงประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างละเอียดลึกซึ้ง กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 15 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำเยาวชนมุสลิม จำนวน 5 คน 2) กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 5 คน และ 3) กลุ่มผู้นำศาสนา จำนวน 5 คน ดำเนินการสนทนากลุ่ม ณ อุทยานการเรียนรู้ยะลา จังหวัดยะลา ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Inductive analysis) คือ สร้างข้อสรุปจากสิ่งที่ปรากฏขึ้นจากการสนทนากลุ่ม การสังเคราะห์เอกสาร และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยมีการตรวจสอบข้อมูลดังนี้

เพื่อยืนยันความเหมาะสมของโปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตรวจสอบและยืนยันความเหมาะสมของโปรแกรมกิจกรรม โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านอิสลามศึกษา จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบโดยการสังเคราะห์เนื้อหาให้สอดคล้องกับขอบเขตในการศึกษา และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยกำหนดวิธีการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลโดยผู้วิจัยได้ดำเนินการยื่นเอกสารสำคัญเสนอศูนย์จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์สาขาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ รหัสโครงการที่ 2017 PSU-St-007 รหัสหนังสือรับรอง PSU IRB-PSU-St 007 มีวิธี

ปฏิบัติที่ใช้ในการวิจัยเพื่อปกป้องความลับตามลำดับขั้นตอน คือ ผู้วิจัยแนะนำตัวเอง อธิบายวัตถุประสงค์ รวมทั้งขั้นตอน และรายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขออนุญาตบันทึกเทปไว้เพื่อความถูกต้องในการบันทึกข้อมูลและให้ผู้ให้ข้อมูลลงลายมือชื่อให้ยินยอมด้วยทุกคนเป็นหลักฐาน รวมทั้งอธิบายให้ทราบว่าผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิในการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยหรือไม่ก็ได้ และถ้าหากตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยสามารถถอนจากการวิจัยได้ตลอดเวลา โดยไม่มีผลต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด เมื่อผู้ให้ข้อมูลสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูล และตลอดการวิจัยผู้ให้ข้อมูลสามารถซักถามข้อมูลเกี่ยวกับการทำวิจัยครั้งนี้ได้ ในระหว่างการให้ข้อมูลนั้นผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิที่จะปกปิดข้อมูลที่ไม่ต้องการเปิดเผยได้ ในขณะที่ให้ข้อมูลนั้น หากผู้ให้ข้อมูลเกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ เช่น สะเทือนใจ คับข้องใจจนไม่สามารถพูดคุยต่อไปได้ ผู้วิจัยยุติการสนทนาและอยู่เป็นเพื่อน ให้กำลังใจ โดยการพูดคุยเพื่อสร้างสถานการณ์ให้ดีขึ้น รองจนกว่าผู้ให้ข้อมูลพร้อมที่จะให้ข้อมูลต่อ ถ้าผู้ให้ข้อมูลไม่พร้อมหรือประสงค์ที่จะยุติการให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะยุติการสนทนาและสอบถามผู้ให้ข้อมูลเพื่อเลือกเวลานัดหมายในอนาคตต่อไป

ผลการวิจัย

โปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงด้านการพัฒนาเยาวชนในพื้นที่ รวมทั้งนำข้อมูลจากคัมภีร์อัลกุรอานซึ่งเป็นบทบัญญัติในอิสลาม ที่ผู้นับถือศาสนาอิสลามจะต้องนำมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต รวมทั้งการศึกษาครั้งนี้เน้นให้เกิดรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนามนุษย์

และสังคม โดยนำทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences) (ทวิตักดี สิริรัตน์เรขา, ม.ป.ป.) มาบูรณาการกับรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้อิสลาม ให้ความสำคัญกับด้านมิติสัมพันธ์ ด้านร่างกาย และการเคลื่อนไหวด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านการเข้าใจตนเอง ซึ่งทั้งหมดนั้นล้วนเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องตามวิถีอิสลาม โดยผู้วิจัยได้ทำการอภิปรายผล ดังนี้

กิจกรรมปฐมบทและความคุ้นเคย

กิจกรรมปฐมบทและความคุ้นเคย เป็นกิจกรรมเริ่มแรก เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม ทำให้เกิดความสนิทสนม พร้อมต่อการให้ความร่วมมือและการเรียนรู้ เข้าใจถึงกระบวนการต่างๆ ในการจัดกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการมีสัมพันธภาพที่ดี เข้าใจเจตนารมณ์ของผู้วิจัยที่มีต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม ดังคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอาน ความว่า

“และพวกเจ้าจงช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นคุณธรรม และความยำเกรง และจงอย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาปและเป็นศัตรูกัน และพึงกลัวเกรงอัลลอฮฺเถิด แท้จริงอัลลอฮฺนั้นเป็นผู้ทรงรุนแรงในการลงโทษ” (อัล-มาอิดะฮฺ: 2)

ซึ่งการประกาศเจตนารมณ์ของผู้วิจัยดังกล่าว ก่อให้เกิดความสะดวกและเรียบร้อยต่อการเข้าไปจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเยาวชนมุสลิมสอดคล้องกับแนวคิดหลักที่ผู้วิจัยนำมาเทียบเคียงคือ ทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญานั้นให้ความสำคัญกับมิติความสัมพันธ์และมนุษยสัมพันธ์ (ทวิตักดี สิริรัตน์เรขา, ม.ป.ป.) ด้านผู้ให้ข้อมูลจากการสนทนามุ่งให้ความเห็นว่า การจัดกิจกรรมอื่นใด ควรให้ความสำคัญกับการแนะนำตัว ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจถึงวัตถุประสงค์หลักในการเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งผู้วิจัยจำเป็นที่

จะต้องแสดงเจตนารมณ์ในฐานะผู้วิจัย พร้อมทั้งเป็นการแสดงความบริสุทธิ์ใจในการพัฒนาชุมชน รวมถึงเป็นจริยธรรมสำหรับนักวิจัยที่มีความจำเป็นในการแนะนำวัตถุประสงค์กิจกรรมและแนะนำตัวเองต่อผู้ร่วมปฏิบัติภารกิจด้วยการให้ข้อมูลสนทนากลุ่มดังกล่าว ยังสอดคล้องกับความเห็นของนักวิชาการด้านพฤติกรรมศาสตร์ที่ปรากฏในหนังสือ เยาวชนมุสลิมกับพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม กล่าวคือ กิจกรรมการทำความรู้จักเป็นกระบวนการแรกในการสร้างเจตคติที่ดีต่อกัน โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันจะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและประสบความสำเร็จด้วยดี (เกษตรชัย และหิม, 2560) ส่วนขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ผลสรุปในกิจกรรม ดังนี้

1. การเริ่มต้นควรเริ่มจากการกล่าวทักทายผู้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีและอธิบายถึงวัตถุประสงค์โปรแกรมค่ายอบรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และให้มีการแนะนำตัวของผู้ร่วมกิจกรรม

2. แจกกระดาษ A4 โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเขียนถึงความคาดหวังในการเข้าร่วมกิจกรรม

3. วิเคราะห์ความคาดหวัง โดยใช้เทคนิค Mind Mapping เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจถึงความคาดหวังและเป้าหมายร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างชัดเจน

4. แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็นกลุ่มละ 5-8 คน แจกกระดาษรูปและสีน้ำมันหรือปากกาเคมี โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเขียนกฎระเบียบกติกาในการเข้าร่วมกิจกรรม และให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำเสนอเป็นรายกลุ่ม

5. ถอดบทเรียนรวบยอดจากกิจกรรม เพื่อต่อยอดและเน้นบทเรียนที่ได้รับจากกิจกรรม

กิจกรรมมาทบทวนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวตน

กิจกรรม ทบทวนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวตน เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่า จะทำให้เยาวชนได้มีโอกาสพิจารณาตัวตนและทราบถึงตัวตนที่แท้จริงผ่านการจัดกิจกรรม ซึ่งการที่เยาวชนมีโอกาสเปิดเผยตัวเองมากเท่าไร ก็จะยิ่งให้เขาเรียนรู้ที่จะเข้าใจตนเอง ยอมรับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น การรู้จักตนเอง รวมไปถึงการรับรู้และรู้จักความสามารถของตัวเอง ที่สำคัญคือ ทราบถึงลักษณะอารมณ์ของเขา การรู้จักพฤติกรรมตนเอง จะนำไปสู่การควบคุมอารมณ์และการแสดงออกที่เหมาะสม จากความเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักดังกล่าว ยังสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญาในด้านความสามารถในการรู้จัก ตระหนักรู้ในตนเอง สามารถเท่าทันตนเอง ควบคุมการแสดงออกอย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ และสถานการณ์ รู้ว่าเมื่อไหร่ควรเผชิญหน้า เมื่อไหร่ควรหลีกเลี่ยง มองภาพตนเองตามความเป็นจริง รู้ถึงจุดอ่อน หรือข้อบกพร่องของตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็รู้ว่าตนมีจุดแข็ง (ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา, ม.ป.ป.) ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการออกแบบกิจกรรมสำหรับเยาวชนมุสลิม กล่าวคือ เยาวชนมุสลิมนั้นต้องทำความเข้าใจในตนเอง รู้จักตัวเอง ซึ่งการที่จะรู้จักตนเอง รู้จักอารมณ์ของตนเอง เป็นรากฐานของการสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง จากบางส่วนของทฤษฎีข้างต้นและความเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักดังกล่าว ยังสอดคล้องกับหนังสืออิสลามกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ของศาสตราจารย์จากสถาบันวิจัยทัศนคติแห่งจอร์แดน กล่าวตอนหนึ่งว่า การพัฒนาแนวคิดโดยการทบทวน

ความคิดเพื่อให้มนุษย์ได้รู้จักตนเอง เป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืนในอิสลามเช่นกัน (Al-Jayyousi, 2016) จากความสอดคล้องดังกล่าว มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงการทบทวนตนเองในคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มุสลิมให้ความสำคัญมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต กล่าวคือ การทบทวนบทบาทของตนเอง ถือเป็นหนึ่งกระบวนการที่จำเป็นสำหรับการขัดเกลาจิตวิญญาณของปวงป่าวผู้ศรัทธา เป็นสิ่งสำคัญในการประเมินตน เพื่อที่จะยับยั้งคัมภีร์อยู่บนแนวทางอันเที่ยงตรง อัลลอฮู พระเจ้าในศาสนาอิสลามทรงกำชับให้ปวงป่าวผู้ศรัทธา (มุสลิม) เกรงกลัวต่อการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของพระองค์ และให้ประเมินตนต่อกิจการงานที่ผ่านเลยมาก่อนที่จะไปยื่นเผชิญหน้าต่อพระองค์ ในวันที่ไม่มีการช่วยเหลือหรือให้โอกาสแก่ตัวใดๆ (วันอาคีเราะห์ หรือวันปรโลก) และสำหรับผู้ที่ประกอบคุณงามความดีเพื่อพระองค์อัลลอฮู แนนอนการงานของพวกเขาจะไม่สูญเปล่า ดังที่พระองค์ได้ทรงตรัสไว้ความว่า

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย พวกเจ้าจงยำเกรงอัลลอฮูเถิด และทุกชีวิตจงพิจารณาดูว่าอะไรบ้างที่ได้เตรียมไว้สำหรับวันพรุ่ง (วันกียามะฮฺ) และจงยำเกรงอัลลอฮูเถิด แท้จริงอัลลอฮุนั้นเป็นผู้รู้ดียิ่งต่อสิ่งที่พวกเจ้ากระทำ และพวกเจ้าอย่าได้เป็นเช่นบรรดาผู้ที่ลืมนอัลลอฮู มิฉะนั้นอัลลอฮูจะทรงทำให้พวกเขาเสื่อมตัวของพวกเขาเอง ชนเหล่านั้นพวกเขาเป็นบรรดาผู้ฝ่าฝืน” (อัล-หัจรฺ: 18-19)

“นอกจากผู้ที่กลับเนื้อกลับตัว และผู้ที่ศรัทธา และประกอบคุณงามความดี เขาเหล่านั้นแหละอัลลอฮูจะทรงเปลี่ยนความชั่วของเขาเป็นความดีและอัลลอฮูทรงเป็นผู้ให้อภัย ผู้ทรงเมตตาเสมอ” (อัลฟุรกอน: 70)

สำหรับการทบทวนตนเอง ท่านศาสดามุฮัมหมัดยังได้ตอกย้ำผ่านวจนะของท่านให้มุสลิม

ทราบ ซึ่งมีใจความว่า

“คนฉลาดคือ ผู้ที่ทบทวนตัวเองและทำงานเตรียมไว้หลังจากความตาย ส่วนคนโง่คือ ผู้ที่ทำตามอารมณ์ใฝ่ต่ำของตนเอง และหวังต่ออัลลอฮูอย่างลมๆ แล้งๆ” (อิหม่ามอะหฺมัด)

จากความเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่มนั้น ได้ให้ความเห็นถึงวิธีการดำเนินกิจกรรม“มาทบทวนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวตนกันเถาะ” ดังนี้

1. เริ่มต้นด้วยการกล่าวทักทายผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยบทสรรเสริญพระเจ้า และอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรม “มาทบทวนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวตน”

2. แจกแบบประเมินเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามที่ถูกพัฒนาจากผู้วิจัยที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็น การรับรู้ ทศนคติ และพฤติกรรมจำนวน 30 ข้อ โดยให้คะแนนระดับการประเมินดังนี้

ระดับการประเมิน 4 หมายถึง ปฏิบัติเป็นประจำให้ 4 คะแนน

ระดับการประเมิน 3 หมายถึง ปฏิบัติค่อนข้างบ่อยให้ 3 คะแนน

ระดับการประเมิน 2 หมายถึง ปฏิบัติเป็นบางครั้งให้ 2 คะแนน

ระดับการประเมิน 1 หมายถึง ปฏิบัตินานๆ ครั้งให้ 1 คะแนน

ระดับการประเมิน 0 หมายถึง ไม่ปฏิบัติทำเลยให้ 0 คะแนน

3. นำมาแปลผลคะแนนของแบบประเมินระดับพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมได้แบบประเมิน โดยการแปลผลโดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแปลผลคะแนน ดังนี้

มีคะแนนรวม ตั้งแต่ 0-14 คะแนน ไม่มีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลาม

มีคะแนนรวม ตั้งแต่ 15-28 คะแนน มีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามเล็กน้อย

มีคะแนนรวม ตั้งแต่ 29-42 คะแนน มีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามปานกลาง

มีคะแนนรวม ตั้งแต่ 43-56 คะแนน มีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามมาก

4. ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจัดกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มตามระดับคะแนนที่ได้รับจากผลการประเมินในข้อที่ 3 หลังจากนั้นแจกใบงานประเมินสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหาแบบฉบับตัวเอง โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทบทวนสาเหตุพร้อมเสนอแนวทางแก้ไขพฤติกรรม

5. หลังจากที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ดำเนินการเสร็จแล้ว ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำเสนอสาเหตุและแนวทางให้เพื่อนในกลุ่มรับฟังโดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง (Story Telling)

6. จับประเด็นและสรุปบทเรียนที่ได้จากการนำเสนอ พร้อมอธิบายถึงคุณลักษณะพฤติกรรมที่สอดคล้องในอิสลาม ส่วนด้านการประเมินผลกิจกรรมในครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักเสนอให้ใช้แบบประเมินวัดระดับพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิม และใบงานประเมินสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหาแบบฉบับตัวเองแล้วเขียนรายงานผลออกมาโดยการพรรณนาวิเคราะห์อีกด้วย

กิจกรรมอิสลามกับพื้นฐานชีวิตที่ควรมี

อิสลามกับพื้นฐานชีวิตที่ควรมี เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่เป็นเครื่องมือในการทบทวนองค์ความรู้ และสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับพื้นฐานด้านอิสลามให้กับเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยง สำคัญประการหนึ่งให้ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยให้ข้อเสนอ คือ กิจกรรมอิสลามกับพื้นฐานชีวิตที่ควรมี

เป็นการส่งเสริมการรับรู้หลักการศรัทธาในอิสลาม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นสำหรับการสร้างสังคมและบรรทัดฐานของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้า และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นสังคมมุสลิมน้อมรับคำบัญชาแห่งอัลลอฮ์ โดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ถือเอาความคิดของตนเป็นใหญ่ รู้จักพระเจ้า รู้จักโลก และสรรพสิ่ง เข้าใจตนเองและผู้อื่น ตระหนักในการดำรงอยู่ของชีวิตและเป้าหมายของการมีชีวิตอยู่สู่ความสำเร็จ ซึ่งอัลลอฮ์ได้ตรัสว่า

ความว่า: “คำตอบของบรรดามุอฺมินเมื่อได้รับการเชิญชวนสู่อัลลอฮ์และรอซูลด้วยการบังคับใช้กฎเกณฑ์ของอัลลอฮ์ในระหว่างพวกเขา พวกเขาจะตอบว่าแท้จริงพวกเรารับฟังและพร้อมปฏิบัติตามและพวกเขาเหล่านั้นแหละคือผู้ประสบผลสำเร็จ” (อันนุร: 51)

ซึ่งหลักการศรัทธานั้นประกอบด้วย 1) ศรัทธาในอัลลอฮ์ 2) ศรัทธาในบรรดามะลาอิกะฮ์ของพระองค์ 3) ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์ของพระองค์ 4) ศรัทธาในบรรดาศาสนทูตของพระองค์ 5) ศรัทธาในวันปรโลก (วันอาคีเราะฮ์) 6) ศรัทธาในกฎกำหนดสภาวะการณ์

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลหลัก ยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า อิสลามยังต้องให้เยาวชนนั้นทราบถึงหลักการปฏิบัติในอิสลาม การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ จะไม่มีประโยชน์อันใดหากไร้การปฏิบัติ หลักประพฤติปฏิบัติของศรัทธาชนในสังคมอิสลาม อันหมายถึงหลักกฎหมายอิสลามซึ่งมีความสมบูรณ์และศักยภาพพร้อมในการตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในทุกๆ ด้าน และทุกยุคทุกสมัย อัลลอฮ์ตรัสว่า

ความว่า “ณ วันนี้ข้าได้ทำให้ศาสนาของสุเจ้าครบถ้วนสมบูรณ์ทุกประการ และข้าได้ประทานความโปรดปรานของข้าให้สุเจ้าอย่างเต็ม

เปี่ยมแล้ว พร้อมกันนี้ข้าได้ยินยอมให้อัลอิสลามเป็นศาสนาของพวกเขาเจ้าทั้งหลาย” (อัลมาอิดะฮฺ: 3)

จากความสำคัญดังกล่าว นับเป็นความโปรดปรานจากอัลลอฮฺที่ได้ประทานกฎหมายอิสลามแก่มนุษยชาติ เพื่อเป็นคู่มือการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และแนวทางการแก้ปัญหาทั้งปวง เป็นกฎหมายที่ครอบคลุมทั้งชีวิตส่วนตัวและสังคม การดำเนินชีวิตตามกฎหมายอิสลามยังช่วยกระตุ้นให้มนุษย์ได้ใช้ความคิดและพัฒนาตัวเองอยู่เสมอเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งหลักการปฏิบัติในอิสลาม 5 ประการที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ข้อเสนอเพิ่มเติมคือ เยาวชนต้องเรียนรู้หลักการปฏิบัติในอิสลาม ประกอบด้วย 1) การปฏิญาณตน “ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ และมีมุฮัมมัดเป็นรอสูลของอัลลอฮฺ” 2) การละหมาด 3) การจ่ายซะกาต 4) การถือศีลอดเดือนรอมฎอน 5) การประกอบพิธีฮัจญ์ สำหรับข้อเสนอในการดำเนินการกิจกรรมนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ข้อเสนอขั้นตอนการดำเนินการกิจกรรม ดังนี้

1. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเขียนแบบวัดความรู้มิติแห่งอิสลามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ตรวจสอบและยืนยันความเหมาะสมของแบบวัด โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านอิสลามศึกษา จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบโดยการสังเคราะห์เนื้อหาให้สอดคล้องกับขอบเขตในการศึกษา และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้เพื่อนำมาประเมินความรู้พื้นฐานด้านอิสลามศึกษาของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

2. หลังจากที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ดำเนินการเขียนแบบวัดความรู้มิติแห่งอิสลามข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเปิดวิดีโอเกี่ยวกับการแนะนำหลักพื้นฐานในอิสลาม

3. ดำเนินการสรุปบทเรียน โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมระดมสมองเขียนถึงข้อมูลที่ได้รับจากวิดีโอ

4. ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแบ่งกลุ่มสร้างละครเวทีเกี่ยวกับอิสลามโดยให้ความสำคัญกับการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับหลักศรัทธา และหลักปฏิบัติในอิสลาม

5. ผู้ร่วมโครงการนำเสนอบทบาทสมมุติผ่านการแสดง กลุ่มละ 10 นาที

6. ดำเนินการถอดบทเรียนโดยเน้นสาระการเรียนรู้ด้านอิสลามศึกษา โดยมีวิธีวัดผลและประเมินผลกิจกรรมจากแบบวัดความรู้มิติแห่งอิสลาม สังเกตจากการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นการอภิปรายร่วมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และสังเกตจากการนำเสนอบทบาทสมมุติผ่านการแสดงละคร

กิจกรรมส่งเสริมการละหมาด: เสาหลักของมุสลิม

กิจกรรมส่งเสริมการละหมาด: เสาหลักของมุสลิม เป็นอีกหนึ่งข้อเสนอของผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวคือ กิจกรรมที่นำเรื่องของการละหมาดซึ่งเป็นหลักสำคัญของมุสลิมจะต้องปฏิบัติ เป็นการแสดงความเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ แสดงให้เห็นถึงการรู้คุณค่าพระองค์ ระลึกถึงพระองค์ เป็นการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ขอพรให้อยู่ในหนทางอันเที่ยงธรรมของพระองค์ เป็นการชำระล้างจิตใจให้ผ่องแผ้วและห้ามปรามตนเองจากความชั่ว รวมทั้งเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจถึงความสำคัญของการละหมาด การละหมาดที่ถูกต้อง และตระหนักถึงความสำคัญของการละหมาด

ซึ่งการละหมาดเป็นหน้าที่ที่จำเป็น (ฟัรฎู) เป็นหน้าที่ที่บังคับสำหรับมุสลิมทุกคน การกล่าวปฏิญาณตน 2 ประโยค ความว่า “ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ และมีมุฮัมมัดเป็นรอสูลของอัลลอฮฺ” แสดงถึงความเป็นมุสลิม แต่การละหมาดเป็นการแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างมุสลิมกับผู้ไม่ใช่มุสลิม ผู้ที่ไม่ละหมาดนั้น ในอิสลาม

ถือว่าเท่ากับเป็นผู้ทำลายศาสนาเพราะเมื่อไม่ละหมาด ซึ่งการละหมาดนั้นเป็นสิ่งที่ผู้นับถือศาสนาอิสลามนั้นจะต้องกระทำ แสดงให้เห็นถึงการรับรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสำหรับขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ข้อเสนอ ดังนี้

1. กล่าวทักทายผู้เข้าร่วมกิจกรรมและอธิบายถึงวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม “ส่งเสริมการละหมาดเสาหลักของมุสลิม”

2. แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็นกลุ่มละ 5-8 คน แจกกระดาษขลุ่ยและสีน้ำมันหรือปากกาเคมี โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมระดมสมองถึงปัญหาที่ส่งผลต่อการไม่ปฏิบัติตามการละหมาดของกลุ่มเยาวชน และให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำเสนอเป็นรายกลุ่ม

3. เปิดเวทีอภิปรายการละหมาด 5 นาทีเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรับทราบถึงการปฏิบัติละหมาดที่ถูกต้อง

4. ให้ผู้ร่วมกิจกรรมเลือกบุคคลต้นแบบในกลุ่มและแสดงบทบาทสมมุติวิธีการละหมาดให้เพื่อนในกลุ่ม

5. นำเสนอความสำคัญของการละหมาดในอิสลาม โดยเชิญวิทยากรบรรยาย

6. ดำเนินการประเมินผลกิจกรรมโดยวิธีการสังเกตจากการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น การอภิปราย ระดมสมอง และสังเกตจากการแสดงบทบาทสมมุติของผู้เข้าร่วมกิจกรรม แล้วนำมาอภิปรายผลอีกครั้ง

กิจกรรมเรียนรู้กิจวัตรของท่านศาสดามุฮัมมัด

กิจกรรมเรียนรู้กิจวัตรของท่านศาสดามุฮัมมัด เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมการเรียนรู้จริยธรรมในศาสนาอิสลาม ที่ถือเป็นแบบฉบับหรือแบบอย่างอันดีงามที่ท่านศาสดามุฮัมมัด นำมาสั่งสอน

ไว้ ไม่ว่าจะด้วยคำพูด ด้วยการปฏิบัติ เป็นไปตามบทบัญญัติของอัลลอฮ์ ที่ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอาน อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้เพื่อให้มนุษย์ผู้ศรัทธาในพระองค์ ได้ปฏิบัติตามแบบฉบับท่านศาสดามุฮัมมัด ว่า

“และแท้จริงนี่คือทางของข้าอันเที่ยงตรง พวกเจ้าจงปฏิบัติตามมันเถิด และอย่าปฏิบัติตามหลายๆ ทาง เพราะมันจะทำให้พวกเจ้าแยกออกไปจากทางของพระองค์ นั่นแหละที่พระองค์ได้สั่งเสียมันไว้แก่พวกเจ้า เพื่อพวกเจ้าจะได้ยำเกรง” (อัลอันอาม: 153)

ผู้นับถือศาสนาอิสลามทุกคนจะต้องปฏิบัติตามคำสอนและแนวทางที่ท่านนบีมุฮัมมัด ได้ปฏิบัติไว้ในฐานะที่ยอมรับและปฏิบัติตามว่า “มุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์” ความว่า “ฉันขอปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจาก “อัลลอฮ์” และฉันขอปฏิญาณว่า “มุฮัมมัด” เป็นร่อซูลของอัลลอฮ์” ในฐานะที่อิสลามเป็นวิถีชีวิตหรือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษยชาติ โดยมีท่านนบีมุฮัมมัด เป็นแบบอย่าง ดังปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอานว่า

“โดยแน่นอนยิ่งในตัวของร่อซูลุลลอฮ์ (มุฮัมมัด) ได้มีแบบอย่างอันดีงาม (ทั้งโอวาทและจริยธรรม) สำหรับสุเจ้า”

และท่านนบีมุฮัมมัด กล่าวไว้ว่า “ฉันถูกส่งมาเพื่อให้เกิดจริยธรรมที่ดีงามสมบูรณ์ขึ้น” (รายงานโดยอะหฺมัด)

ในขณะที่นักวิชาการตะวันตก เอช จี เวลส์ นักเขียนชาวอังกฤษ ได้กล่าวถึงอิสลามว่า “คำสอนของอิสลามก่อให้เกิดประเพณีที่ยิ่งใหญ่ ด้านความยุติธรรม ความประพฤติ และความใจกว้าง นี่คือการสั่งสอนแก่มวลมนุษย์ที่เป็นคำสั่งสูงสุด และปฏิบัติได้ในชีวิตจริง อิสลามลบล้างการกดขี่และความอยุติธรรมในสังคม และแทนที่ด้วยความอ่อนโยน ความสุภาพและภราดรภาพ” นอกจากนี้

นั้น มหาตมะคานธี ผู้นำและนักการเมืองที่มีชื่อเสียงชาวอินเดียได้เขียนในหนังสือเรื่อง Young India ว่า “หากจะมีศาสนาใดมีโอกาสได้ปกครองเหนืออังกฤษและยุโรปในร้อยปีข้างหน้าละก็ คือ อิสลาม” ด้านไมเคิล เอช. ฮาร์ท. ชาวอเมริกันที่จัดอันดับมนุษย์ทรงอิทธิพล 100 คนแรกในประวัติศาสตร์ยังได้กล่าวถึงศาสดามุฮัมมัด ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นับถือศาสนาอิสลามกล่าวว่า “การที่ผมเลือกมุฮัมมัดเป็นบุคคลผู้ทรงอิทธิพลที่สุดในโลก อาจทำให้บางคนประหลาดใจหรือตั้งคำถาม แต่เขาคือบุรุษเพียงคนเดียวในประวัติศาสตร์ที่ประสบความสำเร็จสูงสุดทั้งทางโลกและทางศาสนา” (Bloggang, 2560)

จากคำกล่าวในคัมภีร์อัลกรุอ่าน คำกล่าวของท่านศาสดามุฮัมมัด และนักวิชาการตะวันตกข้างต้นชี้ให้เห็นว่า มุฮัมมัดคือแบบอย่างที่ดีที่ผู้นับถือศาสนาอิสลามสามารถนำไปเป็นแบบอย่างที่ดีได้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัยให้ข้อมูลว่า

“เยาวชนมุสลิมที่เชื่อในอัลลอฮ์และมุฮัมมัด เขาจะต้องปฏิบัติตัวตามแบบฉบับของท่านศาสดาที่ผ่านมาได้เห็นถึงความสำเร็จของเยาวชนที่เป็นแบบอย่าง ขยันละหมาด ช่วยเหลือผู้คนหรือพูดสุภาพ ล้วนแล้วแต่มาจากการเรียนรู้เกี่ยวกับสุนนะห์ของท่าน แต่อันด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อิสลาม หรือเรื่องราวเกี่ยวกับจริยธรรมอิสลามนั้นมีความยิ่งใหญ่ กว้างมหาศาลมาก ๆ ผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับอิสลามต้องตระหนักคือ จะมีวิธีการใดในการจัดความรู้ให้เยาวชนเข้าใจได้ง่ายที่สุดการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมหรือแบบฉบับของท่านศาสดาจึงเป็นสิ่งที่ดีที่สุด”

ดังนั้น ในการดำเนินชีวิตของมุสลิมจึงจำเป็นต้องปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับจริยธรรมของอิสลามที่ได้รับการรับรองจากอัลลอฮ์ อาทิเช่น การทักทาย การกิน การดื่ม น้ำ การพูด การนั่ง

การเดิน การหาว การจาม การปัสสาวะ อุจจาระ หัวเราะ การอาบน้ำ ความโกรธและหยิ่งยโส การกล่าวร้ายคำหยาบ การเอื้อเฟื้อ เมตตา เป็นต้น ทั้งนี้การส่งเสริมความรู้อย่างเป็นระเบียบที่จะต้องออกแบบให้เหมาะสมมากที่สุด ด้าน Al-Jayyousi, (2016) ได้เขียนวิธีการพัฒนาการเรียนรู้อิสลามตอนหนึ่งในหนังสือ อิสลามกับการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า “การได้นำแบบอย่างที่ดีจากท่านศาสดามุฮัมมัดมาใช้ในการเป็นต้นแบบการเรียนรู้ให้กับผู้คนจะเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าในอิสลามมากที่สุด” จากการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลักได้เสนอขั้นตอนการจัดกิจกรรม ดังนี้

1. เริ่มต้นจากการทักทายผู้เข้าร่วมกิจกรรมอธิบายถึงวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม “กิจวัตรตามแบบสุนนะห์ของท่านศาสดาว่ามีวัตถุประสงค์อะไรบ้าง
 2. ผู้แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็นกลุ่มละ 5-8 คน แจกกระดาษขรุขระและสีน้ำมันหรือปากกาเคมี โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมระดมสมองถึงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวเองและนำเสนอกลุ่มละ 2 นาที หลังจากนั้นผู้วิจัยสรุปบทเรียนด้วยเทคนิค Mind Mapping
 3. แจกแบบวัดระดับการปฏิบัติกิจวัตรตามแบบสุนนะห์ของท่านศาสดาเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อค้นหาต้นแบบในกลุ่ม
 4. ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเลือกบุคคลต้นแบบในกลุ่มจากคะแนนรวมสะสมสูงสุด และให้อธิบายถึงวิธีการปฏิบัติในแต่ละวันเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น
 5. นำเสนอความสำคัญของจริยธรรมที่ดีต่อการเป็นมุสลิม
- กิจกรรมครั้งนี้ใช้แบบวัดระดับการปฏิบัติกิจวัตรตามแบบสุนนะห์ของท่านศาสดา และสังเกตจากการแสดงบทบาทสมมุติของผู้เข้าร่วม

กิจกรรม เป็นวิธีในการวัดและประเมินผลกิจกรรม ทั้งนี้คาดหวังว่ากิจกรรมจะช่วยให้เยาวชนเรียนรู้อะไร การปฏิบัติจริยธรรมตามแบบฉบับท่านศาสดา และทราบถึงรายละเอียดตัวอย่างจริยธรรมที่พึงประสงค์ของท่านศาสดา

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาโปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 1) กิจกรรมปฐมบทและความคุ้นเคย เป็นกิจกรรมแรกเริ่มเพื่อทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์กิจกรรมและสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้จัดและผู้เข้าร่วมกิจกรรม 2) กิจกรรมมาทบทวนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวตนกันเถอะ เป็นกิจกรรมการทบทวนพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลาม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสทบทวนตัวเอง 3) กิจกรรมอิสลามกับพื้นฐานชีวิตที่ควรมี ซึ่งเป็นกิจกรรมการเพิ่มพูนความรู้ด้านอิสลามศึกษาเบื้องต้น เช่น หลักศรัทธา หลักปฏิบัติ 4) กิจกรรมส่งเสริมการละหมาดเสาหลักของมุสลิม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสปฏิบัติละหมาดที่ถูกต้องตามหลักการอิสลามพร้อมส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของการละหมาด 5) กิจกรรมเรียนรู้กิจวัตรของท่านศาสดามุฮัมมัด ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้จากกิจวัตรประจำวันของบุคคลต้นแบบบุคคลที่ประเสริฐที่สุดในอิสลามทั้งการพูดและการปฏิบัติ จากโปรแกรมกิจกรรมดังกล่าวเน้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับการส่งเสริมการนำทฤษฎีปฏิบัติ มาบูรณาการกับกระบวนการเรียนรู้ ประการแรกคือ ให้ใช้ปัญญาด้านศาสนาอิสลาม คือ การนำบทบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอานที่ผู้นับถือ

ศาสนาอิสลามควรได้รับการเรียนรู้เข้ามาประยุกต์ใช้ในการขัดเกลาจิตใจและเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ ประการที่สอง คือ ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ มีรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับปัญญาที่มีอยู่หลายด้าน ประการสุดท้ายคือ ในการประเมินการเรียนรู้ มีการวัดจากเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถครอบคลุมปัญญาโดยเฉพาะการนำเทคนิคการสังเกตจากพฤติกรรม การพูดคุย การเล่าความรู้สึกและการเขียนสรุปบทเรียนด้วยเทคนิค Mind Mapping มาเป็นวิธีในการประเมินการเรียนรู้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

โปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ข้างต้น จึงเป็นโปรแกรมที่เป็นรูปธรรม มีขั้นตอนการจัดกิจกรรม สามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนาเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีวิถีการดำรงชีวิต ความเชื่อ และเอกลักษณ์เฉพาะ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนมีโอกาสปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามวิถีอิสลามดำรงตนบนพื้นฐานคุณธรรมจริยธรรมเป็นพลเมืองที่ดีของชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการนำโปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้รับการศึกษาครั้งนี้ ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายพร้อมรายงานผลการปฏิบัติการตามหลักวิชาการต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกษตรชัย และหีม. (2560). *เยาวชนมุสลิมกับพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม*. พิมพ์ลักษณ์ สงขลา: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (ม.ป.ป.). *ทฤษฎีพหุปัญญา. บทความออนไลน์*. วันที่ค้นหา 2 ธันวาคม 2560, เข้าถึงได้ที่ https://www.babybestbuy.in.th/shop/theory_of_multiple_intelligences.
- มนทกานต์ รอดคล้าย. (ม.ป.ป.). *การพัฒนาเด็กและครอบครัวในศตวรรษที่ 21 (Child and Family Development in the 21st Century)*. วันที่ค้นหาข้อมูล 19 เมษายน 2558, เข้าถึงข้อมูลได้จาก <http://taamkru.com/th/%E0%B8%81%E0>
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2555). *เต็มสิบ 10 ปี ที่เคพาร์ค: 1 ทศวรรษการอ่านของสังคมไทย*. สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2562). *Global Change*. กรุงเทพฯ: บั๊คสเคป
- สุมาวดี พวงจันทร์. (2559). ยุทธศาสตร์การจัดการอาชีวศึกษาของเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในทศวรรษหน้า. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*. ปีที่ 27 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2559.
- อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง. (2558). Transform Thailand การปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทย. *วารสารรูสมิแล (RUSAMELAE JOURNAL)*, 36(3): 92-99.
- Al-Jayyousi. (2016). *Islam and Sustainable Development: New Worldviews (Transformation and Innovation)*. Routledge. USA.
- Bloggang. (2560). *รวมคำพูดของนักวิชาการตะวันตก*. วันที่ค้นหา 25 ธันวาคม 2560, เข้าถึงได้ที่ <https://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=fowleres&month=09-2007&date=29&group=3&gblog=3>
- South deep outlook. (2560). *เยาวชนจังหวัดชายแดนภาคใต้กับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2560 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/>.

สมรรถนะประจำตำแหน่งของนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร

Functional Competencies of Social Development Worker: A Case Study of Bangkok Metropolitan Administration

อภิเดช เล้าโสภากิริมย์¹

Aphidate Laosophaphirom¹

Received: 21 February 2020

Revised: 24 March 2020

Accepted: 5 May 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาสมรรถนะประจำตำแหน่งและพฤติกรรมบ่งชี้ที่เหมาะสมกับตำแหน่ง นักพัฒนาสังคมของกรุงเทพมหานคร และเพื่อเปรียบเทียบระดับความคาดหวังและระดับความเป็นจริงของสมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำกลุ่มงาน สมรรถนะประจำตำแหน่ง ของนักพัฒนาสังคมของกรุงเทพมหานคร โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มคือ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสังคม รองผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสังคม และนักพัฒนาสังคมที่ผลงานดีเด่น มีกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม คือนักพัฒนาสังคมของกรุงเทพมหานคร จำนวน 118 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัยที่ได้รับการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ โดยมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ Paired-Sample T Test ผลการวิจัยพบว่า 1. สมรรถนะประจำตำแหน่งของนักพัฒนาสังคมกรุงเทพมหานครได้แก่ 1) ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและกฎหมายในการปฏิบัติงาน 3) ความรู้เกี่ยวกับหลักการพัฒนาหรือบริหารชุมชน 4) การทำงานเป็นทีม 5) การสื่อสาร 6) การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า 7) ภาวะผู้นำ 8) การควบคุมอารมณ์ 9) การปรับตัวต่อสถานการณ์ 2. สมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำกลุ่มงาน สมรรถนะประจำตำแหน่ง ในปัจจุบัน แตกต่างกับค่าเฉลี่ยของสมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำกลุ่มงาน สมรรถนะประจำตำแหน่ง ตามความคาดหวังของนักพัฒนาสังคมของกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: สมรรถนะหลัก, สมรรถนะประจำตำแหน่งงาน, สมรรถนะประจำสายงาน

¹ นักศึกษาลัทธิปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
อีเมล: aphidategolf@gmail.com โทร: 08 1620 4401

¹ Master Degree Student of Public policy and Public Management, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University
Tel. 08 1620 4401, อีเมล: aphidategolf@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were 1) to find the Specific Functional Competencies and behavioral indicators of social developer position in Bangkok, 2) to compare the expected level and reality level, core competencies, functional competencies, and specific functional competencies of social developer position in Bangkok. By in-dept interview and group interview, the director of Social Development Department, the deputy director of Social Development Department, and excellent performance social developer. Answered questionnaires sample group are social developer in Bangkok among 118 persons. This research used Paired-Sample T-Test statistic for analysis.

The results showed 1) specific functional competencies of social developer in Bangkok as follow, information technology knowledge, discipline and operation law knowledge, principle of community development or community management knowledge, team work, communication, immediately problem solving, the leadership, emotions control, and situation adaptation. 2) At present, core competencies, functional competencies, and specific functional competencies, have differenced average to the expected level of social developer in Bangkok, core competencies, work position competencies, and field of work competencies with statistical significance at level 0.05

Keywords: Core competencies, Job competencies, Functional competencies

บทนำ

กรุงเทพมหานครมีวิสัยทัศน์หลักที่จะพัฒนาตัวเองไปสู่ “มหานครแห่งเอเชีย” ในอีก 20 ปีข้างหน้าโดยกรุงเทพมหานครตั้งเป้าสู่การเป็นเมืองหลวงแห่งเอเชียพร้อมไปกับการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประชาคมอาเซียนควบคู่กันไป โดยเป็นการร่วมมือระหว่างสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กับคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึงยังเป็นการกำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาที่มีส่วนร่วมมาจากความต้องการของประชาชนชาวกรุงเทพมหานคร ซึ่งแผนพัฒนาระยะ 20 ปีที่จะนำกรุงเทพมหานครไปสู่มหานครแห่งเอเชียโดยแบ่งเป็น 4 ระยะ ระยะละ 5 ปี ตั้งแต่ปี 2556-2575 มีวิสัยทัศน์หลัก 7 มิติดังนี้ 1. มหานครปลอดภัย 2. มหานครสีเขียว

3. มหานครสำหรับทุกคน 4. มหานครกระทัดรัด 5. มหานครแห่งประชาธิปไตย 6. มหานครแห่งเศรษฐกิจและการเรียนรู้ 7. การบริหารจัดการ โดยในแผนพัฒนาระยะ 20 ปีที่จะนำกรุงเทพมหานครไปสู่มหานครแห่งเอเชียได้กำหนดวิสัยทัศน์ในเรื่อง มหานครสำหรับทุกคน ไว้เป็นเรื่องที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่กรุงเทพมหานครตั้งใจจะทำให้ได้ตามเป้าหมายของวิสัยทัศน์หลัก ซึ่งมหานครสำหรับทุกคนนั้นมีประเด็นเกี่ยวข้องในเรื่อง 1. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส 2. เมืองแห่งโอกาสทางเศรษฐกิจ 3. การศึกษาสำหรับทุกคน 4. สังคมพหุวัฒนธรรม จากสถิติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส พบว่า ปี พ.ศ. 2555 มีจำนวนผู้สูงอายุทั้งสิ้น 772,261 คนใน

ขณะที่จำนวนผู้สูงอายุที่มีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพเพียง 559,386 คน พ.ศ. 2556 จำนวนผู้พิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการทั้งสิ้น 52,623 คน แต่มีจำนวนผู้พิการที่ได้รับเบี้ยความพิการเพียง 46,340 คน และฐานข้อมูลผู้ด้อยโอกาสนั้นกรุงเทพมหานคร ไม่ได้มีการจำแนกของกลุ่มผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาส ผู้พิการที่ด้อยโอกาส และเด็กด้อยโอกาสอย่างชัดเจน ซึ่งทำให้คนกลุ่มนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรแฝงเป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้เข้าสู่ระบบทะเบียนราษฎร ทำให้ขาดการรับสวัสดิการที่พึงได้รับไม่ได้รับสิทธิอย่างประชาชนกรุงเทพมหานคร จากสถิติจะเห็นได้ว่าประเด็นของมิติมหานครของทุกคนในด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุผู้พิการเป็นประเด็นสำคัญ โดยมีหน่วยงานที่จะต้องเข้ามาดูแลในประเด็นนี้คือ สำนักพัฒนาสังคม โดยตำแหน่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือ นักพัฒนาสังคม ที่จำเป็นต้องเข้ามาดูแลให้ประชาชนในกรุงเทพมหานครนั้น ได้รับความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ได้รับสิทธิพื้นฐานต่างๆ ตามที่บุคคลแต่ละคนควรจะได้รับ

นักพัฒนาสังคมของกรุงเทพมหานครมีภาระหน้าที่ที่สำคัญอยู่หลายประการเพื่อดูแลส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานต่างๆ ในด้านพัฒนาสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ดังนี้ 1. ด้านปฏิบัติการ นักพัฒนาสังคม มีหน้าที่ สืบรวบรวม ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาทางคมเบื้องต้น ส่งเสริม สนับสนุนและให้บริการเกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิเบื้องต้นของประชาชน ให้คำปรึกษาด้านการพัฒนาศักยภาพชุมชน ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และเศรษฐกิจของชุมชน พัฒนากลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน รวมถึงติดตามและประเมินผล เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานต่างๆ ของงานพัฒนาสังคม 2. ด้านการ

วางแผน นักพัฒนาสังคม มีหน้าที่ วางแผนงานด้านพัฒนาสังคมในหน่วยงานตัวเองและส่วนราชการอื่นๆ 3. ด้านการประสานงาน นักพัฒนาสังคม มีหน้าที่ ประสานงานร่วมกันทั้งภายในและภายนอกเพื่อให้เกิดการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ชี้แจงและให้ข้อมูลต่างๆ แก่บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจหรือความร่วมมือในการดำเนินงาน 4. ด้านการบริการ นักพัฒนาสังคม มีหน้าที่ ให้บริการข้อมูล เผยแพร่ข้อมูล ดำเนินการฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับงานด้านพัฒนาสังคม

ในปัจจุบันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรต่างๆ ควรใช้การพัฒนาตามสมรรถนะมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรเพื่อที่จะตอบสนองเป้าหมายและวิสัยทัศน์ขององค์กรได้เนื่องจาก ในการกำหนด สมรรถนะหลัก หรือสมรรถนะประจำตำแหน่งนั้นได้กำหนดมาจากเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์หลักองค์กร ดังนั้นสมรรถนะกับเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ขององค์กรจึงมีความสอดคล้องกันอย่างมาก ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามสมรรถนะโดยการประเมินสมรรถนะจะทำให้เห็นถึงระดับของ ทักษะ ความรู้ และทัศนคติที่แตกต่างกันออกไปชัดเจนมากขึ้นในการปฏิบัติงานแต่ละตำแหน่ง ซึ่งจะทำให้ผู้บริหารหรือหัวหน้ารู้ว่าบุคลากรในตำแหน่งต่างๆ ขาดความรู้ ทักษะหรือทัศนคติ ด้านไหนบ้างที่จำเป็นต้องการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานโดยรวมที่ดีขึ้น อีกทั้งยังลดงบประมาณจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ไม่จำเป็น และทำให้สามารถจัดทำแผนพัฒนาตามสายอาชีพที่ชัดเจนในแต่ละตำแหน่งได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะประจำตำแหน่งงานในการปฏิบัติงานของนักพัฒนาสังคมว่าควรมีสมรรถนะด้านใดบ้างเพื่อให้สามารถเพิ่มระดับผลการปฏิบัติงาน

ให้ดียิ่งขึ้นและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของกรุงเทพมหานคร คือการพัฒนากรุงเทพไปสู่การเป็นมหานครแห่งเอเชีย และเพื่อที่สำนักพัฒนาสังคมของกรุงเทพมหานครจะได้มีแนวทางในการจัดฝึกอบรมนักพัฒนาสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ มีระเบียบแบบแผน มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ตรงตามวิสัยทัศน์หรือนโยบายต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อค้นหาสมรรถนะประจำตำแหน่ง และพฤติกรรมบ่งชี้ที่เหมาะสมกับตำแหน่งนักพัฒนาสังคมของกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคาดหวัง และระดับความเป็นจริงของสมรรถนะหลักสมรรถนะประจำกลุ่มงาน สมรรถนะประจำตำแหน่งของนักพัฒนาสังคมของกรุงเทพมหานคร

วิธีการศึกษา

1. การออกแบบวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณโดยผู้วิจัยได้เลือกตัวแปรที่จะนำมาศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะประจำตำแหน่งของนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร ได้แก่ นโยบายและแผนพัฒนาระยะ 20 ปีของกรุงเทพมหานคร สมรรถนะหลักของข้าราชการ กรุงเทพมหานคร คำบรรยายลักษณะงาน คุณสมบัติเฉพาะ และสมรรถนะประจำกลุ่มงานของนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและประชากรที่ใช้ในการศึกษา

1) การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงของสำนักพัฒนาสังคม คือ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสังคม และ รองผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสังคม 2 ท่าน

รวม 3 ท่าน และ นักพัฒนาสังคมที่มีผลงานดีเด่นของแต่ละเขตพื้นที่ในกรุงเทพมหานครจำนวนเขตละ 1 ท่าน รวม 6 ท่าน

2) การสนทนากลุ่ม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ หัวหน้ากองการพัฒนาสังคม หัวหน้ากองส่งเสริมอาชีพ และนักพัฒนาสังคมของกรุงเทพมหานคร จำนวน 10 ท่านโดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายของสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร และเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในงานพัฒนาสังคมที่มีผลงานดีเด่น

3) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักพัฒนาสังคม ของกรุงเทพมหานคร จำนวน 118 ท่าน ซึ่งได้มาจากการหากรู่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จากตารางของเครจซ์และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างใน ชีรวุฒิ เอกะกุล, 2543) ของนักพัฒนาสังคมของกรุงเทพมหานคร ทั้งหมด 170 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 แบบ ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้บริหารระดับสูงของสำนักพัฒนาสังคมและนักพัฒนาสังคมเกี่ยวกับการศึกษาเรื่อง หน้าที่หลัก ความรู้ที่จำเป็น ทักษะ ทักษะคติ/คุณลักษณะ และสมรรถนะประจำตำแหน่งงานของนักพัฒนาสังคมกรุงเทพมหานครโดยได้รับการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ

2. แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้ทำการสร้างแบบสอบถามที่มาจากจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับ สมรรถนะประจำตำแหน่งของนักพัฒนาสังคมกรุงเทพมหานคร ซึ่งแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการเปรียบเทียบสมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำสายงาน และสมรรถนะประจำตำแหน่งในปัจจุบันกับความคาดหวังต่อสมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำสายงาน สมรรถนะประจำตำแหน่งของนักพัฒนาสังคมกรุงเทพมหานคร โดยได้รับการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ที่มุ่งตรวจสอบเรื่องราวของเนื้อหา ซึ่งการวิเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม แล้วตีความ รวมถึงเอกสารต่างๆ ทั้งทางราชการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุป และเรียบเรียงอย่างเป็นระบบเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยได้ดำเนินการ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำสายงาน และสมรรถนะประจำตำแหน่งที่เป็นจริงต่อระดับความหวังต่อสมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำสายงาน สมรรถนะประจำตำแหน่งของนักพัฒนาสังคมกรุงเทพมหานครโดยใช้ สถิติ Pair T-Test ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาสมรรถนะประจำตำแหน่งของนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยเรื่อง “สมรรถนะประจำตำแหน่งของนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร”

ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1) สมรรถนะประจำตำแหน่งที่เหมาะสมกับตำแหน่ง นักพัฒนาสังคมของกรุงเทพมหานคร แบ่งออกได้เป็นดังนี้ ด้านความรู้ 1. ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 2. ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและกฎหมายในการปฏิบัติงาน 3. ความรู้เกี่ยวกับหลักการพัฒนาหรือบริหารชุมชน ด้านทักษะ 1. การทำงานเป็นทีม 2. การสื่อสาร 3. การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ด้านคุณลักษณะ/ทัศนคติ 1. ภาวะผู้นำ 2. การควบคุมอารมณ์ 3. การปรับตัวต่อสถานการณ์

2) เปรียบเทียบระดับความคาดหวังและระดับความเป็นจริงของสมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำกลุ่มงาน สมรรถนะประจำตำแหน่ง ของนักพัฒนาสังคมของกรุงเทพมหานครผลการวิจัยพบว่าส่วนต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างสมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำกลุ่มงาน สมรรถนะประจำตำแหน่งในความเป็นจริงและความคาดหวังของนักพัฒนาสังคมกรุงเทพมหานครมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้จากการตอบแบบสอบถามของนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร พบว่า ระดับสมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำกลุ่มงานและสมรรถนะประจำตำแหน่งที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงและค่าเฉลี่ยของระดับสมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำกลุ่มงานและสมรรถนะประจำตำแหน่งที่คาดหวังอยู่ในระดับสูงที่สุด โดยเมื่อพิจารณาจากส่วนต่างค่าเฉลี่ยของสมรรถนะทั้งหมด (Competency Gap) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

ตารางที่ 1 ตารางแสดงผลการวิจัยของสมรรถนะหลักของนักพัฒนาสังคมกรุงเทพมหานคร

สมรรถนะหลัก	ระดับสมรรถนะที่คาดหวัง		ระดับสมรรถนะในปัจจุบัน		Sig (2-tailed)	ส่วนต่าง ค่าเฉลี่ย
	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.		
คุณธรรมและจริยธรรม	4.89	.202	3.93	.335	.000	0.96
การมุ่งผลสัมฤทธิ์	4.86	.210	3.81	.336	.000	1.05
การทำงานเป็นทีม	4.78	.227	3.77	.351	.000	1.01
การสร้างความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ	4.79	.293	3.69	.440	.000	1.10
การบริการที่ดี	4.86	.205	3.82	.331	.000	1.04

สมรรถนะหลัก

สมรรถนะหลักจากตารางที่ 1 ผลการวิจัยเปรียบเทียบระดับความคาดหวังและระดับความเป็นจริงของสมรรถนะหลักของนักพัฒนาสังคม Sig (2-tailed) น้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด คือ .05 นั่นคือ ค่าเฉลี่ยของสมรรถนะหลักในปัจจุบันของบุคลากรแตกต่างกับค่าเฉลี่ยของสมรรถนะหลักที่ความคาดหวังของบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสมรรถนะหลักด้านการสร้างความเชี่ยวชาญในงานอาชีพมีส่วนต่างค่าเฉลี่ยมากที่สุดสามารถอธิบายได้ว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ของนักพัฒนาสังคมกรุงเทพมหานครต้องอาศัยความรู้ต่างๆ ที่มีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นความรู้ในด้านการพัฒนาชุมชน เทคโนโลยี กฎระเบียบข้อบังคับ ภาษา

และวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งนอกเหนือจากที่จะนำความรู้ทั้งหลายมาใช้บูรณาการกับการทำงานในปัจจุบันแล้ว การนำความรู้ที่นักพัฒนาสังคมมีมาสร้างเป็นวิสัยทัศน์ในการทำงานในอนาคต ซึ่งเป็นการวางแผนกำหนดแนวทาง และทิศทางต่างๆ ในอนาคตอีกทั้งยังเป็นการมุ่งใจในการทำงาน จะเห็นได้ว่าการกำหนดวิสัยทัศน์ในอนาคตยังจำเป็นต่อการปฏิบัติงานในอนาคตสามารถทำงานต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายที่ตัวเองวางเอาไว้ได้ซึ่งส่งผลต่อการประเมินผลการปฏิบัติงานรวมถึงเงินเดือนและระดับขั้นในอนาคต นักพัฒนาสังคมจึงมีความคาดหวังเกี่ยวกับนำความรู้เชิงบูรณาการไปใช้ในการสร้างวิสัยทัศน์ เพื่อการปฏิบัติงานในอนาคตค่อนข้างสูง

ตารางที่ 2 ตารางแสดงผลการวิจัยของสมรรถนะประจำกลุ่มงานของนักพัฒนาสังคมกรุงเทพมหานคร

สมรรถนะประจำกลุ่มงาน	ระดับสมรรถนะที่คาดหวัง		ระดับสมรรถนะในปัจจุบัน		Sig (2-tailed)	ส่วนต่าง ค่าเฉลี่ย
	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.		
การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน	4.78	.303	3.83	.264	.000	0.92
การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า	4.92	.157	3.89	.241	.000	1.03
ความคิดเชิงบวก	4.82	.281	3.71	.370	.000	1.11

สมรรถนะประจำกลุ่มงาน

จากตารางที่ 2 ผลการวิจัยเปรียบเทียบระดับความคาดหวังและระดับความเป็นจริงของสมรรถนะประจำกลุ่มงานของนักพัฒนาสังคม Sig (2-tailed) น้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดคือ.05 นั่นคือ ค่าเฉลี่ยของสมรรถนะประจำกลุ่มงานในปัจจุบันของบุคลากรแตกต่างกับค่าเฉลี่ยของสมรรถนะประจำกลุ่มงานที่ความคาดหวังของบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยในด้านความคิดเชิงบวกมีส่วนต่างค่าเฉลี่ยมากที่สุดสามารถอธิบายได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ของนักพัฒนาสังคมกรุงเทพมหานคร มักจะพบกับปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่เสมอในการทำงาน

ร่วมกับประชาชนหรือหน่วยงานอื่นๆ นอกเหนือจากการรับมือและควบคุมสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นนักพัฒนาสังคมยังต้องดำเนินตามเป้าหมายของโครงการต่างๆ ที่ได้ตั้งไว้ให้สำเร็จลุล่วงให้ได้ แม้จะตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่วิกฤติหรือเกิดสภาวะกดดันอยู่ก็ตาม ดังนั้นนักพัฒนาสังคมกรุงเทพมหานครจึงมีความคาดหวังเกี่ยวกับการพยายามหาวิธีการขับเคลื่อนภารกิจของหน่วยงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายภายใต้สถานการณ์ที่วิกฤติ โดยการมองปัญหาต่างๆ ในความคิดเชิงบวกเพื่อจะสามารถรับมือกับปัญหาต่างๆ ที่เข้ามาได้โดยเกิดผลกระทบน้อยที่สุด

ตารางที่ 3 ตารางแสดงผลการวิจัยของสมรรถนะประจำตำแหน่งของนักพัฒนาสังคมกรุงเทพมหานคร สมรรถนะประจำตำแหน่ง

สมรรถนะประจำตำแหน่ง	ระดับสมรรถนะที่คาดหวัง		ระดับสมรรถนะในปัจจุบัน		Sig (2-tailed)	ส่วนต่างค่าเฉลี่ย
	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.		
ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.97	.159	4.03	.260	.000	0.94
ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและกฎหมายในการปฏิบัติงาน	4.97	.182	4.01	.358	.000	0.96
ความรู้เกี่ยวกับหลักการพัฒนาหรือบริหารชุมชน	4.86	.344	3.96	.401	.000	0.89
การทำงานเป็นทีม	4.81	.398	3.97	.569	.000	0.90
การสื่อสาร	4.83	.377	3.84	.554	.000	0.99
การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า	4.87	.335	3.75	.510	.000	1.12
ภาวะผู้นำ	4.81	.391	3.78	.474	.000	1.03
การปรับตัวต่อสถานการณ์	4.81	.398	3.63	.624	.000	1.18
การควบคุมอารมณ์	4.81	.391	3.63	.567	.000	1.18

จากตารางที่ 3 ผลการวิจัยเปรียบเทียบระดับความคาดหวังและระดับความเป็นจริงของสมรรถนะประจำตำแหน่งของนักพัฒนา

สังคม Sig (2-tailed) น้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดคือ.05 นั่นคือ ค่าเฉลี่ยของสมรรถนะประจำตำแหน่งในปัจจุบันของบุคลากรแตกต่าง

กับค่าเฉลี่ยของสมรรถนะประจำตำแหน่งที่ความคาดหวังของบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านการควบคุมอารมณ์และด้านการปรับตัวต่อสถานการณ์มีส่วนต่างค่าเฉลี่ยมากที่สุดสามารถอธิบายได้ว่านักพัฒนาสังคมของกรุงเทพมหานครมีความคาดหวังต่อสมรรถนะประจำตำแหน่งด้านการควบคุมอารมณ์และด้านการปรับตัวต่อสถานการณ์มากที่สุด ในส่วนของสมรรถนะประจำตำแหน่งด้านการควบคุมอารมณ์เป็นคุณลักษณะ/ทัศนคติของแต่ละบุคคลซึ่งมีลักษณะการแสดงออกที่แตกต่างกันออกไปตามอายุ ทัศนคติและประสบการณ์และสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของนักพัฒนาสังคมที่กล่าวว่า นักพัฒนาสังคมที่อายุน้อยและประสบการณ์น้อยเมื่อเจอกับสถานการณ์ความขัดแย้งต่างในขณะลงพื้นที่ไปปฏิบัติการกิจกับชุมชนถ้าไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตัวเองได้ก็ยากที่จะควบคุมความขัดแย้งที่เกิดขึ้นต่างๆ ได้ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานของนักพัฒนาสังคมเองถ้าพิจารณาช่องว่างของสมรรถนะแสดงในเห็นว่านักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานครมีความต้องการที่จะพัฒนาในคุณลักษณะ/ทัศนคติในด้านการควบคุมอารมณ์มากที่สุด ในส่วนของสมรรถนะประจำตำแหน่งด้านการปรับตัวต่อสถานการณ์เป็นสมรรถนะอีกด้านที่นักพัฒนาสังคมกรุงเทพมหานครคาดหวังสูงเนื่องจากในงานที่นักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานครรับผิดชอบมีหลายงานได้แก่ 1.งานพัฒนาชุมชน 2. งานสวัสดิการสังคม 3. งานด้านวัฒนธรรมและท่องเที่ยว 4. งานด้านกีฬาและนันทนาการ 5.งานตามนโยบาย ดังนั้นนักพัฒนาสังคมของกรุงเทพมหานครนั้นจะมีโอกาสปรับเปลี่ยนหรือโยกย้ายไปดูแลงานต่างๆ ที่ตัวเองไม่ได้รับผิดชอบ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของนักพัฒนาสังคมที่กล่าวว่านักพัฒนาสังคมมีภาระงานหลายๆ อย่างมีโอกาสถูกโยกย้ายไปช่วยเพื่อนร่วมงาน

คนอื่นๆ ได้ต้องมีความรู้รอบและเตรียมพร้อมต่อสถานการณ์ต่างๆ อยู่เสมอถ้าพิจารณาช่องว่างของสมรรถนะแสดงในเห็นว่านักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานครมีความต้องการที่จะพัฒนาในคุณลักษณะ/ทัศนคติในด้านการปรับตัวต่อสถานการณ์มากที่สุดเช่นเดียวกับการควบคุมอารมณ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะ

1) สำนักพัฒนาสังคมควรมีการจัดทำเส้นทางฝึกอบรม(Training Road Map: TRM) สำหรับตำแหน่งนักพัฒนาสังคมเพื่อที่จะง่ายต่อการฝึกและพัฒนาบุคลากรประจำตำแหน่งนักพัฒนาสังคมต่อไป

2) สำนักพัฒนาสังคมควรมีหลักสูตรการฝึกอบรมรายบุคคล(Individual Development Plan: IDP) โดยอาศัยการฝึกอบรมตามสมรรถนะที่บุคลากรคนนั้นขาดไป และควรมีการประเมินผลหลังจากการฝึกอบรมไปแล้วเป็นระยะ

3) สำนักพัฒนาสังคมควรมีการประเมินความคุ้มค่าของการฝึกอบรมในแต่ละโครงการอย่างจริงจังเพื่อลดรายจ่ายการฝึกอบรมที่ไม่จำเป็นออกไปแล้วยังทำให้การฝึกอบรมของบุคลากรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพียงอย่างเดียว จึงอาจจะนำการวิจัยเชิงปริมาณเข้ามาร่วมด้วย เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของการวิจัยให้มากยิ่งขึ้น

2) เนื่องจากงานวิจัยนี้มุ่งเน้นแต่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นเพียงนักพัฒนาสังคมของกรุงเทพมหานครเท่านั้น อาจจะทำการศึกษาสมรรถนะประจำตำแหน่งอื่นๆ ในสำนักงานพัฒนาสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จุฬารัตน์ คำวงศ์ปิ่น. (2551). *การพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน*. รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชาติรี เทียนทอง. (2556). *แนวทางส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรกองการเจ้าหน้าที่กรมควบคุมโรค*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ดลธกร วงษ์พันธ์ุ. (2552). *การสำรวจสมรรถนะเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธาริณี อภัยโรจน์. (2554). *สมรรถนะหลักเพื่อการพัฒนาบุคลากร: กรณีศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา*. รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธำรงค์ศักดิ์ คงคาสวัสดิ์. (2548). *เริ่มต้นอย่างไรเมื่อจะนำ Competency มาใช้ในองค์การ*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร. (2554). *มาตรฐานกำหนดตำแหน่งข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ ตำแหน่งนักพัฒนาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร. (2558). *สมรรถนะประจำกลุ่มงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร.
- สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร. (2557). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี*. สมุทรสาคร: บริษัท ฟิมพีดี จำกัด.
- อัจนรา หล่อตระกูล. (2557). *การพัฒนาสมรรถนะพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐ*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์ุ. (2551). *กลยุทธ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.
- McClelland, D.C. (1973). Testing for competence rather than for "intelligence". *American Psychologist*, 28: 1-1.
- Shermon, G. (2004). *Competency based hrm: A strategic resource for competency mapping, assessment and development centres*. NewDlhi: Tata Mcgraw-hill.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม: ศึกษากรณีชุมชนบ้านเขวา ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

Public Participation in Cultural Heritage Conservation: A Case Study in Khwae Village, Khwae District, Muang District, Maha Sarakham Province

ดารีกา โปธิรุฑ¹
Darika Phothiruk¹

Received: 17 March 2020

Revised: 27 April 2020

Accepted: 2 June 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ศึกษากรณีมรดกทางวัฒนธรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านเขวา ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มตัวอย่าง ทั้งประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนบ้านเขวา ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม อยู่ในระดับที่ต่ำ โดยการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมส่วนมากเป็นเรื่องของรัฐและผู้นำชุมชนเท่านั้น ประชาชนในพื้นที่เป็นเพียงผู้ร่วมงานตามที่ทางหน่วยงานของรัฐหรือผู้นำชุมชนเป็นผู้จัดขึ้นเท่านั้น การริเริ่มดำเนินโครงการเองยังน้อย รวมถึงแนวคิดหรือความคิดเห็นต่างๆ ยังคงขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชน สำหรับรูปแบบในการมีส่วนร่วมของชาวบ้านส่วนใหญ่ ได้แก่ การการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์งานประเพณีแก่ผู้ที่สนใจ รวมถึงการสนับสนุนในทุกด้านและการเข้าร่วมงานประเพณีตามที่หน่วยงานของรัฐหรือผู้นำชุมชนได้จัดขึ้น โดยเหตุผลสำคัญที่ตัดสินใจเข้าร่วมงานของประชาชนเพราะ ต้องการที่จะสืบสานมรดกวัฒนธรรมที่มีให้คงอยู่สืบต่อไปยังลูกหลาน และเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความภูมิใจในประเพณีท้องถิ่นของตนเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, มรดกวัฒนธรรม

¹ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม 44150

¹ this article is one of the part of research, "Public Participation in Cultural Heritage Conservation: A Case Study in Khwae Village, Khwae Sub-District, Muang District, Maha Sarakham Province"

¹ Faculty of Law, Mahasarakham University, fiscal year 2562.

¹ Faculty of Law, Mahasarakham University, Kham Riang, Kanthara Wichai, Maha Sarakham, 44150

Abstract

This research aims to study public participation concerning cultural heritage conservation by using a case study of the cultural heritage of villagers in Khwae Village, Khwae District, Muang District, Maha Sarakham Province. This research applies a qualitative method. From an in-depth interview of the sample group, including local villagers, community leaders, and stakeholders. The research finds that the level of public participation of Khwae Village, Khwae District, Muang District, Maha Sarakham Province in cultural heritage conservation is low. Cultural heritage conservation is a public affair done by a State and community leaders. Local villagers are only participants in events held by government agencies or community leaders. There are a very limited number of projects initiated by local villagers. Ideas or opinions depend upon community leaders. In relation to forms of public participation, mostly there are disseminating information, promoting traditional events to people who are interested in, supporting in every matter, and participating in traditional events organized by government agencies or community leaders. The main reasons for villagers to participate in events are to continue culture from generation to generation and to participate in their own local tradition proudly.

Keywords: Public participation, Cultural heritage

บทนำ

วัฒนธรรม (Culture) หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และยังหมายถึงแบบแผนพฤติกรรมทั้งหมดของสังคมที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีต โดยมีวิวัฒนาการสืบทอดต่อกันอย่างมีแบบแผนเพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงในสังคม (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2562) วัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการสังสมสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิต ผ่านกระบวนการคัดสรร ปรับปรุงแก้ไข และเปลี่ยนแปลงไปอย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ซึ่งการเกิดขึ้นของวัฒนธรรมอาจเกิดจากการพัฒนาเปลี่ยนแปลงปรับปรุง สร้างสรรค์ให้เจริญงอกงามโดยสืบทอดจากมรดกวัฒนธรรมในอดีต หรืออาจเกิดจากการรับเอาสิ่งที่เผยแพร่จากสังคมอื่นๆ ทั้งนี้ จะต้องไม่ทิ้งเอกลักษณ์ประจำชาติของตนไว้ นอกจากนี้

วัฒนธรรมยังใช้เป็นเครื่องมือในการยึดโยง หล่อหลอมให้คนในชาติมีความรักความสามัคคีต่อกัน ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงของชาติ ดังนั้น จึงมีผู้รู้บางท่านอาจจะกล่าวถึง วัฒนธรรมว่าเป็นความเจริญแล้ว แล้วยังแสดงเอกลักษณ์ของชาติอีกด้วย (สำนักบริหารกลาง กรมศิลปากร, 2562)

ศิลปวัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติของเผ่าพันธุ์ท้องถิ่น เป็นสิ่งที่แสดงถึงเกียรติและความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นและของคนในชาติ ก่อให้เกิดความรู้สึก ความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติอันนำมาซึ่งความความหวงแหน เห็นคุณค่า รวมถึงเป็นองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่ได้สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยจะถูกถ่ายทอดออกมาทั้งในรูปแบบของจิตวิญญาณ ทางวัตถุ ความคิด ความเชื่อ ประเพณี

และวัฒนธรรม (พจนานุกรม, 2556) ที่เกิดขึ้นในสังคมเผยแพร่สืบทอดและนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การประกอบอาหาร การถักทอผ้า การคิดประดิษฐ์ลายผ้า วิธีการตัดเย็บ เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องเรือน การแพทย์ การผลิตยา เป็นต้น

วัฒนธรรม เป็นความมั่นคงของชาติดังกล่าวมาแล้ว เพราะวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดชนชาติ ชุมชนสังคม และเผ่าพันธุ์มนุษย์ บ่งบอกถึงเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของตนเอง บ่งบอกถึงรากเหง้าพื้นฐานของความเป็นชาติ สืบทอดจากบรรพบุรุษตั้งแต่อดีตกาล วัฒนธรรมเป็นศักดิ์ศรีของความเป็นชาติ มรดกทางวัฒนธรรม มีความสำคัญ มีคุณค่าที่ต้องอนุรักษ์ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2562)

หมู่บ้านเขวา หรือ กุ่มหาธาตุ (กุ่มหาธาตุ เมืองย่างทึศนาค หรือ กุ่ม หรือ บ้านเขวา) ตั้งอยู่บริเวณบ้านเขวา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ในเขตการดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลเขวา เป็นโบราณสถานประเภทศาสนสถานในพุทธศาสนาเถรวาทนิกายาน เป็นศิลปกรรมแบบบายน สร้างขึ้นในสมัยราวพุทธศตวรรษที่ 18 ตรงกับรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรเขมร โดยพระองค์โปรดให้สร้างสถานพยาบาลจำนวน 102 แห่งในพระราชอาณาจักร หรือที่เรียกว่า “อโรคยาศาล” พร้อมกับได้สร้างศาสนสถานประจำสถานพยาบาลแต่ละแห่งไว้คู่กันด้วย โดยศาสนสถานเหล่านี้มีรูปแบบกำหนดที่คล้ายคลึงกัน คือ ปราสาทประธาน บรรณาลัย ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว นอกกำแพงด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีสระน้ำ 1 ซึ่งปรากฏที่หมู่บ้านเขวาเป็นหนึ่งในศาสนสถานในกลุ่มนี้ด้วย ปัจจุบันเป็นสถานที่เคารพสักการบูชาของท้องถิ่น บ้านเขวาได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำหรับชาติเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2478 ชื่อ

“กุ่มหาธาตุ เมืองย่างทึศนาค” ซึ่งชาวบ้านนิยมเรียกกันว่า กุ่ม อำเภอตลาด ตำบลเขวา จังหวัดมหาสารคาม (สำนักศิลปกรรมที่ 8 ขอนแก่น, 2562)

นอกจากหมู่บ้านเขวาแล้ว ชุมชนบ้านเขวายังมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน คือ “วัฒนธรรมการปั้นหม้อดินเผา” ของชาวบ้านบ้านหม้อ ซึ่งมีการใช้ภาษาโคราชเป็นหลักในการสื่อสาร เนื่องจากบรรพบุรุษดั้งเดิมของชาวบ้านหม้อได้อพยพย้ายถิ่นฐานมาจากพื้นที่อำเภอโนนสูง อำเภอพิมาย อำเภอจักราช และอำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา ย้ายพื้นที่หนองเล็ง หรือบ้านหม้อ จังหวัดมหาสารคาม จึงทำให้ชาวบ้านบ้านหม้อมีภาษา รวมถึงประเพณีบางอย่างที่เป็นประเพณีเฉพาะที่ไม่เหมือนกับประเพณีอีสาน รวมทั้งมีอาชีพหลักคือการปั้นหม้อดินเผาที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

ดังนั้น จึงถือได้ว่าชุมชนบ้านเขวามีมรดกวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นจากการผสมผสานประเพณีวัฒนธรรมอีสานและวัฒนธรรมดั้งเดิมจากบรรพบุรุษ ทั้งในเรื่องวิถีชีวิตและแหล่งโบราณสถานที่มีในท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลเขวามีภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งในการดูแลปกครองส่วนท้องถิ่นคือการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีอันดีงาม รวมถึงโบราณสถานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลเขวาจึงมีหน้าที่ในการส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมรวมถึงโบราณสถาน บ้านเขวาซึ่งตั้งอยู่ในเขตการปกครองดูแล โดยการดำเนินงานดังกล่าวนี้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาค ทั้งประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา ที่จะต้องร่วมมือกันในการส่งเสริม อนุรักษ์และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน โดยผ่านการมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์และส่งเสริม

ภูมิปัญญาท้องถิ่น โบราณสถานรวมถึงโบราณวัตถุต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์และรักษามรดกทางวัฒนธรรมและประเพณีที่ดั้งเดิม และเยาวชนคนรุ่นหลังได้ทราบถึงรากเหง้าด้าน ศิลปวัฒนธรรมของตนสามารถต่อยอด ถ่ายทอด และบูรณาการองค์ความรู้ด้าน ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่นตนไปสู่คนรุ่นต่อไป ในการดำเนินการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมและโบราณสถานการทำงานแบบมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทั้งร่วมมือระหว่างองค์กร และภายนอกองค์กร รวมทั้งภาคประชาชน เพื่อให้การดำเนินงานเกิดการขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน (ชาติรี มหันตรัตน์และนรินทร์ อุ้นแก้ว, 2562) จึงจะทำให้การดำเนินการบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและสิทธิผล และนำไปสู่การอนุรักษ์และรักษามรดกทางวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างยั่งยืน

ความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมและความจำเป็นในการให้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมรวมถึงโบราณสถานที่มีอยู่ภายในท้องถิ่นนี้ จึงเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงภูมิหลังและความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนประเพณีพื้นถิ่น รวมถึงกระบวนการจัดการและการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมรดกวัฒนธรรม รวมถึงโบราณสถาน ของชุมชนบ้านเขวา ตลอดจนกระบวนการและวิธีการในการอนุรักษ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างภาครัฐ ผู้นำชุมชน และประชาชน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงเพื่อทราบถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ตลอดจน

การดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีอันดีงาม รวมถึงโบราณสถานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนบ้านเขวา รวมถึงเพื่อทราบถึงกระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเขวา และถอดบทเรียนของกระบวนการจัดการดังกล่าวเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และเป็นการศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนของชุมชนบ้านเขวา ในการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมรวมถึงโบราณสถานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มการรับรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชนรวมถึงสร้างความตระหนักและสำนึกให้กับคนในชุมชนในการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีอันดีงาม รวมถึงโบราณสถานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น และเกิดความตระหนักและความรู้สึกในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในการร่วมอนุรักษ์และปกป้องมรดก ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้มีขอบเขตในการศึกษาคือชุมชนที่อยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลเขวา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชนในพื้นที่ อาทิ ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลเขวา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน รวมถึงประชาชนที่อยู่ในพื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก จากคำถามที่นำไปสู่ประเด็นในการค้นหาคำตอบจนกว่าจะได้ข้อมูลที่เพียงพอต่อการวิจัย

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาบรรดาข้อมูล เอกสารและหลักฐานต่างๆ ทั้งจากหนังสือ ตำรา บทความ ข่าว รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขวาสันอุดม อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคามด้วยวิธีการเผชิญหน้าเพื่อทำความเข้าใจและเพื่อทราบความคิดเห็นโดยตรงของข้อมูล โดยเปิดโอกาสให้ผู้ตอบข้อมูลตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระเต็มที่ โดยใช้เวลาคนละ 30-45 นาที เพื่อนำข้อมูลต่าง ๆ มาสังเคราะห์และวิเคราะห์ อันนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัย และผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเขวาสันอุดม อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาประวัติศาสตร์และความเป็นมาของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน สามารถสรุปได้ 2 ลักษณะ คือ 1) มรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถจับต้องได้ ได้แก่ โบราณสถานปรางกู และวัฒนธรรมการปั้นหม้อแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชาวบ้านบ้านหม้อ และ 2) มรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์น้ำกุ่มหาธาตุ และประเพณีท้องถิ่นอีสานซึ่งจะมีตลอดทั้งปี หรือที่เรียกว่า "ฮีต 12 คอง 14" วัฒนธรรมเหล่านี้ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จนทำให้ชุมชนบ้านเขวาสันอุดมผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมแบบคนอีสานดั้งเดิมและวัฒนธรรมจากชาวบ้านที่อพยพมาจากโคราชและมาตั้งถิ่นฐานที่นี่ นอกจากนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาการดำรงอยู่ของศิลปะวัฒนธรรม ภูมิปัญญา

ท้องถิ่น ประเพณีอันดีงาม รวมถึงโบราณสถานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวชุมชนบ้านเขวาสันอุดม จากการศึกษพบว่าชาวบ้านมีความภูมิใจในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างมากและพร้อมที่จะส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของตนให้คงอยู่ไปสู่รุ่นลูกหลาน ทั้งโบราณสถานที่มีในท้องถิ่น และประเพณีต่างๆ ซึ่งในส่วนของประเพณีท้องถิ่นนั้นชาวบ้านมองว่าเป็นเรื่องที่จะต้องทำอยู่แล้ว โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต เนื่องจากประเพณีต่างๆ นั้น จะมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวบ้านสอดแทรกอยู่ในประเพณีของแต่ละเดือนทั้งสิ้น

สำหรับกระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเขวาสันอุดมและการมีส่วนร่วมของประชาชนของชุมชนบ้านเขวาสันอุดมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม พบว่า การจัดการโบราณสถานมีการร่วมกันบริหารจัดการแยกส่วนอย่างชัดเจนระหว่างหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบโดยตรงกับชุมชน ซึ่งชุมชนรับรู้และปฏิบัติตามกฎระเบียบในเรื่องโบราณสถานเป็นอย่างดี และยินดีให้ความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ โดยชุมชนจะเป็นผู้ดำเนินการหลักในเรื่องของพิธีกรรมซึ่งเป็นเรื่องของความเชื่อและความศรัทธา จึงทำให้การบริหารจัดการ การส่งเสริม และการอนุรักษ์โบราณสถานปรางกูมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่วนประเพณีท้องถิ่นชาวบ้านได้มีการดำเนินการอยู่แล้ว โดยหากมีหน่วยงานรัฐเป็นผู้ดำเนินการหลักก็จะยิ่งทำให้งานประเพณีดังกล่าวยิ่งใหญ่มากกว่าที่ชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการเอง ซึ่งงานประเพณีต่างๆ ชาวบ้านสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการทั้งสิ้น จึงทำให้ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเขวาสันอุดมจะไม่มี เพราะทั้งภาครัฐ ผู้นำชุมชน ได้มีการประชาสัมพันธ์และเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกครั้ง

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม: ศึกษากรณีชุมชนบ้านเขวา ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยเน้นการศึกษาการมีส่วนร่วมในประเด็นดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการมีส่วนร่วม และลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ของกลุ่มตัวอย่าง
2. ปัญหาและอุปสรรคของประชาชน ในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน
3. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุง และแก้ไขปัญหาในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) รูปแบบการมีส่วนร่วม และลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

รูปแบบการมีส่วนร่วมและลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเขวา พบว่า ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเขวา เป็นประเพณีชาวอีสานที่เรียกว่า “ฮีต 12 คอง 14” ซึ่งจัดขึ้นทุกปี รวมถึงประเพณีสงกรานต์ที่จัดขึ้นเป็นประจำและลักษณะการมีส่วนร่วม พบว่าประชาชนมีการเข้าร่วมประชุมในการจัดงานประเพณี รวมถึงประเพณีสงกรานต์ที่ค่อนข้างน้อย เนื่องจากให้เหตุผลว่าด้วยภาระที่จะต้องทำมาหากิจจึงทำให้ไม่มีเวลาเข้าร่วมประชุม และเชื่อว่าการจัดงานประเพณีหรือการอนุรักษ์วัฒนธรรมหรือโบราณสถานเหล่านี้ บรรดาผู้นำชุมชนสามารถดำเนินการได้ตั้งอยู่แล้ว โดยก่อนการ

ดำเนินการจัดงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับบุญประเพณี ผู้ใหญ่บ้านก็จะประกาศเชิญให้ชาวบ้านเข้าร่วมประชุมทางหอกระจายเสียงทุกครั้ง แต่เนื่องด้วยภารกิจที่จะต้องประกอบอาชีพทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ทุกครั้ง แต่อย่างไรก็ตามชาวบ้านก็ได้สอบถามจากบรรดาเพื่อนบ้านที่ได้เข้าร่วมประชุมแทนว่าในวันนั้นการประชุมมีมติอย่างไร และจะต้องดำเนินการอะไรบ้าง

ในด้านการมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นและการพัฒนาแหล่งโบราณสถานประจำท้องถิ่นนั้น พบว่า ประชาชนและชุมชนหากได้เข้าร่วมประชุมมักไม่ค่อยได้แสดงความคิดเห็น โดยมากผู้ที่แสดงความคิดเห็นมักเป็นผู้นำชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้านผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพ อาทิ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาตำบล รวมถึงข้าราชการที่เกษียณอายุที่อยู่ในหมู่บ้าน และเมื่อมีการลงมติที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีหรือการจัดการโบราณสถานประจำชุมชน พบว่า หากได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมก็จะสามารถแสดงความคิดเห็นหรือลงมติในเรื่องที่กำลังประชุมได้อยู่แล้ว

ในด้านการมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการในการอนุรักษ์และส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นและการพัฒนาแหล่งโบราณสถานประจำท้องถิ่น พบว่า ประชาชนไม่มีการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง เนื่องจากการจัดทำกิจกรรมหรือโครงการเหล่านี้จะต้องใช้เงินจำนวนมาก โดยมองว่าเป็นหน้าที่ของรัฐ แต่หากรัฐมีโครงการที่จะจัดทำอะไรชาวบ้านก็พร้อมและยินดีที่จะให้ความร่วมมือ ในประเด็นเรื่องการเข้าร่วมงานประเพณีหรือร่วมบริหารจัดการโบราณสถานในชุมชน ชาวบ้านได้เข้าร่วมงานประเพณีที่ได้มีการจัดขึ้นทุกปีอยู่แล้ว เพราะส่วนมากเป็นประเพณีอีสานที่ปฏิบัติสืบกันมาตั้งแต่

บรรพบุรุษ และยินดีที่จะปฏิบัติต่อๆ สืบไป ส่วนเรื่องการบริหารจัดการโบราณสถานหมู่บ้านเขวา เนื่องจากหมู่บ้านเขวาเป็นโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปกร ดังนั้น ชาวบ้านจึงไม่ได้มีส่วนการร่วมบริหารจัดการ โดยถือเป็นเรื่องของการจัดการของหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ชาวบ้านทำได้คือเรื่องของประเพณีสงกรานต์ที่เป็นเรื่องในส่วนของงานพิธีกรรม ที่ชาวบ้านจะเป็นผู้ดำเนินการในส่วนนี้ แต่การดำเนินการใดๆ ในเขตปรางค์กู่ก็ต้องแจ้งวัฒนธรรมจังหวัดก่อนการดำเนินการทุกครั้ง

ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขวา และผู้นำชุมชนที่อยู่ในเขตปกครององค์การบริหารส่วนตำบลเขวา มีมุมมองที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

ในด้านการเข้าร่วมประชุมในการจัดงานประเพณีประจำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลเขวาและผู้นำชุมชน จะเป็นผู้นำหลักในการจัดงานประเพณีต่างๆ และทุกครั้งที่จะมีการจัดงานก็จะต้องจัดประชุมบรรดาผู้นำของชุมชนของแต่ละหมู่บ้านเข้ามาร่วมกันวางแผนงานว่าจะดำเนินการเช่นใดและไปในทิศทางใด ซึ่งประเพณีส่วนมากก็เป็นประเพณีดั้งเดิมของคนอีสาน คือ ฮีต 12 คลอง 14 ซึ่งแต่ละหมู่บ้านก็จะดำเนินการจัดงานเป็นประจำทุกเดือนอยู่แล้ว แต่งานที่เป็นงานใหญ่ประจำตำบลเขวา คือ งานสงกรานต์กุ่มหาธาตุและงานบุญบังไฟ ซึ่งทั้งสองงานนี้ทั้งตำบลเราจะจัดงานร่วมกัน โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเขวาเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ประสานงานและเป็นแม่งานในการจัดงานดังกล่าว

สำหรับการเข้าร่วมประชุมเกี่ยวข้องกับเรื่องการจัดงานประเพณีหรือการจัดการโบราณสถานประจำชุมชน พบว่า ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขวา และผู้นำชุมชนมีการเข้าร่วมประชุมเสมอ แต่หากเป็นงานประเพณี

ที่หมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการ ทางผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขวาจะไม่ได้เข้าร่วมประชุมเพราะเป็นเรื่องของแต่ละหมู่บ้านที่จัดการหรือดำเนินการเอง

ด้านการมีส่วนร่วมในการร่วมคิดและเสนอแนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นและการพัฒนาแหล่งโบราณสถานประจำท้องถิ่น พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเขวาและผู้นำชุมชน มีภารกิจในการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นและพัฒนาแหล่งโบราณสถานประจำท้องถิ่นอยู่แล้ว ซึ่งในส่วนนี้องค์การบริหารส่วนตำบลเขวาและผู้นำชุมชนจะได้รับการจัดสรรงบประมาณเป็นประจำทุกปี

ในด้านการเสนอโครงการในการอนุรักษ์และส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นและการพัฒนาแหล่งโบราณสถานประจำท้องถิ่น พบว่าการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ เป็นภารกิจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขวาและผู้นำชุมชนอยู่แล้ว โดยจะเป็นผู้ริเริ่มการจัดงานประเพณีต่างๆ นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลเขวายังได้จัดทำโครงการยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นโครงการที่ให้เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 เข้ามาอบรมเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมที่มีอยู่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขวา รวมถึงโบราณสถานหมู่บ้านเขวา เพื่อให้เด็กเหล่านี้ได้มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมและความ เป็นมาของโบราณสถานปรางค์กู่บ้านเขวา และสามารถถ่ายทอดให้แก่นักท่องเที่ยวได้ แต่อย่างไรก็ตาม โครงการดังกล่าวดำเนินการได้เพียงปีเดียว โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขวาได้พักการดำเนินการไว้ก่อนเนื่องจากประสบปัญหาเรื่องงบประมาณ

ในประเด็นเรื่องการเข้าร่วมงานประเพณีหรือร่วมบริหารจัดการโบราณสถานในชุมชน พบว่า หากเป็นงานประเพณี องค์การบริหารส่วน

ตำบลเขวาและผู้นำชุมชนก็จะเป็นผู้นำที่ทำหน้าที่ในการจัดงานประเพณีเป็นหลักอยู่แล้ว โดยจะเป็นผู้นำในการเชื่อมโยงชาวบ้านให้เข้ามาร่วมกันจัดงานหรือขับเคลื่อนงานประเพณีต่างๆ ให้เกิดขึ้น ส่วนเรื่องการบริหารจัดการโบราณสถานปราสาทคู่นั้น เนื่องจากปราสาทคูบ้านเขวาเป็นโบราณสถานที่ยื่นทะลุกับกรมศิลปากร ดังนั้น ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขวาและผู้นำชุมชนจึงไม่ได้มีส่วนการร่วมบริหารจัดการ โดยถือเป็นเรื่องการจัดกาของหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง คือ กรมศิลปากร อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขวาและผู้นำชุมชนมีหน้าที่ในการประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐซึ่งคือกรมศิลปากรรวมถึงวัฒนธรรมจังหวัดและชุมชนในการดูแลโบราณสถานดังกล่าว

2) ปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

ผลการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของสภาพปัญหาปัจจุบันของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม รวมถึงโบราณสถานของชุมชนบ้านเขวา พบว่า สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบ้านเขวายังคงสภาพเดิมที่ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงไปมากนัก โดยเศรษฐกิจหลักของชุมชนยังคงเน้นที่การเกษตรกรรมเป็นหลัก ยกเว้นชาวบ้านบ้านหม้อที่มีอาชีพหลัก คือ การปั้นหม้อดินเผา อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันนี้สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเด่นชัดมากที่สุดคือ กลุ่มประชากรส่วนมากของชุมชนบ้านเขวา คือ กลุ่มผู้สูงอายุและเด็ก โดยคนหนุ่มสาวจะอพยพเข้าไปทำงานในเมือง ทำให้ชาวบ้านเกิดความกังวลใจว่าวัฒนธรรมบางอย่างที่มีอยู่จะสูญหายไป โดยเฉพาะการปั้นหม้อ ซึ่งเป็นมรดกเฉพาะที่สืบทอดมาแต่โบราณ จึงอยากให้ลูกหลานกลับมาสืบทอด

ภูมิปัญญาการปั้นหม้อ สำหรับโบราณสถานปราสาทคู ประชาชนรับรู้ว่ามีอยู่ภายใต้การดูแลกรมศิลปากร แต่ยังคงขาดความรู้ความเข้าใจในแนวทางและวิธีการอนุรักษ์โบราณสถาน และความรู้ความเข้าใจในแนวทาง และวิธีการอนุรักษ์โบราณสถานที่ต้องการ

สำหรับปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมรวมถึงโบราณสถานของชุมชนบ้านเขวา พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลเขวา ไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมรวมถึงโบราณสถานของชุมชน โดยสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ทุกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นงานบุญประเพณี หรืองานสงกรานต์ปราสาทคูที่มีการจัดขึ้นทุกปี โดยผู้ที่ดำเนินการหลัก คือ องค์การบริหารส่วนตำบลเขวา และชาวบ้านจะมีส่วนสำคัญในงานด้านพิธีกรรม ดังนั้นการจัดงานบุญประเพณีองค์การบริหารส่วนตำบลเขวาก็จะมีการปรึกษาหารือกับชาวบ้านและร่วมกันจัดงานกับชาวบ้านเสมอ

ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขวาและผู้นำชุมชน พบว่า ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขวาและผู้นำชุมชนได้เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมรวมถึงโบราณสถานของชุมชน โดยก่อนดำเนินการที่เกี่ยวกับงานประเพณีหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นจะเชิญผู้นำชุมชนและชาวบ้านทุกครั้ง เพราะจะทำให้ชุมชนเกิดการร่วมมือและร่วมใจในการจัดงานได้เป็นอย่างดี อันจะทำให้เกิดการสืบสานประเพณีได้อย่างดียิ่ง

3) ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

การบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมรวมถึงโบราณสถานของชุมชนบ้านเขวามีประเด็นต่างๆ ที่ชาวบ้านนับถือสืบต่อกันมาเป็นประเด็นที่สำคัญ และชาวบ้านศรัทธานับถือปฏิบัติมา ประชาชนผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขวา ผู้นำชุมชนที่อยู่ในเขตปกครององค์การบริหารส่วนตำบลเขวา มีการร่วมมือร่วมใจในการผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้การดำเนินการจัดงานประเพณี รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

อย่างไรก็ดี แม้ว่าประชาชนจะมองว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมดังกล่าวจะไม่มีปัญหาและอุปสรรคก็ตาม แต่บรรดาผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขวา รวมถึงผู้นำชุมชนก็ต้องการให้ประชาชนได้เข้ามาจับบทบาทและร่วมมือในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมรวมถึงโบราณสถานให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากปัจจุบันนี้รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนมักจะเป็นการมีส่วนร่วมในขั้นต้น คือ การเข้าร่วมกิจกรรมหรือร่วมงานประเพณีเท่านั้น ส่วนการเสนอโครงการหรือการเป็นผู้ริเริ่มโครงการยังไม่มี โดยจะให้เป็นที่หน้าของหน่วยงานรัฐเท่านั้น หากเป็นไปได้ ก็อยากให้ประชาชนสามารถเสนอโครงการใดที่จะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมได้อยู่แล้ว ทั้งนี้หน่วยงานรัฐก็จะยินดีในการสนับสนุนและดำเนินการเพื่อให้โครงการที่เสนอมานั้นเกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม: ศึกษากรณีชุมชนบ้านเขวา ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ทำให้ผู้ศึกษาได้มีความเข้าใจถึง

รูปแบบ วิธีการ การดำเนินกิจกรรม กระบวนการทางวัฒนธรรมของชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขวา และมีข้อเสนอแนะต่อการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนโดยให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในอนาคต ดังนี้

1. ปัจจุบันความความเหนียวแน่นของชาวบ้านลดลง เนื่องจากต้องออกไปประกอบอาชีพที่อื่น รวมถึงการย้ายถิ่นฐานไปอยู่นอกชุมชน ผู้นำชุมชนควรเข้าไปส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของโดยเฉพะอาศัยผ่านระบบเครือข่าย เพื่อให้เป็นฐานของการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านและชุมชน

2. ปัจจุบันเยาวชนท้องถิ่นขาดความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน จึงขอเสนอให้โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ควรเพิ่มหลักสูตรพิเศษที่มีความเกี่ยวข้องกันกับประเพณี โบราณสถานที่สำคัญ รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมอื่นที่มีในท้องถิ่นเพิ่มเติม เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เด็กเกิดความสำนึกรักในประเพณี โบราณสถาน และมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน

3. ควรมีการสำรวจและรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่มีอยู่ในท้องถิ่น และจัดรวบรวมเพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาของคนทั่วไปที่มีความสนใจ

4. ชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมสำรวจและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง อาทิ รูปแบบวิธีการ การดำเนินกิจกรรม กระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้เยาวชนรุ่นหลังเกิดความตระหนักในการเข้ามามีส่วนร่วมต่อกระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมมากขึ้น และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะนิติศาสตร์ สำหรับการสนับสนุนงบประมาณการทำวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบพระคุณนายกองค์การบริหาร

ส่วนตำบลเขวา คณะผู้บริหาร เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขวา ผู้นำชุมชน และประชาชนในตำบลเขวาอนุเคราะห์ให้ข้อมูลเพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2562). *วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา*. สืบค้นจาก <http://lib.culture.go.th/library/multimedia/48819.pdf>, เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม.
- ชาติรี มหันตรัตน์ และนรินทร์ อุ้นแก้ว. (2562). *แนวทางการอนุรักษ์และคุ้มครองแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม กรณีนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองปรีวาร*. สืบค้นจาก <http://jas.aru.ac.th/?p=3397>, เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2562.
- พจนา เอกบุตร. (2556). *ชุมชนลำปางหลงกับการจัดการมรดกวัฒนธรรม: กรณีศึกษางานประเพณี ยี่เป็งไหว้สาพระธาตุเจ้า อำเภอเกาะคำ จังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พฤษภาคม.
- สำนักบริหารกลาง กรมศิลปากร. (2562). *ทำไม่ต้องรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม*. สืบค้นจาก <http://www.finearts.go.th/secretariat>, เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2562). *การรักษาวัฒนธรรมของความเป็นชาติ*. สืบค้นจาก https://www.m-culture.go.th/young/ewt_news.php?nid=165&filename=index, เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม.
- สำนักศิลปกรที่ 8 ขอนแก่น กรมศิลปากร. (2562). *หมู่บ้านเขวา บ้านเขวา ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*. สืบค้นจาก <http://www.finearts.go.th/fad9/parameters/km/item/หมู่บ้านเขวา-บ้านเขวา-ตำบลเขวา-อำเภอเมือง-จังหวัดมหาสารคาม.html>, เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม.

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับ นักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์

Development of Curriculum to Enhance Operational Skills in Landscape Paintings for Fine Arts Students

เกตดารา โปทา¹, ดวงจันทร์ เดียววิไล²

Ketdara Potha¹, Duangchan Diowvilai²

Received: 29 March 2020

Revised: 27 April 2020

Accepted: 2 June 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ และ 2) เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาจิตรศิลป์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาลำปาง จำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย หลักสูตรเสริมสร้างทักษะ การปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐาน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน และแบบประเมินชิ้นงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ มี 4 หน่วยการเรียนรู้ คือ 1. รู้วิธีการทาสี มีงานศิลป์ 2. จัดแสงเงา 3. ร่างสนุก สุกสร้างสรรค์ และ 4. ละเอียด สร้างศิลป์ หลักสูตรที่สร้างขึ้นมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.33$, S.D.=0.75) หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.32$, S.D.=0.84) และผลการใช้หลักสูตรคือ นักศึกษามีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}=40.64$, S.D.=4.78), ($\bar{X}=27.82$, S.D.=5.03) ตามลำดับ และด้านทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์อยู่ในระดับคุณภาพดีมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 88.07

คำสำคัญ: หลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์, ทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์

¹ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
E-mail: praewdarapt@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง E-mail: duangchand@gmail.com

¹ Student of Master Degree of Education Program in Curriculum and Instruction, Lampang Rajabhat University. Thailand

² Ph.D., Assistant Professor of Master Degree of Education Program in Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Lampang Rajabhat University. Thailand

Abstract

The objectives of this research were to develop curriculum to enhance operational skills in landscape paintings for fine arts students and to study the results of implementation. The targets were 11 fine arts students at the second year level of Lampang Vocational College. The instruments were the developed curriculum enhancing operational skills in landscape paintings for fine arts students according to the concept of Art-Based Learning. pretest and posttest and work piece evaluation form. Mean, standard deviation and percentage were used for data analysis. The results found that: there was the curriculum to enhance operational skills in landscape paintings for fine arts students which composed of 4 learning units. They were 1) know how to maintain color, have artwork 2) arrange light to play in color 3) sketch, fun, happiness, creative and 4) smear the color, create art. The constructed curriculum had a suitable average, at a high level (\bar{X} =4.33, S.D.=0.75). The learning units and the lesson plans had a suitable average, at a high level (\bar{X} =4.32, S.D.=0.84). The results of the implementation was that the students posttest scores were higher than pretest scores (\bar{X} =40.64, S.D.=4.78), (\bar{X} =27.82, S.D.=5.03). The operational skills in landscape painting was at a high level, 88.07%.

Keywords: Curriculum to Enhance Operational Skills in Landscape Paintings for Fine Arts Students, Operational Skills in Landscape Paintings

บทนำ

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา 2551 เน้นความสำคัญของการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ซึ่งมีภาระหน้าที่ในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพเพื่อพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี รวมทั้งเพื่อยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้นและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน จึงได้กำหนดนโยบายการยกระดับทักษะฝีมือและเตรียมความพร้อมแก่กลุ่มเป้าหมายให้มีสมรรถนะที่ได้มาตรฐานสากล สอดคล้องกับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและการผลิตสินค้าและบริการที่มีการแข่งขันทั้งด้าน

คุณภาพ ปริมาณและระยะเวลาในการผลิต โดยพัฒนาระบบการจัดการอาชีวศึกษาตามแรงขับจากผู้ใช้ "Demand Driven" ภายใต้ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการซึ่งเป็นหน่วยที่ใช้ผลผลิตของอาชีวศึกษา เพื่อผลิตกำลังคนตามความต้องการของตลาดแรงงาน นำความรู้ในทางทฤษฎีอันเป็นสากลและภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาผู้รับการศึกษาและฝึกอบรมให้มีความรู้ความสามารถในทางปฏิบัติ และมีสมรรถนะจนสามารถนำไปประกอบอาชีพในลักษณะผู้ประกอบการหรือประกอบอาชีพโดยอิสระได้ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2551: 2)

การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพเป็นการจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพ

ระดับฝีมือ ระดับเทคนิคและระดับเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นการยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานโดยนำความรู้ในทางทฤษฎีอันเป็นสากลและภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาผู้รับการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในทางปฏิบัติและมีสมรรถนะจนสามารถนำไปประกอบอาชีพในลักษณะผู้ปฏิบัติหรือประกอบอาชีพอิสระ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2560: 1)

การเรียนรู้ด้วยศิลปะเป็นฐานเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทางการเรียนรู้และสามารถแสดงออกได้มากขึ้น โดยการบูรณาการศิลปะทุกแขนง ทั้งดนตรี นาฏศิลป์ การละคร รวมถึงทัศนศิลป์ เพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนในด้านต่างๆ ซึ่งการเรียนการสอนรูปแบบศิลปะเป็นฐานนี้สามารถส่งเสริมภาวะความเป็นผู้นำเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเรียนและการพัฒนาทางด้านความคิด เพิ่มศักยภาพในการปรับตัวทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้ ถ้าพิจารณาจากผลการบูรณาการศิลปะเข้ากับการจัดการเรียนการสอนทางด้านวิชาการแล้วสามารถกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบศิลปะเป็นฐานอาจเป็นทางเลือกที่ดีทางเลือกหนึ่งสำหรับการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ก็เป็นได้ (อภิณหาศ จิตรกร, 2559: 71) จากการศึกษาการจัดการเรียนรู้ด้วยศิลปะเป็นฐานผู้วิจัยพบว่า ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ด้วยศิลปะเป็นฐานประกอบไปด้วย ขั้นที่ 1 การคิดอย่างลึกซึ้งซึ่งเป็นการคิดถึงปัญหาอย่างลึกซึ้งและการแสดงออกซึ่งปัญหานั้นได้ดีที่สุดอย่างไร ขั้นที่ 2 การสื่อสาร เป็นขั้นตอนการสนทนากันและระดมสมองเพื่อที่จะทราบถึงการแสดงออกซึ่งแนวคิดต่างๆ ขั้นที่ 3 การปฏิบัติ ไม่ว่าจะจากการแสดงออกบนเวที บนพื้นผ้าใบ กระสร้างแบบ

จำลอง หรือการสร้างต้นแบบเพื่อที่จะแสดงออกซึ่งแนวความคิดต่างๆ ขั้นที่ 4 การนำเสนอเพื่อที่จะได้ผลสะท้อนกลับ การทดลองการนำไปใช้เพื่อศึกษาแนวทางการนำไปใช้และระบุปัญหาต่างๆ ซึ่งทั้ง 4 ขั้นตอนมีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะ การปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์ เนื่องมาจากทักษะ การปฏิบัติงานต้องมีการฝึกคิดแก้ปัญหาในการปฏิบัติเมื่อรู้เรียนทราบถึงปัญหาของตนเองและสามารถแก้ปัญหาได้จะทำให้ผลงานที่สร้างสรรค์ออกมามีคุณภาพที่ดี รวมไปถึงการสื่อสารสนทนาร่วมกันกับเพื่อนจะเป็นการช่วยเปิดมุมมองใหม่ๆ ในการเรียนรู้ และเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการวาดภาพ ซึ่งสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้คือขั้นตอนการฝึกปฏิบัติที่ผู้เรียนควรต้องฝึกปฏิบัติงานสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความชำนาญ และขั้นตอนการนำเสนอผลงาน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เสนอผลงาน แนวคิดต่างๆ รวมไปถึงความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง และฝึกยอมรับคำติชมจากเพื่อนๆ รวมชั้นและผู้สอน เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้และนำผลงานพัฒนาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น โดยในชั้นเรียนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีการนำเสนอผลงานเพื่อวิจารณ์งานศิลปะของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนไม่ทราบถึงข้อดีและข้อควรปรับปรุงของตนเองจากมุมมองความคิดอื่น และไม่เกิดทักษะการปฏิบัติงานที่เหมาะสม

วิทยาลัยอาชีวศึกษาลำปางจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพื่อผลิตกำลังคนระดับฝีมือที่มีสมรรถนะวิชาชีพ มีคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ตรง

ตามความต้องการของตลาดแรงงานในลักษณะ ผู้ปฏิบัติหรือผู้ประกอบการอาชีพอิสระได้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกระบบและวิธีการเรียนได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพ ความสนใจและโอกาสของตน ส่งเสริมให้มีการประสานความร่วมมือเพื่อจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรร่วมกันระหว่างสถาบัน สถานศึกษา หน่วยงาน สถานประกอบการ และองค์กรต่างๆ ทั้งในระดับชุมชน ระดับท้องถิ่นและระดับชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2556: ก)

วิชาจิตรกรรมทิวทัศน์เป็นหมวดทักษะวิชาชีพเฉพาะ ของสาขาวิชาจิตรศิลป์ ประกอบไปด้วย สมรรถนะรายวิชา 1) แสดงความรู้เกี่ยวกับการเลือกมุม การจัดภาพ ร่างภาพตามหลักทัศนียวิทยาและหลักการระบายสี ภาพทิวทัศน์ 2) วิธีการใช้และการเก็บรักษาวัสดุ อุปกรณ์ การระบายสี 3) จัดภาพ ร่างภาพทิวทัศน์ตามข้อกำหนด 4) ระบายสีภาพทิวทัศน์แสดงความงามบรรยากาศ ระยะ ใกล้ กลาง ไกล (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2556: 127)

จากรายงานการประเมินตนเองของวิทยาลัยอาชีวศึกษาลำปาง ปีการศึกษา 2561 ในสาขาวิชาจิตรศิลป์ มีจุดที่ควรพัฒนาของสาขาวิชาจิตรศิลป์ ที่ผู้วิจัยได้มองเห็นว่ามีความสำคัญในการพัฒนา คือ นักศึกษามีความรู้ด้านทักษะการปฏิบัติงานวิชาชีพจิตรศิลป์น้อย ซึ่งจากการสำรวจข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า วิชาจิตรกรรมทิวทัศน์ มีความเหมาะสมที่จะนำมาพัฒนาความรู้และทักษะด้านการปฏิบัติงานในสาขาวิชาจิตรศิลป์ เนื่องจากวิชาจิตรกรรมทิวทัศน์ ในทางทัศนศิลป์นั้นมีความสำคัญครอบคลุมทั้งงานจิตรกรรม งานวาดเส้น และงานศิลปกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์งานจิตรศิลป์ในสาขาต่างๆ

ต่อไป รวมทั้งเป็นหมวดทักษะวิชาชีพเฉพาะที่สำคัญ ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 ประเภทวิชาศิลปกรรม สาขาจิตรศิลป์ และในหลักสูตรจะเน้นทักษะการปฏิบัติมากขึ้น เพื่อพัฒนาไปสู่การประยุกต์ใช้ การเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพต่อไปในระดับชั้นปีที่ 3

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะส่งเสริมทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์โดยจัดการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์ ซึ่งเมื่อปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์ที่เป็นหมวดทักษะวิชาชีพเฉพาะที่สำคัญเป็นพื้นฐานใน การสร้างสรรค์งานศิลปะในสาขาต่างๆ และเป็นหัวใจหลักของการสร้างสรรค์งานศิลปะต่างๆ ได้ดี ก็จะไปสู่การพัฒนางานศิลปกรรมด้านอื่นๆ สามารถนำไปเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพในลักษณะผู้ปฏิบัติหรือประกอบอาชีพอิสระที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อไปได้ ผู้วิจัยจึงจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ขึ้นมา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์
2. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research)

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 สาขาวิชาจิตรศิลป์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาลำปาง จำนวน 11 คน

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยเป็นเนื้อหารายวิชาจิตรกรรมทิวทัศน์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 อิงตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 ประเภทวิชาศิลปกรรม สาขาวิชาจิตรศิลป์

มีระยะเวลาในการทดลองใช้ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 ใช้เวลาทดลองสัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง/คาบ จำนวน 8 สัปดาห์ รวม 32 ชั่วโมง

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์

ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์ ซึ่งวัดจากสมรรถนะรายวิชาจิตรกรรมทิวทัศน์ ประกอบไปด้วย 1) แสดงความรู้เกี่ยวกับ การเลือกมุม การจัดภาพ ร่างภาพตามหลักทัศนียวิทยา และหลักการระบายสีภาพทิวทัศน์ 2) วิธีการใช้ และ การเก็บรักษาวัสดุ อุปกรณ์ การระบายสี 3) จัดภาพ ร่างภาพทิวทัศน์ตามข้อกำหนด 4) ระบายสีภาพทิวทัศน์ แสดงความงามบรรยากาศ ระยะ ใกล้ กลาง ไกล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา ได้แก่ หลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้

ส่วนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบทดสอบวัดความรู้เรื่อง จิตรกรรมทิวทัศน์ ก่อนเรียนและหลังเรียน แบบประเมินชิ้นงานภาพวาดจิตรกรรมทิวทัศน์

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ ผู้วิจัยใช้แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (อ้างถึงใน วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554: 49) ซึ่งมีอยู่ 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนและสังคม ผู้วิจัยศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน ทำให้ได้หลักการของหลักสูตร ดังนี้

1) เป็นหลักสูตรที่เน้นทางด้านทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์

2) เป็นหลักสูตรที่ผสมผสานความรู้ทักษะกระบวนการ สมรรถนะและวัตถุประสงค์รายวิชา ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 ประเภทวิชาศิลปกรรม สาขาวิชาจิตรศิลป์

3) เป็นหลักสูตรที่เน้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐาน

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย ผู้วิจัยศึกษาวิธีการกำหนดจุดมุ่งหมายจากหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 ประเภทวิชาศิลปกรรม สาขาวิชาจิตรศิลป์ หลักสูตรสถานศึกษา เอกสาร และงานวิจัยต่างๆ ทำให้ได้จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังนี้

1) ผู้เรียนนำทักษะการใช้และเก็บรักษาวัสดุ อุปกรณ์สีน้ำ ไปใช้ในการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์ได้

2) ผู้เรียนมีทักษะในการเลือกมุม การจัดภาพ ร่างภาพ การระบายสีภาพทิวทัศน์ และ

สามารถสร้างสรรค์ภาพวาดจิตรกรรมทิวทัศน์ได้อย่างถูกต้องตามหลักทัศนียวิทยา

3) ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ ในด้านจิตรกรรมทิวทัศน์ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานศิลปะด้านอื่นได้

ขั้นที่ 4 การจัดรวบรวมเนื้อหา ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

ผู้วิจัยจัดลำดับของเนื้อหาในหลักสูตร โดยการวิเคราะห์ความยากง่ายของเนื้อหาโดยอิงเนื้อหาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 ประเภทวิชาศิลปกรรม สาขาวิชาจิตรศิลป์ และกำหนดองค์ประกอบของเนื้อหาจากขั้นตอนพื้นฐานที่สำคัญของการวาดภาพระบายสี จัดแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยการเรียนรู้ได้ 4 หน่วย โดยมีรายละเอียด ดังนี้ หน่วยที่ 1 วัชรวิรัชศิลป์ มิ่งงานศิลป์ (4 ชั่วโมง) เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการวาดภาพจิตรกรรมทิวทัศน์ ซึ่งก่อนที่ผู้เรียนจะลงมือวาดภาพระบายสีนั้น ควรรู้จักและคุ้นชินกับการใช้วัสดุอุปกรณ์ก่อนการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้ผลงานเกิดคุณภาพสูงสุด ผู้วิจัยจึงจัดไว้เป็นหน่วยแรก หน่วยที่ 2 จัดแสง เล่นสี (12 ชั่วโมง) เป็นเนื้อหาที่เน้นการฝึกระบายสีน้ำ การที่ผู้เรียนมีความชำนาญในการใช้สี ผสมสี จะทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างมิติของภาพได้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาไปสู่การวาดภาพจิตรกรรมทิวทัศน์ที่สวยงาม หน่วยที่ 3 ร่างสนุก สุขสร้างสรรค์ (8 ชั่วโมง) เป็นเนื้อหาที่เน้นการฝึกร่างภาพและวาดภาพ ซึ่งการฝึกร่างภาพ จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการขององค์ประกอบศิลป์มากขึ้น หน่วยที่ 4 ละเลงสี สร้างศิลป์ (8 ชั่วโมง) เป็นเนื้อหาที่เน้นทุกหน่วยรวมเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงทักษะการปฏิบัติงานออกมาอย่างสร้างสรรค์ตามศักยภาพของผู้เรียน

ขั้นที่ 5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดในการจัดการเรียน

การสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐาน (Art-Based Learning) และใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไคด์ ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ขั้นที่ 6 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์แนวคิดการจัดการเรียนการสอนโดยศิลปะเป็นฐาน (Art-Based Learning) 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การคิดอย่างลึกซึ้งซึ่งเป็นการคิดถึงปัญหาอย่างลึกซึ้งและการแสดงออกซึ่งปัญหานั้นได้ดีที่สุดอย่างไร

ขั้นที่ 2 การสื่อสาร เป็นขั้นตอนการสนทนากันและระดมสมองเพื่อที่จะทราบถึงการแสดงออกซึ่งแนวคิดต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติ ไม่ว่าจะจากการแสดงออกบนเวที บนผืนผ้าใบ กระจกแบบจำลอง หรือการสร้างต้นแบบเพื่อที่จะแสดงออกซึ่งแนวความคิดต่าง ๆ

ขั้นที่ 4 การนำเสนอเพื่อที่จะได้ผลสะท้อนกลับ การทดลองการนำไปใช้เพื่อศึกษาแนวทางการนำไปใช้และระบุปัญหาต่าง ๆ

และนำแนวคิดไปจัดประสบการณ์เรียนรู้ในชั้นของการสอนในแผนการจัดการเรียนรู้ และนำหลักทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไคด์ ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในชั้นนำชั้นสอน และชั้นสรุปในทุกแผนการจัดการเรียนรู้

ขั้นที่ 7 การประเมินผลเพื่อตรวจสอบกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดไว้ว่าบรรลุตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ รวมทั้งวิธีการประเมินผล

ผู้วิจัยวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของหลักสูตร สมรรถนะรายวิชาจิตรกรรมทิวทัศน์ โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อนำมากำหนดการวัดและประเมินผล นักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ ชั้นปีที่ 2 สิ่งที่ต้องการวัดคือ แบบทดสอบวัดความรู้ เรื่อง จิตรกรรมทิวทัศน์

จำนวน 50 ข้อ โดยวัดความรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้จำนวน 4 หน่วย ในหลักสูตร ได้แก่ 1) เข้าใจหลักการใช้ และเก็บรักษาวัสดุ อุปกรณ์สีน้ำในงานจิตรกรรมทิวทัศน์ จำนวน 6 ข้อ 2) แสดงความรู้เกี่ยวกับการเลือกมุม การจัดภาพ ร่างภาพทิวทัศน์บก ทิวทัศน์ทะเล และทิวทัศน์สิ่งก่อสร้าง ตามหลักทัศนียวิทยาและหลักการระบายสีภาพทิวทัศน์ได้ จำนวน 8 ข้อ 3) วาดภาพแสดงการเลือกมุม การจัดภาพ ร่างภาพทิวทัศน์บก ทิวทัศน์ทะเล และทิวทัศน์สิ่งก่อสร้าง ตามหลักทัศนียวิทยาและหลักการระบายสีภาพทิวทัศน์ได้ จำนวน 7 ข้อ 4) อธิบายการจัดภาพ ร่างภาพทิวทัศน์ตามข้อกำหนดได้ จำนวน 8 ข้อ 5) วาดภาพแสดงการจัดภาพ ร่างภาพทิวทัศน์ตามข้อกำหนดได้ จำนวน 8 ข้อ 6) อธิบายวิธีการระบายสีภาพทิวทัศน์ ที่แสดงความงามบรรยากาศของภาพในระยะ ใกล้ กลาง ไกล ได้ จำนวน 7 ข้อ 7) ระบายสีภาพทิวทัศน์ แสดงความงามบรรยากาศของภาพในระยะ ใกล้ กลาง ไกล ได้ จำนวน 6 ข้อ รวม 50 ข้อ และทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์โดยใช้แบบประเมินชิ้นงาน Rubric ซึ่ง เป็นแบบแยกส่วน (Analytic Rubrics) ในทุกแผนการจัดการเรียนรู้ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตัวอย่างเกณฑ์ประเมินชิ้นงาน

ด้านการสร้างสรรค์ภาพทิวทัศน์ (5 คะแนน)

1. วาดภาพและระบายสีแสดงระยะของภาพได้ถูกต้อง
2. วาดภาพและระบายสีเน้นจุดเด่นจุดรองชัดเจนได้และเหมาะสม
3. วาดภาพและระบายสีแสดงบรรยากาศทิวทัศน์ได้เหมาะสมกับช่วงเวลา

4. วาดภาพและระบายสีแสดงเนื้อหาของทิวทัศน์ได้น่าสนใจ

5. วาดภาพและระบายสีเพื่อดึงจุดเด่นของสถานที่นั้นๆ มาสร้างสรรค์ได้

ด้านคุณภาพผลงาน (5 คะแนน)

1. ผลงานเสร็จตรงเวลา
2. สื่อความหมายตรงตามภาระงาน
3. การสื่อความหมายในภาพมีความสัมพันธ์กับความคิดของผู้วาด
4. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่
5. ใช้เทคนิคสีน้ำได้เหมาะสมและสร้างสรรค์

ระดับคุณภาพ

คะแนน 10-9 หมายถึง ดีมาก

คะแนน 8-7 หมายถึง ดี

คะแนน 6-5 หมายถึง พอใช้

คะแนน 1-4 หมายถึง ปรับปรุง

ซึ่งเครื่องมือทั้ง 2 ชนิดผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่านแล้ว โดยแบบทดสอบวัดความรู้ เรื่อง จิตรกรรมทิวทัศน์ จำนวน 50 ข้อ มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ถึง 1.00 เป็นข้อสอบที่มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ผลการวิเคราะห์ข้อสอบมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ถึง 0.60 มีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.30 ถึง 0.80 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84 และแบบประเมินชิ้นงานมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ถึง 1.00 เป็นแบบประเมินชิ้นงานที่มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ยื่นเอกสารขออนุมัติจริยธรรมในการวิจัย และผู้วิจัยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัย โดยเลขที่การรับรองคือ E 2562-045

จากสำนักงานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยเกี่ยวกับมนุษย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครลำปาง จังหวัดลำปาง

2. นำหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร แบบทดสอบวัดความรู้และแบบประเมินชิ้นงาน ภาพวาดจิตรกรรมทิวทัศน์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรและตรวจสอบความสอดคล้องของแบบทดสอบและแบบประเมินชิ้นงาน

3. ขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางถึงวิทยาลัยอาชีวศึกษาลำปางเพื่อขออนุมัติการศึกษาวิจัย

4. นำเอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้ารับการวิจัย (Information sheet for research participant) และเอกสารแสดงความยินยอมเข้าร่วมในโครงการวิจัย สำหรับผู้แทนโดยชอบธรรม/ผู้ปกครอง (Informed Consent Form) ให้ผู้ปกครองพิจารณา

5. นำเอกสารที่สร้างขึ้นประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ ทำการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้จัดกิจกรรมเอง

6. ทำการวัดและประเมินผล โดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้เรื่อง จิตรกรรมทิวทัศน์ ก่อนและหลังเรียนหลักสูตร และแบบประเมินชิ้นงานภาพวาดจิตรกรรมทิวทัศน์ในทุกแผนการเรียนรู้

ผลการศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ จากการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผลดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ ของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน โดยรวมทั้ง 9 ด้าน โดยมีองค์ประกอบดังนี้ 1) ความนำ 2) หลักการ 3) จุดหมาย 4) สมรรถนะรายวิชาจิตรกรรมทิวทัศน์ 5) ขอบเขตสาระการเรียนรู้ 6) โครงสร้างหลักสูตร 7) การจัดการเรียนรู้ 8) สื่อการเรียนรู้ 9) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 10) หน่วยการเรียนรู้ 11) แผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.33$, $S.D.=0.75$) และผลการประเมินหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ ของผู้เชี่ยวชาญรวมทั้ง 3 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.32$, $S.D.=0.84$)

2. ผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์พบว่า นักศึกษามีคะแนน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}=40.64$, $S.D.=4.78$), ($\bar{X}=27.82$, $S.D.=5.03$) ตามลำดับ และด้านทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์อยู่ในระดับคุณภาพดี มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 88.0

ตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ของผู้เชี่ยวชาญ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 ของผู้เชี่ยวชาญโดยรวมทั้ง 9 ด้าน

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	แปลความหมาย
1. ความนำ	4.40	0.72	เหมาะสมมาก
2. หลักการ	4.50	0.55	เหมาะสมมาก
3. จุดหมาย	4.40	0.50	เหมาะสมมาก
4. สมรรถนะ	4.00	1.00	เหมาะสมมาก
5. ขอบเขตสาระการเรียนรู้	4.30	1.12	เหมาะสมมาก
6. โครงสร้างหลักสูตร	4.27	0.85	เหมาะสมมาก
7. แนวทางการจัดการเรียนรู้	4.47	0.69	เหมาะสมมาก
8. สื่อการเรียนรู้	4.40	0.55	เหมาะสมมาก
9. การวัดและการประเมินผล	4.20	0.84	เหมาะสมมาก
รวม	4.33	0.75	เหมาะสมมาก

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินหน่วยการเรียนรู้ในหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	แปลความหมาย
1. โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้	4.28	0.70	เหมาะสมมาก
2. หน่วยการเรียนรู้	4.45	0.57	เหมาะสมมาก
3. แผนการจัดการเรียนรู้	4.22	0.72	เหมาะสมมาก
รวม	4.32	0.84	เหมาะสมมาก

ตารางที่ 3 แสดงผลการทดสอบวัดความรู้เรื่อง จิตรกรรมทิวทัศน์ ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักศึกษา กลุ่มเป้าหมายจำนวน 11 คน

คนที่	คะแนน (50 คะแนน)		ความแตกต่างของคะแนน ก่อนเรียนและหลังเรียน
	ก่อนเรียน	หลังเรียน	
1	32	44	12
2	22	36	14
3	35	47	12

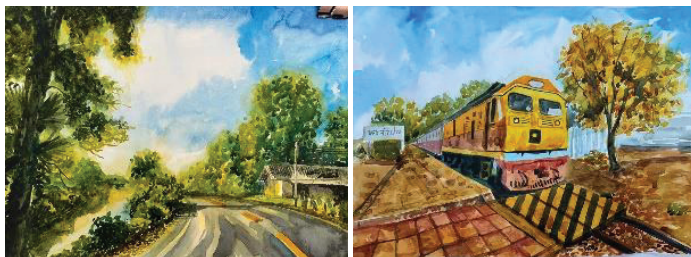
ตารางที่ 3 แสดงผลการทดสอบวัดความรู้เรื่อง จิตรกรรมทิวทัศน์ ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักศึกษา
กลุ่มเป้าหมายจำนวน 11 คน (ต่อ)

คนที่	คะแนน (50 คะแนน)		ความแตกต่างของคะแนน ก่อนเรียนและหลังเรียน
	ก่อนเรียน	หลังเรียน	
4	19	32	13
5	32	45	13
6	29	42	13
7	24	36	12
8	25	40	15
9	26	37	11
10	33	45	12
11	29	43	14
รวม (N=11)	306	447	141
เฉลี่ย (\bar{X})	27.82	40.64	12.82
S.D.	5.03	4.78	1.16
ร้อยละ	55.64	81.27	25.63

ตารางที่ 4 แสดงผลคะแนนชิ้นงานภาพวาดจิตรกรรมทิวทัศน์ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายในแผนการ
จัดการเรียนรู้ ที่ 1-8

	คะแนนแบบประเมินชิ้นงาน (10 คะแนน)								รวม (80 คะแนน)	ร้อยละของ คะแนนเต็ม
	แผนการจัดการเรียนรู้ที่									
	1	2	3	4	5	6	7	8		
เฉลี่ย (\bar{X})	7.00	7.73	8.64	9.00	9.09	9.45	9.55	9.64	70.45	88.07

ภาพเปรียบเทียบผลงานความก้าวหน้าในสัปดาห์แรกและสัปดาห์สุดท้ายของนักศึกษา

ผลงานความก้าวหน้าของผู้เรียนที่มีผลคะแนนสูงสุด

ผลงานความก้าวหน้าของผู้เรียนที่มีผลคะแนนต่ำที่สุด

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาจิตรศิลป์ 2) เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาจิตรศิลป์

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาจิตรศิลป์ พบว่า องค์ประกอบของหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้ของเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาจิตรศิลป์ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.33$, $S.D.=0.75$),

($\bar{X}=4.32$, $S.D.=0.84$) ตามลำดับ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างหลักสูตรโดยใช้แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของ ทาบา (อ้างถึงใน วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554: 49) ที่มีความเชื่อว่าผู้สอนควรมีส่วนในการออกแบบหลักสูตรมากกว่าคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร โดยผู้สอนจะค่อยๆ เริ่มสร้างหลักสูตรจากหน่วยการเรียนการสอนย่อยๆ สำหรับสอนผู้เรียนที่สถานศึกษา แล้วค่อยปรับขยายเป็นหลักสูตร ผู้วิจัยจึงตระหนักว่าหลักสูตรของทาบา มีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนของผู้วิจัยในสถานศึกษา ทำให้ผู้วิจัยได้หลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาจิตรศิลป์ โดยมีองค์ประกอบดังนี้ 1) ความนำ 2) หลักการ 3) จุดหมาย 4) สมรรถนะ รายวิชาจิตรกรรมทิวทัศน์ 5) ขอบเขตสาระการเรียนรู้ 6) โครงสร้างหลักสูตร 7) การจัดการเรียนรู้ 8) สื่อการเรียนรู้ 9) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 10) หน่วยการเรียนรู้ 11) แผนการเรียนรู้ และหลักสูตรประกอบไปด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยที่ 1 ภูมิทัศน์ ทัศนศิลป์ มิวส์ศิลป์ หน่วยที่ 2 จัดแสง เล่นสี หน่วยที่ 3 ร่างสนุก สุขสร้างสรรค์ หน่วยที่ 4 ละเลงสรรค์ สร้างศิลป์ ประกอบไปด้วย 8 แผนการเรียนรู้ คือ 1) อุปกรณ์สีน้ำสวดทรรษา 2) หลักทัศนียวิทยาพาเพลิน 3) วาดเขียนเขียนร่าง 4) ระบายสี บ้านเท็งศิลป์ 5) สะบัดพู่กันเขียน 6) เขียนร่าง สร้างภาพสวย 7) เจ้าพู่กันสะบัดสี 8) ละเลงสรรค์ งานสวย โดยผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในทุกหน่วยการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐาน ที่เริ่มต้นจากการฝึกวิเคราะห์งานให้เข้าใจก่อน มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนในชั้นเรียน แล้วฝึกปฏิบัติงาน ตลอดจนมีการนำเสนอเพื่อสะท้อนผล สรุปได้เป็นขั้นตอน 4 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การคิดอย่างลึกซึ้งเป็นการคิดถึงปัญหาอย่างลึกซึ้งและการแสดงออกซึ่งปัญหานั้นได้ดีที่สุดอย่างไร ผู้วิจัยได้นำไปประยุกต์ใช้ในแผนการจัดการเรียนรู้โดยจัดให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด

การวิเคราะห์ การวางแผน การแก้ปัญหา ภาพวาดจิตรกรรมทิวทัศน์ก่อนลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้รู้จักคิดตรិตรองอย่างรอบคอบก่อนลงมือทำ เปิดมุมมองความคิดในหลากหลายด้าน จากการวิเคราะห์วิจารณ์ภาพร่วมกับครูผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน จะทำให้เกิดการมองภาพรวมก่อนการร่างภาพได้อย่างชัดเจนในเวลาที่รวดเร็วยิ่งขึ้น เพราะได้มองเห็นถึงปัญหาและวิธีแก้ไขในการสร้างสรรค์งานแล้ว ขั้นที่ 2 การสื่อสารเป็นขั้นตอนการสนทนากันและระดมสมองเพื่อที่จะทราบถึงการ แสดงออกซึ่งแนวคิดต่างๆ ผู้วิจัยได้นำไปประยุกต์ใช้ในแผนการจัดการเรียนรู้โดยจัดให้ผู้เรียนได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ร่วมกับผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน รวมไปถึงการร่วมกันวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอน การทดลองฝึกปฏิบัติเพื่อหามุมมองภาพที่สุด ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดมุมมองความคิดใหม่ๆ นำไปสู่การสร้างสรรค์พัฒนาผลงานให้ดียิ่งขึ้น ขั้นที่ 3 การปฏิบัติไม่ว่าจากการแสดงออกบนเวที บนผืนผ้าใบ การสร้างแบบจำลอง หรือการสร้างต้นแบบเพื่อที่จะแสดงออกซึ่งแนวความคิดต่างๆ โดยผู้วิจัยได้นำไปประยุกต์ใช้ในแผนการจัดการเรียนรู้ซึ่งจัดให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์ที่ต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การปฏิบัติงานโดยตรง และผู้สอนจะต้องชี้แนะแนวทางหรือสาธิตวิธีการวาดภาพให้ผู้เรียนทราบก่อนลงมือปฏิบัติจริง และคอยดูแลช่วยเหลือผู้เรียนขณะปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด ขั้นที่ 4 การนำเสนอ เพื่อที่จะได้ผลสะท้อนกลับ การทดลองการนำไปใช้ เพื่อศึกษาแนวทางการนำไปใช้และระบุปัญหาต่างๆ โดยผู้วิจัยได้นำไปประยุกต์ใช้ในแผนการจัดการเรียนรู้ซึ่งจัดให้ผู้เรียนนำเสนอชิ้นงานของตนเองหน้าชั้นเรียน หลังผลงานเสร็จสมบูรณ์ โดยให้ผู้เรียนชี้แจงถึงปัญหา เทคนิค วิธีการวาดภาพระบายสีให้ครู

ผู้สอนและเพื่อนๆ ในชั้นเรียนร่วมชี้แนะแนวทางในการแก้ไขและปฏิบัติงานในครั้งต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้ลงมือสอนตามชั้นสอนของศิลปะเป็นฐานทั้ง 4 ชั้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประโยชน์สูงสุด รวมไปถึงได้พยายามเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในทุกขั้นตอนตามความเหมาะสม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าหลักสูตรที่ใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ ทาบาและหน่วยการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐาน ที่ผู้วิจัยจัดทำและพัฒนาขึ้นจึงเป็นหลักสูตรที่ช่วยส่งเสริมทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

2. ผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ โดย นักศึกษามีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}=40.64$, $S.D.=4.78$), ($\bar{X}=27.82$, $S.D.=5.03$) ตามลำดับ และด้านทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์อยู่ในระดับคุณภาพดี มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 88.07 หมายความว่า นักศึกษามีผลการเรียนวิชาจิตรกรรมทิวทัศน์ที่ดีขึ้น โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-3 ผลงานมีการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4-8 ผลงานของนักศึกษามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเรื่อยๆ และจากการวิเคราะห์ผลคะแนนชิ้นงานของนักศึกษาเป็นรายบุคคลพบว่า นักศึกษาคนที่ 1 คนที่ 3 และคนที่ 5 มีคะแนนรวมชิ้นงานมากที่สุด สืบเนื่องมาจากนักศึกษามีความตั้งใจในการปฏิบัติงานจิตรกรรม โดยสังเกตจากความละเอียดของผลงาน การใช้สี ลายเส้นที่เป็นเอกลักษณ์ การเลือกมุมของภาพที่มีความน่าสนใจ ซึ่งนักศึกษามีส่วนร่วมในชั้นเรียนอยู่เสมอ กล่าวแสดงความคิดเห็น ยอมรับการวิจารณ์ผลงานภาพวาด คำแนะนำจากครูผู้สอนและเพื่อนๆ รู้จักวางแผนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน โดยนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้

อย่างสร้างสรรค์ ส่วนนักศึกษาที่มีคะแนนรวมชิ้นงานในระดับรองลงมา โดยรวมมีความตั้งใจปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์เป็นอย่างดี แต่ยังคงขาดการสร้างสรรคงานให้โดดเด่น ขาดการวางแผนงานที่ดี ซึ่งสังเกตได้จากความละเอียดของผลงานเช่นกัน รวมถึงการจัดภาพ การเลือกมุม โดยสัปดาห์ท้ายๆ มีความตั้งใจมากขึ้น กล้าที่จะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาผลงานตนเอง ส่วนนักศึกษาคนที่ 2 คนที่ 11 และคนที่ 7 ที่มีคะแนนอยู่ในอันดับท้าย 3 อันดับ โดยรวมแล้วมีการพัฒนาผลงานตนเองอย่างต่อเนื่อง ตั้งใจปฏิบัติงานมากขึ้น แต่ยังคงขาดความมั่นใจ ความกล้าแสดงออกในการสร้างสรรค์งาน ยังไม่กล้าแสดงฝีมือประลองบนกระดาษ ยังคงมีการใช้เทคนิคสีน้ำที่ไม่เหมาะสมเท่าที่ควร แต่มีการจัดภาพ การเลือกมุมและการระบายสีได้น่าสนใจมากขึ้นหลังจากเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์ โดยผู้วิจัยพยายามช่วยเหลือและให้คำแนะนำเสมอมา มีการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความมั่นใจ กล้าที่จะแสดงออกในการสร้างสรรค์ชิ้นงานภาพวาดของตนเอง รวมถึงปรับเปลี่ยนเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อการวาดภาพจิตรกรรมทิวทัศน์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นตามศักยภาพของผู้เรียนอย่างเหมาะสม ให้รู้จักเรียนรู้ข้อผิดพลาดของตนเองและนำมาแก้ไข จนผู้เรียนสามารถพัฒนาผลงานให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้นเรื่อยๆ ได้ในสัปดาห์ที่ 4-8 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรมีกระบวนการและขั้นตอนการสอนอย่างเป็นระบบ และผลจากการที่นักศึกษาได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐาน สอดคล้องกับ อติยศ สรรคบุรานุรักษ์, มาเรียม นิลพันธ์ุ (วารสารสุทธิปริทัศน์, 2560: 34) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานเพื่อส่งเสริมงานสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ผลการวิจัยพบว่า หลังเรียนตาม

รูปแบบการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับดนตรีและศิลปะจีนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีพัฒนาการในการสร้างสรรค์สูงขึ้น สอดคล้องกับ อภินนภัต จิตรกร (วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2559: 60) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบศิลปะเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบศิลปะเป็นฐานนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทางการเรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถส่งเสริมภาวะความเป็นผู้นำของผู้เรียน เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเรียนและการพัฒนาทางด้านความคิด เพิ่มศักยภาพในการปรับตัวทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้ สอดคล้องกับ ลินดา ไนแมน (อ้างถึงใน อติยศ สรรคบุรานุรักษ์, 2559: 50) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานสามารถนำไปใช้เป็นกลยุทธ์ในการสร้างความรู้สึกลบอดภัย สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจและก่อให้เกิดค่านิยมร่วมกัน เป็นการแลกเปลี่ยนการรับรู้ จินตนาการของสมองซีกขวากับการใช้ตรรกะของสมองซีกซ้ายและการวิเคราะห์ เป็นการเพิ่มความสามารถในการคิดก้าวหน้า และข้อมูลเชิงลึกที่นำไปสู่ความสำเร็จ เป็นวิธีการแบบสหวิทยาการ เพื่อการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นแนวทาง

สรุป

จากผลการวิจัยและการอภิปรายด้วยเหตุดังกล่าว เป็นเหตุสนับสนุนว่าการใช้หลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ ครั้งนี้บรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

1. ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาจิตรศิลป์ เป็นหลักสูตรที่ใช้ได้ผลกับการจัดการเรียนการสอนในผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 สามารถปรับใช้ ยืดหยุ่นสาระและกิจกรรมได้ตามบริบทหรือศักยภาพผู้เรียนในระดับชั้นอื่นและสาขาวิชาอื่นได้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้น

2. ผู้สอนควรให้ผู้เรียนจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อมและเหมาะสมก่อนเข้าเรียน เนื่องจากเป็นการเรียนที่ต้องฝึกปฏิบัติ อุปกรณ์การเรียนที่พร้อมจะช่วยให้การจัดการบริหารเวลาในการปฏิบัติงานดียิ่งขึ้น

3. ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ออกไปฝึกทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรมทิวทัศน์ตามสถานที่จริง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทดลองใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ทักษะการปฏิบัติงานในการเรียนการสอนวิชาอื่นๆ เช่น ด้านจิตรกรรมไทยประเพณี จิตรกรรมหุ่นนิ่ง จิตรกรรมภาพคนเหมือน เป็นต้น

2. ควรนำไปเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรในชั้นเรียนอื่นๆ ในลักษณะเชื่อมโยงบูรณาการกับกลุ่มสาระอื่นๆ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณวิทยาลัยอาชีวศึกษา ลำปาง ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน และมหาวิทยาลัย ราชภัฏลำปาง ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการทำวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2551). *แนวปฏิบัติเกี่ยวกับหลักสูตรอาชีวศึกษา*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2556). *หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพพุทธศักราช 2556 ประเภทวิชาศิลปกรรม*. กรุงเทพฯ: แผนกวิชาการพิมพ์ วิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิคจำกัด.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). *การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทอาร์แอนด์ปริ้นท์จำกัด.
- อดิยศ สวรรคบุรารักษ์, มาเรียม นิลพันธุ์. (2560). การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานเพื่อส่งเสริมงานสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *วารสารสารสาส์นปริทัศน์*, 31(98): 33-45.
- อดิยศ สวรรคบุรารักษ์. การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานเพื่อส่งเสริมงานสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี สาขาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อภิรักษ์ จิตรกร. (2559). การจัดการเรียนรู้แบบศิลปะเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน
ในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 14(1): 60-72.

อิทธิพลของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานที่มีต่อคุณภาพการทำงานของเลขานุการผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

The Influence of IT Implementation to Working Quality of Chief Executive's Secretary in Thailand Higher Education Institutes

จินตหรา แสงทะรา¹
Jintara Sangtara¹

Received: 28 February 2020

Revised: 9 April 2020

Accepted: 19 May 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบผลกระทบของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน กับ คุณภาพการทำงาน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากจำนวนประชากรซึ่งเป็นเลขานุการผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย จำนวน 78 แห่ง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ การวิเคราะห์ความถดถอยอย่างง่าย และการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่าเลขานุการผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานโดยรวมและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการจัดการทรัพยากรข้อมูล ด้านระบบสารสนเทศทางธุรกิจ ด้านการวางแผนและพัฒนาระบบ ด้านระบบสนับสนุนการตัดสินใจ ด้านมาตรการความปลอดภัยของข้อมูล และเลขานุการผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับคุณภาพการทำงานโดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความรวดเร็วทันเหตุการณ์ ด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ ด้านการเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และด้านการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้อง ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ ยังพบว่า การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ด้านการวางแผนและพัฒนาระบบ และด้านระบบสนับสนุนการตัดสินใจ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการทำงาน โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน, คุณภาพการทำงาน, เลขานุการผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

¹ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
¹ Administrator of general affair of president office Mahasarakham university

Abstract

The purpose of this research was to investigate the influence of IT implementation to working quality of chief executive's secretary in Thailand higher education institutes. The population were 78 chief executive's secretaries in Thailand higher education institutes. Statistics used for analyzing data were multiple correlation analysis and multiple regression analysis. From the analysis of the relationship and the impact found that chief executive secretaries in Thailand's higher education institutes have the opinion about information technology implementation to working in overall and each aspect in high level namely data resource management, business information system, system planning and development, decision support system and security measures. Moreover, they have an opinion about the working quality in overall and each aspect at a high level including timeliness, objective achievement, best of the effectiveness, and stakeholders acceptance.

The analysis of the relationship and the impact found that the information technology implementation to working with the system planning and development, decision support system has the positive effect with the overall working quality significantly differently at 0.05.

Keywords: The Information Technology implementation to Working, Working Quality, Chief Executive Secretary in Thailand's Higher Education Institutes.

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้อย่างหลากหลายสาขาอาชีพ ทั้งทางด้านการศึกษา ด้านธุรกิจอุตสาหกรรม ด้านการแพทย์ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่ออำนวยความสะดวกในการประกอบธุรกิจ การทำงาน การศึกษา หาความรู้ ทำให้คุณภาพชีวิตของประชากรในสังคมปัจจุบันพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนี้หน่วยงาน องค์กร ราชการต่างๆ ก็ได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบคอมพิวเตอร์ เข้ามาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชน นิสิต นักเรียน นักศึกษา ในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ และในธุรกิจ ซึ่งการประยุกต์ใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) มีองค์ประกอบหลักอยู่ 5 ด้าน (โอบาส เอี่ยมสิริวงศ์, 2554) ได้แก่

ด้านการจัดการทรัพยากรข้อมูล (Data Resource Management) ด้านระบบสารสนเทศทางธุรกิจ (Business Information System) ด้านการวางแผนและพัฒนาระบบ (System Planning and Development) ด้านระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (Decision Support System) ด้านมาตรการความปลอดภัยของข้อมูล (Security Measures) ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านนี้ จะช่วยพัฒนาให้ระบบสำนักงานให้ก้าวไปสู่สำนักงานสารสนเทศได้โดย การนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน เช่น ในการจัดการฐานข้อมูล (Database Management System: DBMS) การประมวลผลคำ (Word Processing) หรือการประมวลผลภาพ (Image Processing) ตลอดจนการใช้คอมพิวเตอร์ช่วย ในการออกแบบ (Computer Aided Design: CAD) และการใช้

คอมพิวเตอร์เพื่อการผลิต การจัดทำระบบ ที่จัดเก็บข้อมูลที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกหรือจัดเก็บการประมวลผลที่และให้สารสนเทศเบื้องต้น ระบบสารสนเทศ เพื่อ การจัดการ สำหรับผู้บริหารระดับกลางหรือระดับสูง เพื่อใช้ในการวางแผน จัดการ บริหาร และควบคุมระบบงาน ระบบสำนักงานอัตโนมัติ (Office Automatic: OA) สนับสนุนกิจกรรมในองค์กรหรือหน่วยงาน เพื่อช่วยให้พนักงานหรือลูกจ้างสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบสนับสนุน การตัดสินใจ ที่จะช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง และมีคุณภาพ

คุณภาพการทำงาน (Working Quality) เป็นผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานที่บรรลุวัตถุประสงค์โดยองค์กรได้รับประโยชน์สูงสุด ประกอบไปด้วยหลายๆ ส่วน ทั้งทางด้านกระบวนการและผลลัพธ์ ซึ่งองค์ประกอบของคุณภาพการปฏิบัติงานที่มีความรวดเร็ว และทันเหตุการณ์ การนำองค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่องค์กร รวมไปถึงการทำงานที่มีคุณภาพดังกล่าวได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้น การทำงานที่มีคุณภาพประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรวดเร็วทันเหตุการณ์ (Timeliness) ด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ (Objective Achievement) ด้านการเกิดประสิทธิผลสูงสุด (Best of Effectiveness) และด้านการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้อง (Stakeholders Acceptance) (สมยศ นาวิการ, 2544: 160-163) ซึ่งปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการทำงานที่มีประสิทธิภาพคือ การใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งหากผู้ปฏิบัติงาน มีการหาข้อมูลและได้ข้อมูลที่ดีมาใช้ประกอบในการตัดสินใจ ก็จะทำให้การตัดสินใจนั้นมีโอกาสผิดพลาดน้อยลง (เทพ สงวนกิตติพันธ์, 2559:

เว็บไซต์) จากที่กล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นได้ว่าไม่ว่าการปฏิบัติงานใดๆ หากองค์กรมีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ ก็จะช่วยให้อัตโนมัติ เปลี่ยนเป็นสารสนเทศที่ถูกต้องจัดการและสามารถนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประมวลผลให้เกิดความรู้และนำเอามาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันต่อการเปลี่ยนแปลง ปัจจุบันสถานศึกษาได้มีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้ในการดำเนินงานในส่วนต่างๆ อย่างแพร่หลาย ทั้งทางด้าน การเรียนการสอนและการบริหารงานภายในองค์กร การดูแลจัดการข้อมูลขององค์กรให้มีความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลด้านงบประมาณ ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ หรือด้านต่างๆ ที่จะช่วยสนับสนุนนโยบายขององค์กรให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างอย่างรวดเร็วพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ได้

เลขานุการผู้บริหารระดับสูง เป็นผู้ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริหารขององค์กรใน การบริหารจัดการงานขององค์กรให้บรรลุผลสำเร็จตามนโยบาย และเป้าหมายขององค์กร ตลอดจนช่วยแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและรวดเร็ว อาชีพเลขานุการเป็นอาชีพที่ถูกจัดกลุ่มที่ 6 บุคลิกภาพที่ทำตามระเบียบแบบแผน (Conventional) (กองส่งเสริมการมีงานทำ กรมการจัดหางาน, 2562: เว็บไซต์) เลขานุการเริ่มมีบทบาทมากขึ้นต่อการดำเนินงานในองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเลขานุการ ของผู้บริหารระดับสูงขององค์กรที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นเลขานุการ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการ ช่วยสร้างมูลค่าให้กับองค์กรได้ กล่าวคือเลขานุการผู้บริหารจะคอยทำหน้าที่สนับสนุนการทำงาน และเป็นผู้ช่วยแบ่งเบาภารกิจของผู้บริหาร ทั้งช่วยเหลือทางด้านกำลัง ทาง

ความคิด การช่วยเหลือความทรงจำ การช่วยจำ ช่วยหาข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจ ช่วยหาเอกสารหลักฐานในการสั่งการงานด้านต่างๆ รวมไปถึงการสนับสนุนการปฏิบัติการกิจแต่ละครั้งให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความถูกต้อง แม่นยำ และสร้างความประทับใจต่อผู้ร่วมภารกิจ รวมไปถึงการจัดการธุระต่างๆ การเตรียมตัวเรื่องการเดินทาง การจัดกิจกรรม การนัดหมาย การจอง การสั่งซื้อ และอื่นๆ เพื่อสอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่ใช้ความสามารถ เพียงแค่การทำและจัดเก็บเอกสาร การพิมพ์ดีด การจัดรูปแบบเอกสาร คำสั่งชวเลขและทักษะภาษาอังกฤษ ต้องปรับเปลี่ยนให้มีบทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านข้อมูล (Information specialists) คือ มีความสามารถในการให้คำปรึกษาความสามารถในการติดต่อประสานงาน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพนักงานและผู้อื่น ความสามารถในการตัดสินใจ และต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศด้วย เพื่อสร้างให้งานเลขานุการผู้บริหารเป็นงานที่มีคุณค่าและได้รับการยอมรับ มากขึ้น ด้วยบทบาทของเลขานุการผู้บริหารที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

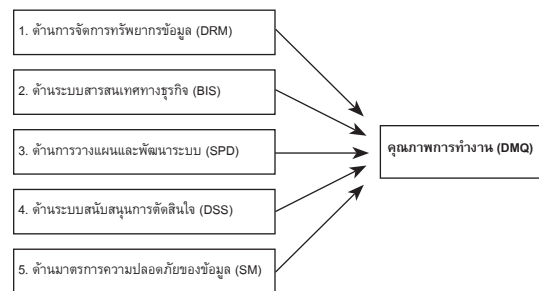
จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงศึกษาวิจัย อิทธิพลของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานที่มีต่อคุณภาพการทำงานของเลขานุการผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบว่าการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานมีผลกระทบต่อคุณภาพการทำงานของเลขานุการผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยหรือไม่ อย่างไร ซึ่งทำการเก็บข้อมูลกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปเป็นข้อสารสนเทศในการกำหนดแนวทาง เพื่อวางแผนพัฒนาและ

ปรับปรุงการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยให้มีมาตรฐานและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสมมุติฐานของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานถูกกำหนดให้เป็นตัวแปรอิสระ และมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการทำงานจากวัตถุประสงค์ข้างต้นสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

โมเดลของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน และคุณภาพการทำงาน

ภาพประกอบ 1

1. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน (The Information Technology implementation to Working) (โอบาส เอี่ยมสิริวงศ์, 2554: 174-207)

การนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการการปฏิบัติงานที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำในด้านต่างๆ ให้การทำงานมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการจัดการทรัพยากรข้อมูล (Data Resource Management) หมายถึง การจัดระเบียบและโครงสร้างของข้อมูลไว้อย่างถูกต้องตามหลักการ เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าถึง มีการประมวลผลที่มีประสิทธิภาพ ถูกต้อง น่าเชื่อถือ สามารถค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว

1.2 ด้านระบบสารสนเทศทางธุรกิจ (Business Information System) หมายถึง ระบบสารสนเทศที่ถูกพัฒนาขึ้น เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานของธุรกิจให้ดำเนินงานอย่างเป็นระบบโดยถูกออกแบบและพัฒนาให้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ ตลอดจนช่วยส่งเสริมให้ทั้งองค์กรสามารถประสานงานและใช้ข้อมูลร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในระดับปฏิบัติงานและระดับบริหาร

1.3 ด้านการวางแผนและพัฒนาระบบ (System Planning and Development) หมายถึง การสร้างระบบงานใหม่หรือปรับเปลี่ยนระบบงานเดิม ตามขั้นตอนการวางแผนที่ดี และถูกต้องตามหลักวงจรการพัฒนาระบบ ให้สามารถทำงานเพื่อแก้ปัญหาการดำเนินงานได้ตามความต้องการของผู้ใช้งาน และได้เปรียบทางการแข่งขัน

1.4 ด้านระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (Decision Support System) หมายถึง ระบบที่รวบรวมข้อมูลต่างๆ ภายในองค์กรที่นำมาใช้ เพื่อสร้างตัวแบบสำหรับการตัดสินใจ ซึ่งจะช่วยการตัดสินใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

1.5 ด้านมาตรการความปลอดภัยของข้อมูล (Security Measures) หมายถึง การป้องกันข้อมูล ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์จากผู้บุกรุก ด้วยซอฟต์แวร์ต่างๆ ที่สามารถช่วยลดข้อผิดพลาดและป้องกันความสูญเสียที่จะเกิดขึ้น

2. คุณภาพการทำงาน (Working Quality) หมายถึง การปฏิบัติงานในหน้าที่ให้ถูกต้อง แม่นยำและมีประสิทธิภาพซึ่งประกอบไปด้วย 5

ด้านดังต่อไปนี้ (สมยศ นาวิการ. 2544: 160-163)

2.1 ด้านความรวดเร็วทันเหตุการณ์ (Timeliness) หมายถึง การปฏิบัติงานที่ทันเวลา ต่อสถานการณ์ที่เผชิญปัญหาหรือช่วงเวลาที่ต้องการทางเลือก ทำให้องค์กรเกิดความได้เปรียบ จากความรวดเร็วของการตัดสินใจ

2.2 ด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ (Objective Achievement) หมายถึง การทำงานที่นำไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สามารถวัดได้จากผลลัพธ์จากการตัดสินใจ หรือทางเลือก จากการตัดสินใจ

2.3 ด้านการเกิดประสิทธิผลสูงสุด (Best of Effectiveness) หมายถึง การทำงานก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร นั่นคือ การทำงานที่นอกจากจะคำนึงถึงวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แล้วยังต้องคำนึงถึงต้นทุนและประโยชน์ที่จะได้รับ (Cost and Benefit) จึงจะทำให้การทำงานดังกล่าวบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนให้เห็นถึงการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ

2.4 ด้านการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้อง (Stakeholder Acceptance) หมายถึง การปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ผู้เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานนั้น มีความคิดเห็นสอดคล้อง เห็นด้วยและสนับสนุนการทำงานในครั้งนั้นๆ โดยไม่มีฝ่ายใดเสียผลประโยชน์จากการปฏิบัติงานนั้น

สมมุติฐานของการวิจัย: การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน มีผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพการทำงาน

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. กระบวนการและวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ในกระบวนการเลือกกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยนั้น ประชากร (Population) ที่ใช้ในการ

วิจัย ได้แก่ เลขานุการบริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษา เช่น เลขานุการอธิการบดี เลขานุการรองอธิการบดี หรือเลขานุการผู้ช่วยอธิการบดีของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมทั้งสิ้นจำนวน 127 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยของรัฐในระบบราชการ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล และมหาวิทยาลัยเอกชน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2561: เว็บไซต์) ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามจำนวน 127 ชุด โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในวันที่ 28 พฤศจิกายน 2561 โดยแนบซองจดหมายตอบกลับไปด้วยพร้อมกับแบบสอบถามซึ่งกำหนดให้ส่งจดหมายตอบกลับทางไปรษณีย์ ภายใน 15 วัน หลังจากได้รับแบบสอบถาม เมื่อครบกำหนดได้รับแบบสอบถามตอบกลับมาจำนวน 40 ฉบับ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการโทรศัพท์ติดตามเลขานุการบริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย กลุ่มเดิมที่ยังไม่ได้ตอบกลับมาก็อีกครั้ง หลังจากนั้นจนถึงวันที่ 20 ธันวาคม 2561 ได้รับแบบสอบถามตอบกลับมาอีกจำนวน 38 ฉบับ รวมแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาจำนวนทั้งสิ้น 78 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 61.41 เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปยังกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับ Aaker Kumar และ Day (2001) ได้เสนอว่าการส่งแบบสอบถามต้องมีอัตราตอบกลับอย่างน้อยร้อยละ 20 จึงถือว่ายอมรับได้

2. การวัดคุณลักษณะของตัวแปร

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน (Information Technology Implementation to Working) ประยุกต์จากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ของโอภาส เอี่ยมสิริวงศ์ (2554: 174-207) ดังนี้ 1) ด้านการจัดการทรัพยากรข้อมูล ซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับการเชื่อมั่น

เสมอว่าการจัดการทรัพยากรข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลการใช้ทรัพยากรในองค์กรผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศอยู่เสมอการมีการพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือจัดการทรัพยากรได้เป็นอย่างดี การตระหนักเสมอว่าระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ดีจะช่วยให้การบริหารจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นและการมีการปรับปรุงและพัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรองค์กรผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศอยู่เสมอเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้เป็นอย่างดี เป็นต้น 2) ด้านระบบสารสนเทศทางการดำเนินงานซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับการเชื่อมั่นว่าระบบสารสนเทศที่พัฒนาและออกแบบตรงกับหน้าที่และภารกิจขององค์กรจะช่วยสนับสนุนให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพการตระหนักเสมอว่าระบบสารสนเทศทางการดำเนินงานจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการติดต่อสื่อสารและใช้ข้อมูลร่วมกันในองค์กรเป็นอย่างดีการมีการนำระบบสารสนเทศการดำเนินงานมาใช้สามารถช่วยให้ผู้บริหารทราบข้อมูลและสามารถตัดสินใจได้รวดเร็วและทันเวลาการมุ่งมั่นในการนำระบบสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินงานต่างๆ อย่างสอดคล้องกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและการมั่นใจว่าระบบสารสนเทศที่ดีที่นำมาใช้ในองค์กรสามารถลดเวลาในการทำงานของพนักงานได้เป็นอย่างดีด้านข้อมูลมีความถูกต้องสมบูรณ์ เป็นต้น 3) ด้านการวางแผนและพัฒนาระบบซึ่งครอบคลุมถึงการเชื่อมั่นว่าการวางแผนและพัฒนาระบบสารสนเทศอย่างสม่ำเสมอจะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นการมีการ

กำหนดแผนกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
อย่างเป็นระบบ ซึ่งทำให้การดำเนินงานบรรลุ
เป้าหมายได้เป็นอย่างดีการมีการนำมาตรฐาน
การพัฒนาาระบบสารสนเทศอย่างต่อเนื่องมาใช้
ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในงาน และการมั่นใจ
ว่าการพัฒนาระบบสารสนเทศอย่างเป็นระบบจะ
ทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี
ดี เป็นต้น 4) ด้านระบบสนับสนุนการตัดสินใจ ซึ่ง
ครอบคลุมเกี่ยวกับการเชื่อมั่นว่าระบบสารสนเทศ
และเทคโนโลยีที่ดีจะช่วยในการสนับสนุนการ
ตัดสินใจของผู้บริหารอย่างมีประสิทธิภาพการมี
การพัฒนาาระบบสนับสนุนการตัดสินใจอย่างต่อเนื่อง
ซึ่งช่วยให้การทำงานประสบผลสำเร็จอย่าง
มีประสิทธิภาพ การมั่นใจว่าระบบสนับสนุนการ
ตัดสินใจที่ดี จะต้องเหมาะสมและทันกาลเวลา
กับความต้องการใช้และการมีการออกแบบระบบ
สนับสนุนการตัดสินใจจนช่วยให้การตัดสินใจ
ของผู้บริหารมีคุณภาพ ถูกต้องและแม่นยำยิ่งขึ้น
อยู่เสมอ เป็นต้น และ 5) ด้านมาตรการความ
ปลอดภัยของข้อมูล ซึ่งครอบคลุมถึงการเชื่อมั่น
ว่าการป้องกันข้อมูล ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์
ขององค์กร จากผู้บุกรุกอยู่เสมอจะทำให้ระบบ
สารสนเทศมีคุณภาพสม่ำเสมอการเตรียม
พร้อมและศึกษาถึงมาตรฐานสากลทางด้านการ
รักษาความปลอดภัยของข้อมูลเพื่อให้องค์กร
สามารถป้องกันการสูญหายของข้อมูลอยู่เสมอ
การมีการจำกัดการใช้งานข้อมูล ในแต่ฝ่าย
ของพนักงานแต่ละคนไว้อย่างชัดเจน เพื่อเพิ่ม
ประสิทธิภาพด้านความปลอดภัยของข้อมูลการ
มีการกำหนดสิทธิในการเข้าใช้งานของพนักงาน
เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการใช้งานสูงสุด

คุณภาพการทำงานโดยอ้างอิงจาก
แนวคิดการตัดสินใจทางธุรกิจของ (สมยศ
นาวิการ, 2544: 160-163) ดังนี้ 1) ด้านความ
รวดเร็วทันเหตุการณ์ ครอบคลุมถึงการมีการ

วิเคราะห์ ระบุปัญหาและสร้างทางเลือกได้อย่าง
รวดเร็วทันต่อสถานการณ์ที่จะต้องทำการตัดสินใจ
การที่สามารถออกแบบกระบวนการตัดสินใจที่
ได้ผลลัพธ์ทันต่อความต้องการแก้ปัญหาหรือ
การดำเนินงาน การกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดของ
กระบวนการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมกับความ
ต้องการใช้ผลลัพธ์จากการตัดสินใจ การที่สามารถ
ดำเนินการตามผลลัพธ์จากการตัดสินใจได้ทันตาม
ระยะเวลาที่กำหนด 2) ด้านการบรรลุวัตถุประสงค์
ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการสามารถกำหนด
วัตถุประสงค์ได้อย่างครอบคลุมกับปัญหาหรือ
แนวทางการดำเนินงานที่ต้องการตัดสินใจการมี
การกำหนดวัตถุประสงค์ในการตัดสินใจแต่ละครั้ง
อย่างชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการใช้ประกอบการ
ตัดสินใจเลือกทางเลือกได้อย่างเหมาะสมการที่
องค์กรสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ในการตัดสินใจ
แต่ละเรื่องให้สอดคล้องกับเป้าหมายโดยรวม
ขององค์กรการสามารถกำหนดทางเลือกในการ
ตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม สอดคล้อง ครอบคลุม
กับวัตถุประสงค์ที่กำหนดการสามารถแก้ปัญหา
หรือตัดสินใจเลือกทางเลือกได้อย่างเหมาะสมและ
บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ 3) ด้านการ
เกิดประสิทธิผลสูงสุดซึ่งครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับ
การที่มีการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่สอดคล้องกับ
เป้าหมายของการแก้ปัญหาหรือแนวทางการ
ดำเนินงานที่กำหนดอย่างเหมาะสม การสามารถ
ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ให้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดต่อ
องค์กร โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ที่กำหนดการ
สร้างสมดุลระหว่างต้นทุนที่เกิดกับประโยชน์ที่
ได้รับจากการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมและเกิด
ประโยชน์สูงสุดการมีระบบประเมินผลลัพธ์จาก
การตัดสินใจที่สามารถวัดผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจาก
กระบวนการตัดสินใจในแต่ละครั้งได้อย่าง
เหมาะสม การมีการประเมินกระบวนการตัดสินใจ
เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงการดำเนินงาน
ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและ 4) ด้านการยอมรับจาก

ผู้เกี่ยวข้องซึ่งครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการเป็นที่ยอมรับในการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพการได้รับความเชื่อมั่นในการบริหารงานจากผู้เกี่ยวข้อง ทุกภาคส่วน การได้รับความร่วมมือในการเสนอปัญหา และแนวทาง การแก้ไขจากบุคคลทุกฝ่าย ส่งผลให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพสูงสุด การเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่สมาชิกหรือกลุ่มองค์กรเดียวกันเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงาน

3. คุณภาพของเครื่องมือวัด

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่นและค่าอำนาจจำแนกรายข้อ โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ได้ทำการหาค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.825-0.925 และหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 30 คนแรกโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach ซึ่งการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ตั้งแต่ 0.772-0.901 และคุณภาพการทำงาน มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา อยู่ระหว่าง 0.857-0.944 ซึ่งสอดคล้องกับ Nunnally (1978) ได้เสนอค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ต้องมีค่า 0.70 ขึ้นไป จึงจะถือว่ายอมรับได้ การวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อ (Discriminant Power) โดยใช้เทคนิค Item-total Correlation ซึ่งการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.550-0.822 และคุณภาพการทำงาน มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง

0.660-0.860 ซึ่งสอดคล้องกับ Nunnally (1978) ได้เสนอ ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ต้องมีค่า 0.40 ขึ้นไป จึงจะถือว่ายอมรับได้

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ การวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ มาประยุกต์ใช้ในการทำงานกับคุณภาพการทำงาน ซึ่งเขียนเป็นสมการ ดังนี้

$$\text{สมการ DMQ} = \beta_0 + \beta_1 \text{ DRM} + \beta_2 \text{ BIS} + \beta_3 \text{ SPD} + \beta_4 \text{ DSS} + \beta_5 \text{ SM} + \varepsilon$$

เมื่อ

β_0 หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์ค่าคงที่

β_{1-5} หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย

ε หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์ความ

คาดเคลื่อน

DMQ หมายถึง คุณภาพการทำงาน

DRM หมายถึง ด้านการจัดการทรัพยากรข้อมูล

BIS หมายถึง ด้านระบบสารสนเทศทางธุรกิจ

SPD หมายถึง ด้านการวางแผนและพัฒนาระบบ

DSS หมายถึง ด้านระบบสนับสนุนการตัดสินใจ

SM หมายถึง ด้านมาตรการความปลอดภัยของข้อมูล

ผลลัพธ์การวิจัยและการอภิปรายผล

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน กับคุณภาพการทำงานโดยรวม ของเลขานุการผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

ตัวแปร	DMQ	DRM	BIS	SPD	DSS	SM
\bar{X}	3.75	4.19	4.26	3.98	4.02	3.99
S.D.	0.72	0.69	0.76	0.84	0.86	0.92
VIFs		3.361	5.272	5.724	5.579	2.455
Tolerance		0.401	0.417	0.345	0.417	0.606

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวแปรอิสระแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กันซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหา Multicollinearity ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบ Multicollinearity โดยใช้ค่า VIF ปรากฏว่าค่า VIF ของตัวแปรอิสระ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานมีค่าตั้งแต่ 2.455-5.724 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity (Black, 2006: 585) และค่า Tolerance ของตัวแปรอิสระมีค่าระหว่าง 0.345-0.606 ทุกตัวมีค่าไม่ใกล้ศูนย์ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระทุกตัวไม่มีระดับความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในแต่ละด้าน พบว่ามีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามคุณภาพการ

ทำงาน โดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.673-0.831 จากนั้น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter และสร้างสมการพยากรณ์คุณภาพการทำงานโดย (DMQ) ได้ดังนี้

$$DMQ = 0.780 + 0.052 DRM - 0.106 BIS + 0.315 SPD + 0.318 DSS + 0.170 SM$$

ซึ่งสมการที่ได้นี้สามารถพยากรณ์ค่าคุณภาพการทำงาน โดยรวม (DMQ) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F=47.098$; $p=0.000$) และค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ปรับปรุง ($AdjR^2$) เท่ากับ 0.735 เมื่อนำไปทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานแต่ละด้านกับตัวแปรตามคุณภาพการทำงาน โดยรวม (DMQ) ปรากฏผล ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การทดสอบความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์การถดถอยกับคุณภาพการทำงานโดยรวมของเลขานุการผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน	คุณภาพการทำงานโดยรวม		t	p-value
	สัมประสิทธิ์การถดถอย	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน		
ค่าคงที่ (a)	0.780	0.268	2.910*	0.005
ด้านการจัดการทรัพยากรข้อมูล (DRM)	0.052	0.092	0.560	0.577
ด้านระบบสารสนเทศทางการดำเนินงาน (BIS)	-0.106	0.098	-1.084	0.282
ด้านการวางแผนและพัฒนาระบบ (SPD)	0.315	0.111	2.834*	0.006
ด้านระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (DSS)	0.318	0.113	2.817*	0.006
ด้านมาตรการความปลอดภัยของข้อมูล (SM)	0.170	0.105	1.622	0.109

F=47.098 p=0.000 Adj R²=0.735

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ด้านการวางแผนและพัฒนาระบบ และด้านระบบสนับสนุนการตัดสินใจมีผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพการทำงาน โดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านระบบสารสนเทศทางธุรกิจไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการทำงาน สำหรับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ด้านการจัดการทรัพยากรข้อมูล ด้านระบบสารสนเทศทางการดำเนินงาน และด้านมาตรการความปลอดภัยของข้อมูล ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการทำงาน โดยรวม

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งทางด้าน การวางแผนและพัฒนาระบบมีผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพการทำงาน โดยรวม เนื่องจากสภาพการทำงานในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสเทคโนโลยีซึ่งการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการเตรียมการวางแผน เพื่อเตรียม

รับมือกับการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ อยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรวิชัยนันท์ เกรือวรรณ (2018: บทคัดย่อ) พบว่า พนักงานสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับการ มีการวางแผนการปฏิบัติงานโดยรวม และเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการบริหารเวลา ด้านการจัดลำดับความสำคัญของงาน ด้านการกำหนดวิธีการปฏิบัติ และด้านการวิเคราะห์โอกาส มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อคุณภาพการทำงานโดยรวม และสอดคล้องกับ Adwoye และคณะ (2011: บทคัดย่อ) พบว่า ปัจจัยที่เป็นผลกระทบต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้คือ สถานที่บริการและอุปกรณ์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จากการรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์บนพื้นฐานของปัญหา เช่น ความพร้อมของเทคโนโลยีสารสนเทศ การเตรียมพร้อมขององค์กร (OR) และการสนับสนุนขององค์กร (OS) ผลการวิจัยพบว่า การลงทุนในเทคโนโลยีสารสนเทศมีผลกระทบเชิงบวกด้านการให้บริการเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศและ

การสื่อสาร สำหรับการเรียนการสอน การประมวลผลการตรวจสอบผลการลงทะเบียนของนักเรียน เป็นต้น

ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ ของผู้บริหาร ได้แก่ความเชื่อมั่นว่าระบบสารสนเทศจะช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาระบบการสนับสนุนการตัดสินใจอย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนให้ระบบสนับสนุนการตัดสินใจให้ถูกต้องเหมาะสมและทันกาลเวลากับความต้องการใช้ และการออกแบบระบบสนับสนุนการตัดสินใจจนช่วยให้การตัดสินใจมีคุณภาพถูกต้องและแม่นยำอยู่เสมอ จะทำให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพโดยรวมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติหน้าที่ไม่ว่าจะระดับใดก็ตามแล้วแต่จำเป็นอย่างไรที่จะต้องอ้างอิงถึงข้อมูลต่างๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและข้อมูลที่เกิดขึ้นจะต้องมีความถูกต้องจึงจะทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมที่สุดเพื่อลดข้อผิดพลาดอันจะนำไปสู่ความเสียหายขององค์กร ระบบสนับสนุนการตัดสินใจถูกพัฒนามาเพื่อนำเอาสารสนเทศจากที่ผ่านมา มาวิเคราะห์และสร้างเป็นองค์ความรู้ประกอบการตัดสินใจได้เป็นอย่างดีอันจะส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chi-Hung Yeh, Gwo-Guang Lee and Jung-Chi Pai. (2012: บทคัดย่อ) พบว่า ปัจจัยในการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศคือ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศในเอเชียที่มีคุณภาพการพัฒนาในเกณฑ์ที่ต่ำ งานวิจัยนี้ได้มีจะพัฒนารูปแบบความคิดและแบบทดสอบผลกระทบของกลยุทธ์เทคโนโลยีของผู้ให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศจากประเทศเกาหลี ประเทศจีน ประเทศไทย และประเทศฟิลิปปินส์ นอกจากนี้ยังพบว่า กลยุทธ์

ด้านเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการใช้และการแพร่กระจายของเทคโนโลยี มีส่วนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานด้วย ในขณะที่ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีของบริษัทมีความสำคัญต่อการดำเนินงานทางการเงิน และการตอบสนองของบริษัทที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดเทคโนโลยี และยังบ่งบอกถึงความสามารถของพนักงานในระดับและความพร้อมของการฝึกอบรมภายในองค์กร นอกจากนี้ยังพบว่า เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผลการดำเนินงานทางการเงิน จากงานวิจัยแสดงให้เห็นว่ากลยุทธ์เทคโนโลยีมีส่วนช่วยอย่างมีนัยสำคัญต่อผลการดำเนินงานของผู้ให้บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแต่ผลกระทบจากกลยุทธ์ที่แตกต่างกันในการดำเนินงานทางการเงินและเชิงกลยุทธ์ขององค์กรที่แตกต่างกัน ทั้งนี้องค์กรที่ต้องการพัฒนาระบบสารสนเทศทางธุรกิจเพื่อประยุกต์ใช้ในการทำงานแสดงให้เห็นว่าองค์กรกำลังเริ่มต้นการพัฒนาไปสู่การทำงานที่มีคุณภาพและมีการตัดสินใจที่มีคุณภาพยิ่งขึ้นเพราะองค์กรที่มีคุณภาพในการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการปฏิบัติงานแล้วจึงทำให้มีคุณภาพในการตัดสินใจที่ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ด้านระบบสารสนเทศทางการดำเนินงาน ที่เชื่อมั่นว่าระบบสารสนเทศที่พัฒนาและออกแบบตรงกับหน้าที่และภารกิจขององค์กร จะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การตระหนักเสมอว่าระบบสารสนเทศทางการดำเนินงานจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการติดต่อสื่อสารและใช้ข้อมูลร่วมกันเป็นอย่างดี การนำระบบสารสนเทศการดำเนินงานมาใช้ช่วยให้ผู้บริหารทราบข้อมูลและสามารถตัดสินใจได้รวดเร็วและทันเวลา การนำระบบสารสนเทศที่ดีมาใช้ในองค์กรสามารถลดเวลา

ในการทำงานของพนักงานได้เป็นอย่างดี ไม่มีความสัมพันธ์คุณภาพการทำงานโดยรวม จากงานวิจัยของ นาฏลดา ลลิตากุลชัย (2560: 90-92) กล่าวว่า ใน การนำเอาระบบสารสนเทศทางการดำเนินงานมาใช้กับหน่วยงานธุรกิจที่มีประเภทธุรกิจแตกต่างกันมีศักยภาพการจัดการระบบสารสนเทศแตกต่างกันจะช่วยให้การปฏิบัติงานง่ายขึ้น โดยการลดขั้นตอนการทำงานและสามารถประมวลผลข้อมูลได้อย่างรวดเร็วให้ทันต่อความต้องการใช้งานของผู้บริหาร และใน ส่วนของการนำเอา ระบบสารสนเทศทางการดำเนินงานมา ใช้กับการปฏิบัติงานของเลขานุการผู้บริหารระดับสูง ซึ่งเป็นผู้ที่ มีหน้าที่สนับสนุนการทำงานของผู้บริหารโดยตรงจะช่วยให้การทำงานของผู้ปฏิบัติงานทำงานได้รวดเร็วขึ้น เพราะระบบสารสนเทศจะ มาช่วยจัดการงานแทนผู้ปฏิบัติงาน ทำให้บทบาทของผู้ปฏิบัติถูกลดทอนลงและอาศัยเทคโนโลยี มา ยิงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศรีไพระ ศักดิ์รุ่งพงศากุล และเจษฎาพร ยุทธนวิบูลย์ชัย (2549: 162-163) กล่าวว่า ลดระดับขั้นตอนของการจัดการ เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยให้การตัดสินใจ และประสานงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยไม่ต้องตรวจสอบทุกขั้นตอน ทำให้ลดระดับชั้นของ ผู้บริหารระดับกลางได้และให้ผู้บริหารระดับล่าง มีอำนาจการมากขึ้น

ซึ่งอาจจะเป็นผลทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานด้านเทคโนโลยีถูกนำมาแทนที่ การทำงานของมนุษย์และส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงาน มีประสิทธิภาพในการทำงานที่ต้องพึ่งพาอาศัย ระบบสารสนเทศในการทำงานตลอดเวลา ดังจะ เห็นได้จากปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามาเป็นตัวช่วย ในการปฏิบัติงานมากขึ้นจนแทบจะขาดไม่ได้เลยก็ว่าได้ เช่น เลขานุการผู้บริหารนำเอาระบบปฏิทิน อิเล็กทรอนิกส์ หรือโปรแกรมสำเร็จรูปทางด้าน ปฏิทินมาช่วยกำหนดหมายให้ผู้บริหาร และคอย เตือนเมื่อถึงเวลานัดหมาย บางครั้งหากเกิดข้อ

ขัดข้องในเครื่องมือสื่อสารนั้น เลขานุการแทบจะ จำหนดหมายล่วงหน้าของผู้บริหารไม่ได้เลย ซึ่งเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนนยิ่งขึ้นว่าเทคโนโลยี สารสนเทศเข้ามา มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการ ทำงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคตและประโยชน์ของงานวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

การวิจัยครั้งนี้ผู้ที่สนใจสามารถศึกษา ในประเด็นที่แตกต่างในด้านอื่นๆ เพิ่มเติมดังนี้ สามารถศึกษาเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นต่อการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน ด้านต่างๆ เช่น การศึกษาด้านการนำเทคโนโลยี สารสนเทศมาใช้กับงานด้านการศึกษา ด้าน การจัดการ ด้านการเงิน ด้านการพัฒนาระบบ สารสนเทศในงาน เป็นต้น และการศึกษาแนวทางการ แก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้องค์กรสามารถ ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของ เทคโนโลยีในปัจจุบันและอนาคต

2. ประโยชน์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผลจากการวิจัยพบว่า เลขานุการผู้บริหารระดับสูงมีความเห็นด้วยกับการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ ในการปฏิบัติงาน จะทำให้คุณภาพการทำงาน ของเลขานุการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น เลขานุการของผู้บริหารระดับสูงของสถาบัน อุดมศึกษา สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการข้อมูลขององค์กร ให้ ตระหนักถึงการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศ สอนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน อย่างถูกต้อง และ ปลอดภัย เพื่อรักษาข้อมูลให้มีความน่าเชื่อถือ และพร้อมใช้งานตลอดเวลา เพื่อให้การดำเนินงาน เกิดความคล่องตัว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ด้านการวางแผนและพัฒนา ระบบ และด้านระบบสนับสนุนการตัดสินใจ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพการทำงาน โดยรวม ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการวางแผนและพัฒนาระบบ และพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจ ให้สามารถใช้งานได้ตลอดเวลา และถึงแม้เกิดปัญหาขึ้นก็สามารถแก้ไขได้

ในเวลาน้อยที่สุด และการมีความเป็นส่วนตัวของข้อมูลโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เป็นปัจจุบันจะทำให้เกิดความแม่นยำในการวางแผนการดำเนินงานและการสร้างระบบตัดสินใจเพื่อช่วยเหลือในการตัดสินใจได้แม่นยำ รวดเร็ว และถูกต้องมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการจะให้หนีสิต บุคลากร หรือผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศก็จะรู้สึกว่าการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการทำงานจะทำให้การทำงานมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กองส่งเสริมการมีงานทำ กรมการจัดหางาน. (2562), <https://www.jobnorththailand.com/learning/100work/work609.php>. เว็บไซต์.
- เทพ สงวนกิตติพันธ์. (2559). การตัดสินใจ. <http://www.stou.ac.th/Offices/rdec/udon/upload/socities.html>, เว็บไซต์.
- นาฏลดา ลลิตากุลชัย. (2560). ผลกระทบของศักยภาพการจัดการระบบสารสนเทศที่มีต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วรรษฐนันท์ เครือวรรณ. (2019). ความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนการปฏิบัติงานกับคุณภาพ การทำงานของพนักงานสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. *วารสารสารคาม*, 10(1): 58-77.
- ศรีไพร ศักดิ์รุ่งพงศากุลและเจษฎาพร ยุทธนวิบูลย์ชัย. (2549). ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีการจัดการความรู้. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สมยศ นาวิการ. (2544). *การบริหาร*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ 1991.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2551). *รายงานประจำปี 2551 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินติ้งเอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2554). *รายงานประจำปี 2554 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2562). www.vec.go.th เว็บไซต์.
- โอบาส เอี่ยมสิริวงศ์. (2554). *ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- Aaker, D.A., Kumar, V. and Day, G.S. (2001). *Marketing Research*. John Wiley and Sons, Inc.
- Adwoye, J., Ayo, C.K., Oni, A.A. and Adebisi, A.A. (2011). The impact of IT Investment on Service Delivery: A Case Study of Ladoko Akintola University. *Scholarlink Research Institute Journals*, 2(1): 60-66.

- Black, Ken. (2006). *Business Statistics for Contemporary Decision Making*. 4thed. USA: John Wiley&Son.
- Boyle, J.R. and Panko, R.R. (2013). *Corporate Computer Security*. 3rded. New York: Published by Prentice Hall.
- Brunch, J.W., Jr. (2007). Accounting Information and Decision Making: Some Behavioral Hypotheses. *Journal of Business Finance & Accounting*, 34(7)&(8): 469-492 ; September-October, 2007.
- Chi-Hung Yeh, Gwo-Guang Lee and Jung-Chi Pai. (2012). How information system capability affects e-business information technology strategy implementation An empirical study in Taiwan. *Journal Business Process Management*, 18(2): 97-218.
- Nakrem, A. (2007). *Managing Information Security in Organizations: a Case Study*. 2007. <http://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/136081>> 2016.
- Nunnally, Jum C. (1978). *Psychometric theory*. 2nded. New York: McGraw-Hill.
- McKeown, Max. (2008). *The Truth About Innovation*. London, UK: Prentice Hall.

เพศสถานะกับรูปแบบการใช้ชีวิต: การศึกษาข้ามวัฒนธรรม (ไทย ออสเตรเลีย) Gender and Life Styles: Cross Cultural Research (Thailand Australia)

รังสรรค์ โฉมยา¹, อารยา ปิยะกุล²
Rungson Chomeya¹, Araya Piyakun²

Received: 16 January 2020

Revised: 24 March 2020

Accepted: 22 April 2020

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ (1) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้ชีวิตของเพศชายและหญิง (ทั้งในภาพรวมและรูปแบบการใช้ชีวิตย่อย 6 รูปแบบ) ในประเทศไทยและออสเตรเลีย และ (2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการใช้ชีวิตของเพศชายและหญิงระหว่างตัวอย่างจากประเทศทั้งสอง ตัวอย่างในการศึกษาเป็นนิสิตปริญญาตรี จำนวน 213 คน จากประเทศไทย 112 คน และประเทศออสเตรเลีย 101 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบวัดรูปแบบการใช้ชีวิต ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการใช้ชีวิต 6 แบบ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ระหว่าง.79 สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า

1. ในเพศชาย ตัวอย่างจากออสเตรเลีย มีรูปแบบการใช้ชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านเช่นเดียวกับเพศหญิง ยกเว้นแบบสุขภาพนิยมในเพศชายที่อยู่ในระดับสูง ทั้งชายและหญิงนิยมรูปแบบการใช้ชีวิตแบบสุขภาพนิยม ต่ำที่สุดในเพศชายได้แก่แบบแสวงหาความก้าวหน้า เพศหญิง ได้แก่แบบอนุรักษ์นิยม ส่วนตัวอย่างจากประเทศไทย พบว่า ทั้งชายและหญิงมีรูปแบบการใช้ชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ยกเว้นแบบอนุรักษ์นิยมและแบบชอบใช้ชีวิตที่บ้านในเพศชายที่อยู่ในระดับสูง เพศชายมีรูปแบบการใช้ชีวิตแบบอนุรักษ์นิยมสูงและต่ำที่สุดได้แก่แบบท่องราตรี เพศหญิงมีรูปแบบการใช้ชีวิตแบบสุขภาพนิยมสูงและต่ำที่สุดได้แก่ แบบอนุรักษ์นิยมเช่นเดียวกับหญิงออสเตรเลีย

2. รูปแบบการใช้ชีวิตของสองประเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในภาพรวมและรายด้านทุกด้านทั้งในเพศชายและหญิง ยกเว้นแบบสุขภาพนิยมในเพศชายพบว่าไม่แตกต่างกัน โดยนิสิตจากไทยจะมีความชัดเจนของรูปแบบการใช้ชีวิตมากกว่าออสเตรเลียในภาพรวมและในรายด้านทุกด้าน ทั้งในกลุ่มเพศชายและหญิง ยกเว้นแบบท่องราตรีทั้งชายและหญิง แบบสุขภาพนิยมในเพศหญิง ที่ออสเตรเลียมากกว่าไทย

คำสำคัญ: รูปแบบการใช้ชีวิต, เพศสถานะ, การศึกษาข้ามวัฒนธรรม, ไทย, ออสเตรเลีย

¹ รองศาสตราจารย์ ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² อาจารย์ ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Associate professor, Department of Educational Psychology and Guidance, Faculty of Education, Mahasarakham University

² Lecturer, Department of Educational Psychology and Guidance, Faculty of Education, Mahasarakham University

Abstract

The purposes of this study were: 1) to examine the six lifestyles of Australian and Thai male and female students in total and in each style, and 2) to compare the students' lifestyles across genders (male and female) and across countries (Australia and Thailand). The participants of the study consisted of 213 students (112 Thai students and 101 Australian students). The instruments included the lifestyles questionnaire which involved six types of lifestyles. The questionnaire reliability measured by Cronbach's alpha coefficient was 0.79. The statistics used in the study were mean, standard deviation, and t-test.

The results revealed that:

1. The Australian male participants had overall lifestyles at a moderate level, same as the female participants. However, the healthy lifestyle of the male participants was at a high level. Both genders preferred the healthy lifestyle. While the males had trendy lifestyle at a lowest level, the females showed conservative lifestyle at a lowest. The participants in both genders had the overall lifestyles at a moderate level, but conservative lifestyle and homey lifestyle were found at a high level. The male participants had the high level of conservative lifestyle and lowest level of night going lifestyle. The Thai female participants had the highest level of healthy lifestyles and lowest level of conservative lifestyle, similar to Australian females.

2. There was the statistically significant difference between Thai and Australian students at 0.05. However, for the healthy lifestyle, it was found no difference between Thai and Australian male participants. Interestingly, the Thai participants had more apparent lifestyles than Australian participants in overall and each type of life styles, but not for night going lifestyle. The healthy lifestyle of Australian female participants was higher than Thai participants.

Keywords: Lifestyles, Gender, Cross Cultural Research, Thailand, Australia

บทนำ

รูปแบบการใช้ชีวิต หมายถึง พฤติกรรมที่ใช้ในชีวิตประจำวันจนมีลักษณะคงที่ แน่นนอน มีแบบแผน (Thirlaway and Upton, 2009: 7 cited in WHO 1986: 118) ซึ่งลักษณะของพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลจะเป็นตัวบ่งบอกถึง รูปแบบการใช้ชีวิตแต่ละแบบว่ามีลักษณะของพฤติกรรม การเข้าสังคมในลักษณะใด มีลักษณะของการบริโภคแบบใด การแสวงหาความบันเทิงหรือพักผ่อนหย่อนใจในแบบใด การใช้เวลาว่างงาน

อดิเรก บุคลิกภาพและการแต่งกาย ล้วนเป็นส่วนประกอบของรูปแบบการใช้ชีวิต ทั้งนี้รูปแบบการใช้ชีวิตจะถูกดำเนินจนกลายเป็น อุปนิสัย เป็นวิธีประจำที่กระทำสิ่งต่างๆ ตามอัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล รูปแบบการใช้ชีวิต จะเป็นตัวกำหนดเจตคติ ค่านิยม และทัศนคติของแต่ละบุคคล รูปแบบการใช้ชีวิต จึงมีความหมายในเชิงของอัตราหรือตัวตน และใช้ในการสร้างสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ประกอบกับอัตลักษณ์ของบุคคล ในสังคมสมัยใหม่มีการใช้ประโยชน์จากรูปแบบ

การใช้ชีวิตและอัตลักษณ์ของตัวตนในลักษณะการพัฒนาสำนึกแห่งตนจากความเชื่อและการทำกิจกรรมมากกว่าที่จะมองว่ารูปแบบการใช้ชีวิตเป็นแค่พฤติกรรมการบริโภคที่ทำให้บุคคลพัฒนาความเป็นตัวตนจากการบริโภคหรือใช้ผลิตภัณฑ์หรือบริการที่หลากหลาย ซึ่งผลิตภัณฑ์หรือบริการเหล่านั้นเองที่เป็นตัวบ่งบอกถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการมองรูปแบบการใช้ชีวิตในความหมายแคบ

ความสำคัญของการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการใช้ชีวิต หรือสไตล์การใช้ชีวิตของบุคคล ในทางพฤติกรรมศาสตร์รูปแบบการใช้ชีวิต เป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคล บุคลิกภาพ วัฒนธรรม (Hofstede and McCrae, 2004: 38-52) ลักษณะการบริโภค (Cosmas, 1982: 455) และเป็นตัวแปรที่บ่งชี้ถึงคุณลักษณะบางอย่างของบุคคล งานวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์มักจะทำการศึกษา รูปแบบการใช้ชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ ทางด้านสุขภาพของบุคคล รูปแบบการใช้ชีวิตยังส่งผลกระทบต่อความคาดหวังต่างๆ ในชีวิต (Li Pan Wang Liu Dhana Franco and Hu, 2018: 1-16) โดยเฉพาะรูปแบบการใช้ชีวิตในมิติต่างๆ ทางด้านสุขภาพ ในประเทศไอร์แลนด์มีการศึกษาสำรวจอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับรูปแบบการใช้ชีวิต (Lifestyle) เจตคติของบุคคล (Attitudes) และโภชนาการ (Nutrition) เพื่อรายงานเกี่ยวกับสุขภาพจิต (Mental Health) และสุขภาวะทางสังคม (Social Well-being) ของประชากรในประเทศ (Barry Van Molcho Morgan McGee Conroy and Perry, 2009) ซึ่งถือว่าเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพทางสังคมประการหนึ่ง

การศึกษาเรื่อง รูปแบบการใช้ชีวิตของนิสิตปริญญาตรี: การศึกษาข้ามวัฒนธรรม (ไทย ออสเตรเลีย) จะเป็นการศึกษาภาพรวม

ของรูปแบบการใช้ชีวิตของนิสิตปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประเทศไทย และมหาวิทยาลัยโมนาช เมืองเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย ทั้งในเรื่องของรูปแบบพฤติกรรมและวิถีการใช้ชีวิต เพื่อที่จะประเมิน เปรียบเทียบคุณลักษณะต่างๆ ของรูปแบบการใช้ชีวิตของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประเทศไทย และมหาวิทยาลัยโมนาช เมืองเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย โดยมีสมมุติฐานเบื้องต้นในการเปรียบเทียบระหว่างสองสังคมที่เป็นตัวแทนของสังคมในประเทศที่พัฒนาแล้วกับสังคมในประเทศที่กำลังพัฒนา เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการองค์ความรู้ทางด้านจิตวิทยา หาจุดเหมือนจุดต่างของรูปแบบการใช้ชีวิตในสังคมทั้งสอง ในงานวิจัยในสมัยใหม่ที่ศึกษาในลักษณะนี้ เช่น การศึกษาแบบข้ามวัฒนธรรมเพื่อเปรียบเทียบภาวะสุขภาพ คุณภาพชีวิตระหว่างหญิงสูงอายุในประเทศออสเตรเลียและประเทศเวียดนาม (Dao-Tran Seib Jones and Anderson, 2014: 1-7) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสองสังคมที่มีความแตกต่างกัน นอกจากนั้นงานวิจัยนี้ยังเป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนิสิตในระดับปริญญาตรีของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้ชีวิตของเพศชายและหญิง (ทั้งในภาพรวมและรูปแบบการใช้ชีวิตย่อย 6 รูปแบบ) ในประเทศไทยและออสเตรเลีย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการใช้ชีวิตของเพศชายและหญิงระหว่างตัวอย่างจากประเทศทั้งสอง

สมมุติฐาน

รูปแบบการใช้ชีวิต (ทั้งในภาพรวมและรูปแบบการใช้ชีวิตย่อย 6 รูปแบบ) ในเพศชายและ

หญิงมีความแตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและประเทศออสเตรเลีย

วิธีการศึกษา

1. ประชากร ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่เรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 และนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยโมนาช เมืองเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย

2. ตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตประเทศละ 100 คน แต่เก็บได้จริง 213 คน จากประเทศไทย 112 คน และประเทศออสเตรเลีย 101 คน จำนวนตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสองกลุ่ม แม้ว่าการประมาณค่าจากตัวอย่างที่มี 1,000 รายมีแนวโน้มที่จะประมาณค่าได้มากกว่า แต่การประมาณค่าพารามิเตอร์จากประชากรด้วยตัวอย่าง อย่างน้อย 100 คน ก็สามารถทำได้และให้การประมาณในระดับที่ยอมรับได้ (Healey, 2015: 153-154) ข้อควรระวังเกี่ยวกับขั้นตอนนี้ คือ การทดสอบจะไม่น่าเชื่อถือหากความแปรปรวนของทั้งสองกลุ่มไม่เท่ากัน หากมีข้อสงสัยควรทำการตรวจสอบ ถ้าความแปรปรวนพิสูจน์แล้วว่าไม่เท่ากันและขนาดของกลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็ก สองกลุ่มรวมกันมากกว่าหรือเท่ากับ 30 ค่าวิกฤตอาจถูกประมาณค่าโดยการทดสอบค่าซี (z) เพื่อความสะดวก แต่ถ้าสองตัวอย่างมีขนาดใหญ่ (แต่ละกลุ่มมีตัวอย่างมากกว่าหรือเท่ากับ 30 ขึ้นไป) ก็จะทำให้ผลการประมาณค่าที่ดีได้ (Dowdy, Wearden and Chilko, 2004: 190-196)

3. ตัวแปรรูปแบบการใช้ชีวิต จะประกอบด้วย รูปแบบการใช้ชีวิตย่อย 6 รูปแบบ เช่น แบบชอบใช้ชีวิตที่บ้าน, แบบท่องเที่ยว, แบบสังคมเปิด, แบบแสวงหาความก้าวหน้า, แบบอนุรักษ์นิยม และ แบบสุขภาพนิยม

4. แบบวัดรูปแบบการใช้ชีวิต แบบวัดที่สอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับรูปแบบการใช้ชีวิตของตนเองในลักษณะต่างๆ 6 ประการ คือ (1) แบบชอบใช้ชีวิตที่บ้าน (2) แบบท่องเที่ยว (3) แบบสังคมเปิด (4) แบบแสวงหาความก้าวหน้า (5) แบบอนุรักษ์นิยม และ (6) แบบสุขภาพนิยม ลักษณะเป็นแบบวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบบ 6 ระดับ จำนวน 25 ข้อ โดยวัดใน 6 ด้านๆ ตามนิยามตัวแปร เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นโดยอิงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการใช้ชีวิต แบบวัดแต่ละฉบับมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ตั้งแต่ .79 สำหรับรูปแบบการใช้ชีวิต ฉบับภาษาอังกฤษ ได้ดำเนินการสร้างดังนี้ คือ หลังจากพัฒนาแบบวัดต้นฉบับในภาษาไทยเสร็จ ผู้วิจัยดำเนินการแปลจากต้นฉบับภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ (Translation) จากนั้นก็ให้ผู้เชี่ยวชาญทางภาษาต่างประเทศแปลจากฉบับภาษาอังกฤษมาเป็นภาษาไทย (Back translation) เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหาทางภาษาว่ามีความใกล้เคียงกัน หรือแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด หากพบว่ามีความแตกต่างก็ดำเนินการแก้ไขเพื่อให้ความหมายตรงตามต้นฉบับมากที่สุด หรือมีความหมายเหมือนกันทุกประการ ทำการตรวจเช็คการแปลและความหมายเดิมอีกครั้งและทำการแปลกลับเป็นภาษาอังกฤษปรับและเรียบเรียงจนมีข้อความใกล้เคียงต้นฉบับ ทดลองใช้ หาค่าคุณภาพ และนำไปใช้ในสถานการณ์ที่กำหนดตามแบบทดสอบ หรือใกล้เคียงที่สุด โดยคำนึงถึงมาตรฐาน ความสุภาพ แนวปฏิบัติตามวัฒนธรรมนั้นๆ และแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของนิสิต ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ และภูมิลำเนา

การแปลความหมายจากแบบวัด แบ่งการพิจารณาจากค่าเฉลี่ยเป็น 3 ระดับ ระดับ ต่ำค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1-2 คะแนนระดับปานกลางค่า

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา เปรียบเทียบรูปแบบการใช้ชีวิตระหว่างตัวอย่างจากสองประเทศ ในกลุ่มเพศชาย พบว่าตัวอย่าง จากมหาวิทยาลัยโมนาช ประเทศออสเตรเลีย มีรูปแบบการใช้ชีวิตโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าทุกด้านมีระดับของพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยรูปแบบการใช้ชีวิตที่มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมสูงที่สุด 3 ลำดับแรกได้แก่ รูปแบบการใช้ชีวิตแบบสุขภาพนิยม รูปแบบการใช้ชีวิตแบบท่องเที่ยว และรูปแบบการใช้ชีวิตแบบชอบใช้ชีวิตที่บ้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15, 3.94 และ 3.42 ตามลำดับ รูปแบบการใช้ชีวิตที่มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมต่ำที่สุดได้แก่ รูปแบบการใช้ชีวิตแบบแสวงหาความก้าวหน้า โดยมีค่าเฉลี่ยเพียง 2.84 ส่วนตัวอย่าง จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประเทศไทย พบว่า มีรูปแบบการใช้ชีวิตโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าทุกด้านมีระดับของพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ยกเว้นรูปแบบการใช้ชีวิตแบบอนุรักษ์นิยม รูปแบบการใช้ชีวิตแบบชอบใช้ชีวิตที่บ้านที่อยู่ในระดับสูง โดยรูปแบบการใช้ชีวิตที่มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมสูงที่สุด 3 ลำดับแรกได้แก่ รูปแบบการใช้ชีวิตแบบอนุรักษ์นิยม รูปแบบการใช้ชีวิตแบบชอบใช้ชีวิตที่บ้าน และรูปแบบการใช้ชีวิตแบบแสวงหาความก้าวหน้า โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.07,

4.75 และ 4.10 ตามลำดับ รูปแบบการใช้ชีวิตที่มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมต่ำที่สุดได้แก่ รูปแบบการใช้ชีวิตแบบท่องเที่ยว โดยมีค่าเฉลี่ยเพียง 3.24

ในกลุ่มเพศหญิง พบว่า ตัวอย่าง จากมหาวิทยาลัยโมนาช ประเทศออสเตรเลีย มีรูปแบบการใช้ชีวิตโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.21 ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าทุกด้านมีระดับของพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยรูปแบบการใช้ชีวิตที่มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมสูงที่สุด 3 ลำดับแรกได้แก่ รูปแบบการใช้ชีวิตแบบสุขภาพนิยม รูปแบบการใช้ชีวิตแบบท่องเที่ยว และรูปแบบการใช้ชีวิตแบบชอบใช้ชีวิตที่บ้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84, 3.69 และ 3.14 ตามลำดับ รูปแบบการใช้ชีวิตที่มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมต่ำที่สุดได้แก่ รูปแบบการใช้ชีวิตแบบอนุรักษ์นิยม โดยมีค่าเฉลี่ยเพียง 3.21 ส่วนตัวอย่าง จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประเทศไทย พบว่า มีรูปแบบการใช้ชีวิตโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.21 ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าทุกด้านมีระดับของพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง โดยรูปแบบการใช้ชีวิตที่มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมสูงที่สุด 3 ลำดับแรกได้แก่ รูปแบบการใช้ชีวิตแบบสุขภาพนิยม รูปแบบการใช้ชีวิตแบบท่องเที่ยว และรูปแบบการใช้ชีวิตแบบสังคมเปิด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84, 3.69 และ 3.20 ตามลำดับ รูปแบบการใช้ชีวิตที่มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมต่ำที่สุดได้แก่ รูปแบบการใช้ชีวิตแบบอนุรักษ์นิยม โดยมีค่าเฉลี่ยเพียง 3.21

ตารางที่ 2 แสดงค่าสถิติจากการทดสอบค่าที เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการใช้ชีวิต (ในภาพรวมและในองค์ประกอบย่อย) ระหว่างนิสิตประเทศออสเตรเลียและประเทศไทย ในกลุ่มเพศชาย

ตัวแปร	กลุ่ม	N	\bar{X}	S.D.	t	p-value
แบบชอบใช้ชีวิตที่บ้าน	ออสเตรเลีย	37	3.42	1.08	-6.12	0.000
	ไทย	23	4.75	0.60		
แบบท่องเที่ยว	ออสเตรเลีย	37	3.94	0.91	2.99	0.000
	ไทย	23	3.24	0.82		
แบบสังคมเปิด	ออสเตรเลีย	37	3.39	1.06	-2.85	0.013
	ไทย	23	4.03	0.68		
แบบแสวงหาความก้าวหน้า	ออสเตรเลีย	37	2.99	0.90	-5.75	0.000
	ไทย	23	4.10	0.58		
แบบอนุรักษ์นิยม	ออสเตรเลีย	37	3.07	0.82	-9.97	0.000
	ไทย	23	5.07	0.63		
แบบสุขภาพนิยม	ออสเตรเลีย	37	4.15	1.09	1.45	0.153
	ไทย	23	3.72	1.18		
ภาพรวม	ออสเตรเลีย	37	3.49	0.60	-4.75	0.000
	ไทย	23	4.17	0.43		

จากตารางที่ 2 เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการใช้ชีวิตในภาพรวมและรูปแบบการใช้ชีวิตรายด้าน ระหว่างนิสิตออสเตรเลียและประเทศไทย เฉพาะกลุ่มเพศชาย ด้วยการวิเคราะห์การทดสอบค่าที (t-test) พบว่ารูปแบบการใช้ชีวิตของสองประเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ยกเว้น

รูปแบบการใช้ชีวิตแบบสุขภาพนิยม ที่พบว่าไม่แตกต่างกัน โดยนิสิตจากประเทศไทยจะมีความชัดเจนของรูปแบบการใช้ชีวิตมากกว่านิสิตจากประเทศออสเตรเลียในภาพรวมและในรายด้านทุกด้าน ยกเว้นรูปแบบการใช้ชีวิตแบบท่องเที่ยวที่นิสิตประเทศออสเตรเลียนีมีรูปแบบการใช้ชีวิตที่ชัดเจนมากกว่าประเทศไทย

ตารางที่ 3 แสดงค่าสถิติจากการทดสอบค่าที เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการใช้ชีวิต (ในภาพรวมและในองค์ประกอบย่อย) ระหว่างนิสิตประเทศออสเตรเลียและประเทศไทย ในกลุ่มเพศหญิง

ตัวแปร	กลุ่ม	N	\bar{X}	S.D.	t	p-value
แบบชอบใช้ชีวิตที่บ้าน	ออสเตรเลีย	64	3.14	0.85	-11.20	0.000
	ไทย	89	4.51	0.67		
แบบท่องเที่ยว	ออสเตรเลีย	64	3.69	0.80	6.01	0.000
	ไทย	89	2.93	0.76		
แบบสังคมเปิด	ออสเตรเลีย	64	3.20	0.79	-5.79	0.000
	ไทย	89	3.95	0.79		
แบบแสวงหาความก้าวหน้า	ออสเตรเลีย	64	2.75	0.89	-7.39	0.000
	ไทย	89	3.71	0.73		
แบบอนุรักษ์นิยม	ออสเตรเลีย	64	2.72	0.66	-24.05	0.000
	ไทย	89	4.99	0.50		
แบบสุขภาพนิยม	ออสเตรเลีย	64	3.84	1.09	4.71	0.000
	ไทย	89	3.09	0.88		
ภาพรวม	ออสเตรเลีย	64	3.21	0.47	-9.35	0.000
	ไทย	89	3.89	0.43		

จากตารางที่ 3 เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการใช้ชีวิตในภาพรวมและรูปแบบการใช้ชีวิตรายด้าน ระหว่างนิสิตออสเตรเลียและประเทศไทย เฉพาะกลุ่มเพศหญิง ด้วยการวิเคราะห์การทดสอบค่าที (t-test) พบว่ารูปแบบการใช้ชีวิตของสองประเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในภาพรวมและรายด้านทุกด้าน โดยนิสิตจากประเทศไทยจะมีความชัดเจนของรูปแบบการใช้ชีวิตมากกว่านิสิตจากประเทศออสเตรเลีย ในภาพรวมและในรายด้านทุกด้าน ยกเว้นรูปแบบการใช้ชีวิตแบบท่องเที่ยวและรูปแบบการใช้ชีวิตแบบสุขภาพนิยม ที่นิสิตประเทศออสเตรเลียมีรูปแบบการใช้ชีวิตที่ชัดเจนมากกว่า

สรุปและอภิปรายผล

จากข้อพบที่สำคัญคือ ตัวอย่างจากประเทศออสเตรเลีย ทั้งชายและหญิงมีรูปแบบการใช้ชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ยกเว้นรูปแบบการใช้ชีวิตแบบสุขภาพนิยมในเพศชายพบว่าอยู่ในระดับสูง นิยมรูปแบบการใช้ชีวิตแบบสุขภาพนิยมทั้งชายและหญิง ต่ำที่สุดในเพศชายได้แก่ รูปแบบการใช้ชีวิตแบบแสวงหาความก้าวหน้า ในเพศหญิงได้แก่รูปแบบการใช้ชีวิตแบบอนุรักษนิยม ส่วนตัวอย่างจากประเทศไทยพบว่า ทั้งชายและหญิงมีรูปแบบการใช้ชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ยกเว้นรูปแบบการใช้ชีวิตแบบอนุรักษนิยมรูปแบบการใช้ชีวิตแบบชอบใช้ชีวิตที่บ้านในเพศชายที่อยู่ในระดับสูง เพศชายนิยมรูปแบบการใช้ชีวิตแบบอนุรักษนิยมต่ำที่สุดได้แก่ รูปแบบการใช้ชีวิตแบบท่องเที่ยวเพศหญิงนิยมรูปแบบการใช้ชีวิตแบบสุขภาพนิยม ต่ำที่สุดได้แก่ รูปแบบการใช้ชีวิตแบบอนุรักษนิยมเช่นเดียวกับหญิงออสเตรเลีย ผลที่พบเช่นนี้เนื่องจาก ความแตกต่างทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่แตกต่างทำให้รายละเอียดของแบบแผนการใช้ชีวิตมีความแตกต่าง

กัน (Carson, 2019: 142-155) นอกจากนี้ ความแตกต่างนั้นยังเป็นผลมาจากตัวแปรทางด้านเพศทั้งเพศสภาพ (biological sex) และเพศสถานะ (Gender) ตัวแปรทั้งสองนี้สัมพันธ์กับสุขภาพและผลลัพธ์ด้านสุขภาพตลอดจนในเรื่องของรูปแบบการชีวิตของบุคคล แต่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเพศสถานะมีอิทธิพลมากกว่าเพศสภาพ สำหรับการเลือกรูปแบบการใช้ชีวิตของบุคคลในสังคม (Thirlaway and Upton, 2009: 16) (Annandale and Hunt 2000) สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาซฮารีอาซาด และรอซเบ (Mazhariyad and Rozbe, 2014: 482-489) ได้ทำการศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้ชีวิตกับสุขภาพโดยทั่วไปของนักศึกษาอิสลาม เป็นการวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ ที่มีแนวคิดว่าสุขภาพเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชีวิตมนุษย์ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญมีบทบาททางสังคมแนวคิดเรื่องรูปแบบการใช้ชีวิตของบุคคลทั่วไปมักจะแสดงให้เห็นถึงรูปแบบพฤติกรรมที่เป็นที่รู้จักได้ในชีวิตประจำวันของพวกเขา ผลการศึกษาพบความสัมพันธ์ระหว่างเพศ มีความสัมพันธ์กับมุมมองทางด้านสุขภาพทั่วไป รูปแบบการใช้ชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ในงานการศึกษาของเต๋าทรานและคณะ (Dao-Tran et al., 2014: 1-7) ได้ทำการศึกษาการเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตกับสุขภาพ ความเกี่ยวข้องระหว่างปัจจัยทั้งสองในหญิงสูงวัยในประเทศเวียดนามและประเทศออสเตรเลีย ผลการวิจัยพบอิทธิพลของรูปแบบการใช้ชีวิตที่ส่งผลต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่แตกต่างกันในสองประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการใช้ชีวิตของสองประเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในภาพรวมและรายด้านทุกด้านทั้งในกลุ่มเพศชายและหญิง ยกเว้น รูปแบบการใช้ชีวิตแบบสุขภาพนิยมในกลุ่มเพศชายพบว่า

ไม่แตกต่างกัน โดยนิสิตจากประเทศไทยจะมีความชัดเจนของรูปแบบการใช้ชีวิตมากกว่านิสิตจากประเทศออสเตรเลียในภาพรวมและในรายด้านทุกด้าน ทั้งในกลุ่มเพศชายและหญิง ยกเว้นรูปแบบการใช้ชีวิตแบบท่องเที่ยวในเวลากลางคืน กลุ่มเพศชาย รูปแบบการใช้ชีวิตแบบท่องเที่ยว รูปแบบการใช้ชีวิตแบบสุขภาพนิยมในกลุ่มเพศหญิง ที่นิสิตประเทศออสเตรเลียมีรูปแบบการใช้ชีวิตที่ชัดเจนมากกว่าประเทศไทย ผลที่พบเช่นนี้เนื่องจาก เนื่องจาก ผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ พันธุกรรม (Heredity) สิ่งแวดล้อม (Environment Factors) และสถานการณ์ (Situation Conditions) ที่มีความแตกต่างและเปลี่ยนแปลงหล่อหลอมให้เกิดคุณลักษณะของบุคคล ปัจจัยสามประการนี้ส่งผลให้บุคคลแสดงบุคลิกภาพที่แตกต่าง และแบบแผนของบุคคลก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ (Carson, 2019: 142-155) รูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันเป็นผลมาจากอารมณ์ความรู้สึก บุคลิกภาพและวัฒนธรรมที่ส่งผลร่วมกัน (Favaretto Musse and Costa, 2019: 23-32) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฮอฟสตีดและแมคเคอร์ (Hofstede and McCrae, 2004) ได้ทำการศึกษา ทบทวนรูปแบบบุคลิกภาพและวัฒนธรรม ความเชื่อมโยงลักษณะและมิติทางวัฒนธรรม ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านบุคลิกภาพหรือรูปแบบการใช้ชีวิตภายใต้บริบททางวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ออซคาน (Ozkana Lajunen Chliaoutakisc Parker and HeikkiSummala, 2006: 1011-1018) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาแบบข้ามวัฒนธรรมเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมการขับขี่ (รูปแบบการใช้ชีวิตแบบหนึ่ง) โดยทำการศึกษเปรียบเทียบ 6 ประเทศ เก็บตัวอย่างจากอังกฤษ เนเธอร์แลนด์ ฟินแลนด์ กรีซ อิหร่านและตุรกี ผลการวิจัย

พบว่าทักษะการรับรู้และทักษะด้านความปลอดภัย มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและการมีส่วนร่วมในอุบัติเหตุทางถนน ในประเทศไทย ยุโรปตะวันตกมากกว่ากรีซ อิหร่านและตุรกี ที่พบว่าไม่ค่อยสอดคล้องกันระหว่างทักษะการรับรู้และทักษะด้านความปลอดภัยกับความปลอดภัยและการมีส่วนร่วมในอุบัติเหตุทางถนน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอต่อการนำผลไปใช้ รูปแบบการใช้ชีวิตในแต่ละแบบจะมีข้อดี ข้อด้อยที่ต่างกัน เช่น การที่ตัวอย่างจากประเทศออสเตรเลียส่วนใหญ่มีรูปแบบการใช้ชีวิตแบบสุขภาพนิยมสูงสุดและต่ำสุดในรูปแบบการใช้ชีวิตแบบแสวงหาความก้าวหน้า และการที่ตัวอย่างจากประเทศไทยส่วนใหญ่มีรูปแบบการใช้ชีวิตแบบอนุรักษ์นิยมและต่ำสุดในรูปแบบการใช้ชีวิตแบบท่องเที่ยว ดังนั้นการเรียนรู้ที่จะปรับตัวภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จะช่วยให้เราอยู่ในสังคมโลกได้อย่างเป็นปกติสุข รูปแบบการใช้ชีวิตแบบท่องเที่ยวที่พบว่าเป็นตัวอย่างจากประเทศไทยมีระดับต่ำกว่ารูปแบบการใช้ชีวิตแบบอื่นๆ ถือเป็นสิ่งที่ดีที่สังคมควรให้การสนับสนุนส่งเสริม (มีข้อพิจารณาว่าตัวอย่างของการศึกษาเป็นนิสิตในระดับปริญญาตรีในจังหวัดมหาสารคาม ปรากฏการณ์นี้อาจจะยังไม่เป็นตัวแทนของคนไทยทั้งหมดในภาพรวมได้)

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาด้วยมโนทัศน์ของการวิจัยในเชิงปริมาณแต่เพียงอย่างเดียวและใช้วิธีการศึกษาแบบภาคตัดขวาง (Cross Sectional Study) ข้อค้นพบของการวิจัยอาจจะยังขาดความลุ่มลึกในหลายประเด็น ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาวิจัยด้วยมโนทัศน์ของการวิจัยเชิงคุณภาพ หรือ การวิจัยแบบระยะยาว (Longitudinal Study)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณรายได้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ขอขอบคุณ คณะกรรมการที่พิจารณาในการจัดสรรทุนวิจัยให้กับผู้วิจัยทุกท่าน คณาจารย์ที่มีส่วนช่วยเหลือในการ

เก็บข้อมูล รวมถึง ดร.อิวานา โคซาไซห์ (Ivana Kosasih, Ph.D.) จากมหาวิทยาลัยโมนาช เมืองเมลเบิร์น รัฐวิกตอเรีย ประเทศออสเตรเลีย ที่เป็นผู้ช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลในการวิจัยในส่วนของประเทศออสเตรเลียให้แล้วเสร็จในเวลาอันรวดเร็ว และตัวอย่างของการวิจัยทั้งสองประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- Annandale, E. and Hunt, K. (2000). *Gender Inequalities in Health*. Buckingham: Open University Press.
- Ashton, M.C. (2019). *Individual Differences and Personality*. 3rded. London: Academic Press.
- Barry, M.M., van Lente, E., Molcho, M., Morgan, K., McGee, H., Conroy, R.,... & Perry, I. (2009). *SLÁN 2007: Survey of Lifestyle, Attitudes and Nutrition in Ireland: Mental Health and Social Well-being Report*. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/60774092.pdf>
- Carson, R.C. (2019). *Interaction concepts of personality*. New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Cosmas, S.C. (1982). Life styles and consumption patterns. *Journal of Consumer Research*, 8(4): 453-455.
- Dao-Tran H.T., Seib C., Jones L. and Anderson D. (2014). A cross cultural comparison of health related quality of life and its associated factors among older women in Vietnam and Australia. *BMC Research Notes*, 11(174): 1-7.
- Dowdy, S., Wearden, S., & Chilko, D. (2011). *Statistics for research (Vol. 512)*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Favaretto, R.M., Musse, S.R. and Costa, A.B. (2019). *Emotion, Personality and Cultural Aspects in Crowds: Towards a Geometrical Mind*. Switzerland: Springer International Publishing.
- Healey, J.F. (2015). *The Essentials of Statistics: A Tool for Social Research*. Boston: Wadsworth Publishing.
- Hofstede, G. and McCrae, R.R. (2004). Personality and culture revisited: Linking traits and dimensions of culture. *Cross-cultural research*, 38(1): 52-88.
- Kingsley, D. (1982). *Human Society*. New York: Harper & Row.
- Li, Y., Pan, A., Wang, D.D., Liu, X., Dhana, K., Franco, O.H., & Hu, F.B. (2018). Impact of healthy lifestyle factors on life expectancies in the US population. *Circulation*, 138(4): 345-355.
- Mazhariyad, F. and Rozbe, N. (2014). The relationship between lifestyle and general health of students at Islamic Azad University of Bandar Abbas. *Hormozgan Medical Journal*, 18(6): 482-489.

-
- Merriam-Webster. (2019). *Online Dictionary*. (Online). Available: Merriam-Webster company <http://www.m-w.com>.
- Ozkana, T., Lajunen, T., Chliaoutakisc, J.E., Parker, D. and HeikkiSummala, H. (2006). Cross-cultural differences in driving skills: A comparison of six countries. *Accident Analysis & Prevention*, 38(5): 1011-1018.
- Tabachnick, B.G. and Fidell, L.S. (2014). *Using Multivariate Statistics Pearson New International Edition*. New York. Pearson.
- Thirlaway K. and Upton D. (2009). *The Psychology of Lifestyle: Promoting Healthy Behaviour*. Routledge Publishing.

ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรม

Legal Problems and Obstacles of Juvenile Protection in Process of Justice

สุภาพร พิทักษ์เผ่าสกุล¹

Supaporn Pituckphaosakul¹

Received: 16 January 2020

Revised: 27 April 2020

Accepted: 26 May 2020

บทคัดย่อ

ปัจจุบันกรณีที่เกิดตกเป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาหรือพยาน ยังไม่สามารถทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองตามหลักสากล อีกทั้งการที่กฎหมายกำหนดให้มีองค์กรหลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้อง รวมถึงกำหนดให้มีกลุ่มสหวิชาชีพ ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา ก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนหลายประการ ในขั้นตอน เช่น การถามปากคำ การนำผู้เสียหายที่เกิดเหตุ การทำแผนประกอบคำรับสารภาพ เขตอำนาจในการสอบสวน การควบคุมตัว การดำเนินการฟ้องคดีต่อเด็กและเยาวชน ตลอดจนการส่งเด็กและเยาวชนไปฝึกอบรม เป็นต้น

รายงานการวิจัยฉบับนี้ จึงมุ่งที่จะศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรม การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร จากการศึกษาพบว่า การให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนยังคงมีข้อบกพร่องหลายประการ เช่น ปัญหาเรื่องความสับสนในเรื่องเขตอำนาจศาลและเขตอำนาจสอบสวนคดีเด็กและเยาวชน ปัญหาเรื่องการทำหนด “มาตรฐาน” ในมาตรฐานการปฏิบัติงานในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานสากล และปัญหาการตีความคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” ที่ไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ทำให้เด็กและเยาวชนไม่ได้รับความคุ้มครองตามกระบวนการยุติธรรมที่เพียงพอ ดังนั้นภาครัฐควรให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับหลักสากลตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและจัดทำมาตรฐานและแนวปฏิบัติที่ดีในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับขั้นตอน วิธีการในการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้องค์กรและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในหน่วยงานดังกล่าว เช่น ศาลยุติธรรม องค์กรอัยการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และสหภาพนายความ สามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งควรมีการปรับแก้ไขกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กต่อไป

คำสำคัญ: เด็ก, เยาวชน, กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Assistant Professor of Faculty of Law Mahasarakham University

Abstract

At present, problems in the case that victim or witness or accused being children, there is no mean to provide international standard protection to those children. Moreover, since it is assigned that the multi-professions participated in the investigation of the criminal cases, there were various problems existed such as questing, stemming in scene of actions identifying, and jurisdictions over investigation, restraint, law suit against child and even through sending the child to receive training. This research aimed to investigate problems and obstacles over the juvenile's rights under the process of judgments by studying previous documentary.

From the study, it was found that child investigation still revealed legal downsides describing the vague jurisdiction over child investigation, problems in determining the standard of conducts which failed to complied with international standard, the definition of juvenile in which not conform with convention on the rights of the children bringing about the failure in protecting children under the judgment process. Thus, the public sector should realize the child and juveniles protection required by the policy conforming with the convention on the rights of the children and also to create the standardized practice procedure in provision of child protection conducted by the concerned organizations namely the court of justice, prosecutor office, national police bureau, juvenile observation and protection office and the lawyer council in order to facilitate the afore mentioned parties to conduct as which designed appropriately. In the meantime, the law adjustment is recommended to reach the compliance with the convention on the rights of the children.

Keywords: Child, Juvenile, Process of Judgment

บทนำ

จุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จดำเนินทรงเปิดอาคารที่ทำการศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2495 หลังจากนั้นได้มีพัฒนาการด้านกฎหมายและการปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมา

โดยลำดับ (อภิรดี โพธิ์พร้อม, 2553: 113) และในปัจจุบันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับปัญหาอาชญากรรม (Crime) โดยกำหนดมาตรการไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 กำหนดเป้าหมายลดคดีอาชญากรรมลงร้อยละ 10 แต่มีปัญหาหนึ่งที่น่าสนใจยิ่งก็คือ การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นมากจากข้อมูลในรอบ 10 ปี พ.ศ. 2540-2550 ที่มาพบว่ามียอดราเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 66.7 เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจถึงปีละ 36,687 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 0.5 ของ GDP จากข้อมูลอัตราการเจริญเติบโต

ทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) หรือ GDP (Gross Domestic Product ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ) ของไทยที่มีอัตราเฉลี่ยสูงต่อปีถึงร้อยละ 2.6-7.6 ปี พ.ศ.2552 มีสถิติลดลง จึงทำให้สังคมไทยเกิดอาชญากรรมประเภทต่างๆ ขึ้นมากมายซึ่งรวมทั้งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่เพิ่มขึ้น โดยสาเหตุที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญามากเพราะผู้กระทำความผิดมักจะมาจากรอบครัวที่มีลูกมากและยากจน สภาพแวดล้อมไม่ดี ร้อนแรง และหิวโหย สาเหตุที่สำคัญที่สุดคือ ไม่ได้รับการศึกษาเล่าเรียนตามสมควร จึงทำให้มีเวลาว่างมาก อีกทั้งมักจะมีตัวอย่างในสิ่งที่ไม่ดีหรือสิ่งฟุ่มเฟือยและคำสั่งสอนที่ผิดๆ ล่อใจให้กระทำความผิดด้วยทำให้นับวันสถานการณ์เด็กและเยาวชน จะเข้าสู่ขั้นวิกฤตและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นไม่ว่าปัญหาด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ เด็กเร่ร่อน เด็กประพฤติดันไม่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น และมีอัตราการกระทำความผิดก็ลดลงไปด้วย เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมยังไม่ได้รับความช่วยเหลือแก้ไขอย่างเหมาะสมให้เป็นรูปธรรม เมื่อกลับออกสู่สังคมภายนอกยังมีการกระทำความผิดซ้ำทั้งนี้ตามที่ไดกล่าวมาเป็นไปตามทฤษฎีมานุษยวิทยาของ Burgess (เฟิน โจมรัมย์, 2557: 19-20) กล่าวว่า เขตที่มีอาชญากรรมมาก คือ เขตที่มีความเจริญทางธุรกิจและมีบุคคลที่มีรายได้ไม่น้อยอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นแต่การกระทำความผิดของเยาวชนตามทฤษฎีไม่ถือว่าเป็น “อาชญากรรม” (Crime) แต่ในทางอาชญวิทยาเรียกว่าเป็น “การกระทำความผิดของเยาวชน” (Juvenile Delinquency) หรือ “การกระทำความผิดของเด็กเกเร” และสิทธิของเด็กและเยาวชนต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองตามหลักรัฐธรรมนูญและตามหลักสากล

สำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิด โดยกำหนดมาตรการพิเศษที่แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยมีหลักการในการคุ้มครองและเน้นการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้ต้องหว่าได้กระทำความผิด ทำให้กระบวนการที่จะค้นหาความจริงและการใช้มาตรการทางอาญาแก่เด็กหรือเยาวชนจึงมีหลักการในการให้ความคุ้มครองเด็กมิให้ได้รับผลกระทบต่อชื่อเสียงหรือต่อจิตใจระหว่างที่มีการดำเนินคดีอาญา ดังนั้นวิธีการในการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนจึงมีลักษณะที่ไม่ใช่รูปแบบอย่างเป็นทางการเหมือนคดีอาญาโดยทั่วไปและผู้พิพากษาที่ตัดสินก็จะต้องมีผู้พิพากษาสมทบซึ่งมีความเข้าใจในสภาพจิตใจของเด็กหรือเยาวชนอันมีผลต่อการกำหนดมาตรการฟื้นฟูแก้ไขเด็กโดยการกักและอบรมแทนการลงโทษทางอาญา ทั้งนี้เพราะแนวคิดพื้นฐานของการดำเนินคดีกับเด็กนั้นมีความแตกต่างจากผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรู้ผิดชอบสมบูรณ์ และวิธีการที่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ นั้นมีผลกระทบต่อจิตใจของเด็กซึ่งเป็นผู้อ่อนวัยและยังต้องมีโอกาสเข้าสู่สังคมต่อไป แต่อย่างไรก็ดีกฎหมายไทยได้ละเลยการให้ความคุ้มครองต่อผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กในคดีอาญามาเป็นเวลานาน กฎหมายมีข้อกำหนดในเรื่องพยานเด็กไว้เฉพาะในเรื่องการที่ไม่ต้องสาบานก่อนการเบิกความเท่านั้น ถ้าพยานดังกล่าวอายุไม่เกินสิบสี่ปีส่วนในเรื่องอื่นก็จะเป็นประเด็นของปัญหาความสามารถของเด็กในการเป็นพยานและความน่าเชื่อถือของพยานเด็กว่าจะมีน้ำหนักมากน้อยเพียงใดเมื่อเทียบกับคำให้การของพยานผู้ใหญ่ แต่เป็นที่ยอมรับกันว่าผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนหากจะต้องมีหน้าที่มาให้การในชั้นสอบสวนหรือในชั้นพิจารณาของศาลแล้ว เด็กเหล่านี้อาจได้รับ

ความเสียหายต่อจิตใจหรือชื่อเสียงอันเกิดจากกระบวนการดำเนินคดีอาญาซึ่งมุ่งเน้นค้นหาความจริงและให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา เพราะสภาพจิตใจของเด็กเหล่านี้ไม่ได้แตกต่างจากเด็กที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยและในบางคดีซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับเพศหรือการทารุณเด็กสภาพจิตใจของเด็กเหล่านี้จะต้องได้รับการดูแลมากกว่าในกรณีอื่น และหากมีการดำเนินการเช่นเดียวกับการสืบพยานในคดีอาญาโดยทั่วไปเด็กเหล่านี้จะได้รับผลกระทบต่อจิตใจมากขึ้นซึ่งเท่ากับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ซ้ำเติมความเสียหายและความเจ็บปวดแก่จิตใจของเด็กกล่าวโดยเฉพาะการสอบปากคำในชั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณาของศาล เพื่อให้ได้ความชัดเจนทั้งในข้อเท็จจริงและการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของคำให้การ การใช้ภาษาและคำถามที่ใช้จะมีลักษณะที่เป็นภาษากฎหมายและถามด้วยน้ำเสียงที่เป็นทางการเอาจริงเอาจังหรือเป็นคำถามที่สอบถามรายละเอียดของเหตุการณ์ซึ่งมีผลกระทบต่อคำตอบคำถามของเด็ก เพราะเด็กจะมีความกลัวหรือมีความจดจำในเหตุการณ์ตลอดจนรายละเอียดแตกต่างจากผู้ใหญ่หรือการที่พยานซึ่งเป็นผู้เสียหายจะต้องเผชิญหน้ากับผู้ต้องหาในการชี้ตัวหรือต้องเปิดความต่อหน้าจำเลยในศาลก่อให้เกิดผลกระทบทางจิตใจแก่เด็กที่เป็นผู้เสียหายหรือพยานอย่างมากทำให้เด็กอยู่ในฐานะกลัวและตกใจซึ่งนอกจากจะทำให้เด็กไม่สามารถจะให้ข้อเท็จจริงแก่ศาลหรือเจ้าพนักงานได้ตามที่ตนรู้เห็นแล้ว กระบวนการดังกล่าวยังเป็นการปฏิบัติต่อเด็กที่ไม่เหมาะสมอีกด้วย (ณรงค์ ใจหาญ, 2543: 5-6)

เพื่อให้การคุ้มครองและป้องกันความเสียหายต่อจิตใจของเด็กในการค้นหาความจริงในคดีอาญาข้างต้น รัฐสภาจึงได้แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยกำหนด

วิธีการพิเศษสำหรับการสอบสวนหรือสืบพยานเด็กที่มีอายุไม่เกินสิบแปดปี ไม่ว่าเด็กนั้นจะเป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลยหรือพยาน โดยให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอและพนักงานอัยการ เข้าร่วมอยู่ในการสอบปากคำและสืบพยานด้วยในสถานที่ที่เป็นส่วนสัดพิเศษจากห้องสอบสวนหรือห้องพิจารณาคดีโดยทั่วไป อีกทั้งยังมีมาตรการหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างการค้นหาความจริงและหลีกเลี่ยงการได้รับการกระทบทางจิตใจจากการต้องเปิดความซ้ำๆ ในเรื่องเดียวกันโดยการใช้การบันทึกภาพและเสียงตั้งแต่นั้นสอบสวนและนำมาเสนอในชั้นศาลเพื่อการค้นหาความจริง นอกจากนี้กรณีที่เด็กเป็นผู้ต้องหา ก่อนเริ่มถามคำให้การ ให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้รัฐจัดหาทนายความให้ด้วยบทบัญญัติของมาตรการพิเศษดังกล่าวอยู่ในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นับได้ว่าเป็นก้าวแรกของรัฐที่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กที่เป็นผู้เสียหายหรือพยานโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย โดยมีการทำงานร่วมกันแบบสหวิชาชีพอันประกอบด้วย ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์และทนายความ ซึ่งต้องมีการทำงานที่ประสานงานสอดคล้องสัมพันธ์กันเพื่อให้เกิดกระบวนการที่เหมาะสมเป็นธรรมบรรลุตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากแนวทางปฏิบัติทางด้านดังกล่าวนับว่าเป็นเรื่องใหม่ของบุคลากรในสหวิชาชีพทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาของศาล ทำให้การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามกฎหมายหลายประการในการถามปากคำเด็กเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานหรือการค้นหาความจริงจึงต้องมีขั้นตอนการสอบสวนและการคุ้มครองเด็กตาม

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างถูกต้อง เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับความเป็นธรรม

รายงานวิจัยฉบับนี้จึงมีความประสงค์ จะนำเสนอแนวคิดและเหตุผลอันเป็นที่มา ของมาตรการคุ้มครองเด็กและเยาวชนตาม กระบวนการยุติธรรม ตลอดจนขั้นตอนและวิธี การของการคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกฎหมาย เพื่อเป็นประโยชน์ในการบังคับใช้กฎหมายอย่าง มีประสิทธิภาพซึ่งในอนาคตจะขอเสนอปัญหา ทางกฎหมายบางส่วนพร้อมทั้งข้อเสนอแนะ ในการแก้ไขปัญหาในการให้ความคุ้มครองเด็ก และเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรม เพื่อเป็น แนวทางแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและจะทำให้การ คุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนเป็นไปได้อย่าง แท้จริงในทางปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการ ให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนตาม กระบวนการยุติธรรม
2. เพื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมาย ที่ใช้บังคับเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิของ เด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรมใน ประเทศและต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขหรือ ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครอง เด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรมใน ประเทศไทย

สมมุติฐานของการวิจัย

ปัจจุบันกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความ คุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรม ในกรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้เสียหายหรือ ผู้ต้องหาหรือพยาน ยังไม่สามารถทำให้เด็กและ เยาวชนได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสมตามหลัก สากลได้ ดังนั้น หากมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

ในส่วนที่เกี่ยวข้องจะทำให้เด็กและเยาวชนได้รับความคุ้มครองตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และ สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิเด็กภายใต้ หลักกฎหมายและตราสารระหว่างประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยจะทำการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา บทความ รายงานการวิจัย และบทบัญญัติ ของกฎหมาย เพื่อรวบรวมและเรียบเรียงในการ ดำเนินการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคพร้อมทั้ง เสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึง วิวัฒนาการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา ด้านการให้ความคุ้มครอง เด็กและเยาวชน รวมทั้งหลักการตามปากคำเด็ก ในและต่างประเทศ โดยศึกษาจากหนังสือ ตำรา บทความ รายงานการวิจัยประกอบกับกฎหมาย อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์ถึงอุปสรรคและ ปัญหาทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองเด็ก และเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรม ให้ได้มา ซึ่งข้อเสนอแนะที่เหมาะสมในการแก้ไขปรับปรุง กฎหมาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงปัญหาตลอดจนอุปสรรคที่ ทำให้เด็กและเยาวชนไม่ได้รับความคุ้มครองตาม กระบวนการยุติธรรม
2. ได้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายที่ ใช้บังคับในการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชน ตามกระบวนการยุติธรรมทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนะให้ มีการปรับปรุง หรือออกกฎหมายเพื่อให้เด็กและ

เยาวชนได้รับความคุ้มครองตามกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง

หลักการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ในอดีต “เด็ก” เป็นเสมือนสิ่งของ หรือสมบัติของบิดามารดา เรื่องของเด็กจึงเป็นเรื่องภายในครอบครัว ซึ่งถือเป็นอำนาจของบิดามารดาจะจัดการอย่างไรก็ได้ ต่อมาสิทธิของเด็กเริ่มได้รับการรับรองจากแนวคิดของนักกฎหมายแห่งสำนักกฎหมายธรรมชาติ โดยเห็นว่าสิทธิเด็กเป็นสิทธิสากล เป็นสิทธิที่จะได้รับการรับรองและคุ้มครอง โดยไม่มีข้อยกเว้นใดๆ (พรรณี สุภัทรพันธ์, 2542: 7) หรือ เป็นการคุ้มครองเด็กให้ปลอดภัยจากการใช้ความรุนแรง การถูกล่วงละเมิดในทุกรูปแบบ การถูกละเลย ถูกทอดทิ้ง หรือ ถูกแสวงหาประโยชน์ (เกษณี จันทรตระกูล, ภาษา ศรีวิลาศ, 2555: 2) ทำให้สังคมยอมรับว่าเด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชนที่มีความสำคัญและแนวคิดดังกล่าวได้พัฒนามาจนปัจจุบัน

ต่อมาองค์การสันนิบาตชาติได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กหรือปฏิญญาเจนีวา โดยคำนึงถึงหลักสำคัญ 5 ประการ คือ สิทธิพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในปี พ.ศ. 2466 (ค.ศ.1923) หลังจากนั้น สมัชชาใหญ่สหประชาชาติจึงประกาศปฏิญญาสิทธิเด็ก (Declaration of the Rights of the Child 1959) (พ.ศ. 2502) โดยมีหลักการ 10 เรื่องที่พัฒนาและเพิ่มเติมขึ้นจากปฏิญญากรุงเจนีวา 1923 ในเรื่องการจัดการเลือกปฏิบัติในเด็ก โดยให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาอย่างเสรี มีศักดิ์ศรี มีชื่อ และได้สัญชาติเมื่อเกิด ได้รับประโยชน์ด้านความมั่นคงทางสังคม การดูแลและพัฒนาเด็กพิการ ได้รับความรักความเข้าใจ ต้องได้รับการศึกษาและนันทนาการ ได้รับการพิทักษ์ปกป้องจากการถูกทอดทิ้งความโหดร้ายทารุณหรือการเอาใจเอา

เปรียบ ได้รับการเลี้ยงดูด้วยความเข้าใจปฏิญญานี้ยืนยันหลักการประโยชน์สูงสุดเพื่อเด็ก เป็นสำคัญ (ภัทริดา สุขุณณี, ม.ป.ป.: 2) โดยประเทศไทยได้ลงนามเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535 ประเทศไทยจึงมีพันธะผูกพันที่จะต้องยอมรับข้อกำหนดต่างๆ ตามอนุสัญญา และดำเนินการให้มีความก้าวหน้าในการใช้สิทธิของเด็กอย่างเต็มที่ เช่น รัฐภาคีต้องยอมรับสิทธิของเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา รวมถึงการตั้งข้อหาว่าได้มีการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็ก และในลักษณะที่ต้องคำนึงอายุของเด็กและความปรารถนาที่จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม และการมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเด็กในสังคม ตามข้อ 40.1 นอกจากนี้ เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาหรือตั้งข้อหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาอย่างน้อยที่สุดจะได้รับหลักประกัน ตามข้อ 40.2.(b) ดังต่อไปนี้

(1) ได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย

(2) ได้รับการแจ้งข้อหาทันทีและโดยตรงในกรณีที่เหมาะสมโดยผ่านบิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมายและจะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสมเพื่อการเตรียมและการสู้คดีของเด็ก

(3) ได้รับการตัดสินโดยไม่ชักช้าโดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจเป็นอิสระและเป็นกลางในการพิจารณาความอยุติธรรมตามกฎหมาย ทั้งนี้ ให้มีความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสมเว้นเสียแต่เมื่อพิจารณาเห็นว่าจะไม่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำนึงถึงอายุเด็กหรือสถานการณ์บิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย

(4) จะไม่ถูกบังคับให้เปิดเผยหรือรับสารภาพสามารถซักถามหรือซักค้านพยานและให้พยานของตนเข้ามามีส่วนร่วมและให้มีการซักถามพยานแทนตนภายใต้เงื่อนไขแห่งความเท่าเทียมกัน

(5) หากพิจารณาว่าได้มีการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ควรมีมาตรการในการทบทวนคำวินิจฉัยนั้น โดยหน่วยงานหรือองค์การทางตุลาการที่มีอำนาจเป็นอิสระและเป็นกลางในระดับสูงขึ้นไป

(6) ให้ความช่วยเหลือของล่ามโดยไม่ได้คิดมูลค่าหากเด็กไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ได้อยู่

(7) ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาให้เคารพต่อเรื่องส่วนตัวของเด็กอย่างเต็มที่

รวมถึงรัฐภาคีจะต้องหาทางส่งเสริมให้มีการตรากฎหมายกำหนดกระบวนการวิธีพิจารณาจัดตั้งหน่วยงานและสถาบันที่ใช้เป็นการเฉพาะกับเด็กที่ถูกกล่าวหา การตั้งข้อหาหรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา... ตามข้อ 40.3 และสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างกว้างขวางตามข้อ 42 และจะต้องเสนอรายงานที่เกี่ยวข้องกับมาตรการต่างๆ ที่ได้ดำเนินการเพื่อให้เกิดสิทธิต่างๆ ตามที่ระบุไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ในประเทศไทย กฎหมายที่บัญญัติออกมาเพื่อการคุ้มครองสิทธิเด็กมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่กระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งที่ทำให้การคุ้มครองสิทธิเด็กขาดการดำเนินงานที่เป็นหนึ่งเดียว ทั้งนี้ เนื่องจากกฎหมายแต่ละฉบับมีหน่วยงานที่รับผิดชอบแตกต่างกันไป เช่น ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ยังคงได้รับการวิจารณ์ว่ามุ่งคุ้มครองสิทธิเด็กมากเกินไป รวมทั้งปัญหา

ทางในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการกระบวนการในการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กในขั้นตอนต่างๆ ยังคงไม่ชัดเจน ทั้งนี้ หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ และเอกชน ควรร่วมมือในการปรับปรุง และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น หรือที่พึงจะเกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมในทุกๆ ขั้นตอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการปัญหา

อย่างไรก็ตาม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 และกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเด็กโดยตรง คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ที่มีเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการมุ่งคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนให้สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชนของสหประชาชาติ ดังนั้น จึงต้องมีการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

สรุปและอภิปรายผล

ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ถึงภาพรวมของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยที่ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และผู้กระทำความผิด โดยกำหนดมาตรการพิเศษที่แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยมีหลักการในการคุ้มครองและเน้นการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิดทำให้กระบวนการที่จะค้นหาความจริงและการใช้มาตรการทางอาญาแก่เด็กหรือเยาวชนจึงมีหลักการในการให้ความคุ้มครองเด็กมิให้ได้รับผลกระทบต่อชื่อเสียงหรือต่อจิตใจจะหวังให้มีการ

ดำเนินคดีอาญา ดังนั้น วิธีการในการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนจึงมีลักษณะที่ไม่ใช่รูปแบบอย่างเป็นทางการเหมือนคดีอาญาโดยทั่วไป แม้ในปัจจุบันจะมีกฎหมายที่มุ่งให้ความคุ้มครองต่อสิทธิเด็กและเยาวชน แต่พบว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามกฎหมายหลายประการ ดังนี้

1. ปัญหาความไม่ชัดเจนการตีความคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน”

นิยามคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” ที่มีความแตกต่างกันหลากหลายไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งขึ้นกับจุดประสงค์ของกฎหมายแต่ละฉบับทำให้คำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” คงมีความหมายต่างกันอยู่บ้างและ คำว่า “เด็ก” ควรจะหมายถึง บุคคลที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กตาม (Convention on the Rights of the Child) ข้อ 1 ที่กำหนดว่า “เด็ก” หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น สำหรับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 4 บัญญัติว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์ ส่วน “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลที่มีอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 บัญญัติว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส อีกทั้งจะสอดคล้องกับแนวความคิดที่ให้การคุ้มครองผู้เสียหาย พยาน และผู้ต้องหาที่เป็นเด็กตามหลักที่ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” และ “เด็ก เยาวชนและบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ จากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม” ดังนั้น กฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับ เด็กและเยาวชน ที่ใช้บังคับ

อยู่ในประเทศไทย ควรมีการแก้ไขนิยามศัพท์ที่มีความหมายเดียวกัน โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่เด็กและเยาวชนจะได้รับให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

2. ปัญหาการตีความตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

กรณีของเด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดตามมาตรา 4 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ในส่วนของคำนิยาม “เด็กที่ประพฤติตนไม่สมควร” นั้นควรที่จะเพิ่มเติมในเรื่องของเด็กติดเกมส์เข้าไปด้วยเพราะอาจก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงตามมา และส่วนในเรื่องของเวลาที่ใช้วินิจฉัย “การประพฤติตนไม่สมควร” หมายความว่า เทียบตรงเวลากลางคืน คือ เวลา 22.00-04.00 น. ของวันรุ่งขึ้น เว้นแต่ ไปกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองนั้นถูกกฎหมายกระทรวงยกเลิกไปแล้ว จึงเห็นว่าควรระบุในเรื่องของเวลาให้ชัดเจนและแน่นอน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการตีความอันเป็นการให้ความคุ้มครองเด็กตามกระบวนการยุติธรรมต่อไป

3. ปัญหาการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มีดังนี้

1) เขตอำนาจศาล

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในคดีอาญา หากในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยมีถิ่นที่อยู่ปกติ และในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดต่างมีศาลเยาวชนและครอบครัวทั้งสองแห่ง โจทก์จึงควรเสนอคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติก่อน ย่อมจะเป็นประโยชน์กับเด็กและเยาวชนมากกว่าที่จะพิจารณาพิพากษาคดีในศาลแห่งท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด แม้จะมีคำพิพากษาฎีกาที่ 903/2541 วางหลัก

ให้โจทก์มีอำนาจฟ้องจำเลยต่อศาลเยาวชนและครอบครัวศาลใดศาลหนึ่งก็ได้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 58 ก็ตาม อีกทั้งการเสนอฟ้องต่อศาลที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติ จะเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการเดินทางมาศาลเพื่อต่อสู้ตามกระบวนการยุติธรรม

นอกจากนี้ กรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจโอนคดีไปยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้ ตามมาตรา 97 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ยังขาดหลักเกณฑ์ และขอบเขตที่ชัดเจนเกี่ยวกับเงื่อนไขบางประการ เช่น อายุของเด็กหรือเยาวชน ขณะปรากฏตัวต่อหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว ความร้ายแรงของความผิดอาญา อีกทั้งการตัดสินทวิบางประการเกี่ยวกับมาตรการพิเศษที่ใช้แทนการดำเนินคดีอาญา ทั้งในชั้นเจ้าพนักงาน และในชั้นศาล อันได้แก่ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องตามมาตรา 86 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาตามมาตรา 90 และมาตรการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อนมีคำพิพากษาตามมาตรา 132 เพื่อที่ศาลจะนำข้อมูลเหล่านั้นมาประกอบการใช้ดุลพินิจในการโอนคดีหรือไม่โอนคดีไปพิจารณายังศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา จึงควรมีมาตรการทางกฎหมายที่มีหลักเกณฑ์และขอบเขตที่ชัดเจน เพื่อให้ศาลเยาวชนและครอบครัวใช้เป็นเครื่องมือ ประกอบดุลพินิจในการโอนคดีให้เหมาะสมกับเด็กหรือเยาวชนที่ได้กระทำความผิดอาญา (อโนทัย ศรีดาวเรือง, 2557: 94-96)

2) เขตอำนาจสอบสวนคดีเด็กและเยาวชน

เขตอำนาจสอบสวนคดีเด็กและเยาวชนสำหรับพนักงานสอบสวนท้องที่ใดสมควรที่จะเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในคดีเด็กหรือเยาวชน จึงควรพิจารณาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนประกอบด้วย ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวนที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชน ควรมีการปรับแนวคิดให้สอดคล้องกับเรื่องเขตอำนาจศาลโดยพิจารณาใช้หลักถิ่นที่อยู่ปกติของผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนเพื่อกำหนดเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ อันจะส่งผลดีต่อกระบวนการผิดฟ้อง หรือการเสนอฟ้องของพนักงานอัยการต่อไป

4. การเปรียบเทียบปรับเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด

แม้จะปรากฏว่าเด็กที่มีอายุไม่เกินสิบห้าปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดและความผิดนั้นก็มีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 37 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ตาม แต่เมื่อเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษจึงไม่สามารถชำระค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณาตามมาตรา 37 (1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ และในคดีความผิดตามมาตรา 37 (2) (3) และ (4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจเปรียบเทียบก็ไม่สามารถทำการเปรียบเทียบได้ เพราะไม่อาจกำหนดค่าปรับซึ่งผู้ต้องหาจะพึงชำระซึ่งทำให้ไม่มีค่าปรับที่ผู้ต้องหาจะชำระเพื่อให้คดีเสร็จเด็ดขาดได้ เด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีจึงอาจตกเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการกระทำความผิดได้

5. ปัญหาการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการนำข้อเท็จจริงที่เกิดเหตุและการทำแผนประกอบคำรับสารภาพ

การนำข้อเท็จจริงที่เกิดเหตุและการทำแผนประกอบคำรับสารภาพในลักษณะเปิดเผยที่มีผลกระทบต่อสิทธิเด็กในฐานะผู้ต้องหาแล้ว การนำข้อเท็จจริงที่เกิดเหตุและการทำแผนประกอบคำรับสารภาพนั้น ในหลายๆ คดีที่ผ่านมายังกระทำโดยไม่มีสหวิชาชีพเข้าร่วมการนำข้อเท็จจริงที่เกิดเหตุและการทำแผนประกอบคำรับสารภาพ ทำให้เด็กไม่ได้รับความคุ้มครองตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

6. อุปสรรคในการปฏิบัติงานขององค์กรที่มีภารกิจรองรับต่อการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ถึงภาพรวมเชิงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) สำนักงานศาลยุติธรรม

สำนักงานศาลยุติธรรมยังขาดบุคลากรในการถ่ายทอดหลักการแนวคิดของการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชน ทำให้ภารกิจด้านการสร้างองค์ความรู้ให้แก่บุคลากรเป็นไปโดยมีข้อจำกัดอยู่บ้าง อีกทั้งการจัดอนุบัญญัติ เกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติงานและวิธีปฏิบัติในเรื่องใหม่ๆ บางเรื่องต้องอาศัยการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างหน่วยงานจึงอาจทำให้การดำเนินการในบางเรื่องล่าช้าหรือเป็นอุปสรรคต่อการทำงานของผู้ที่เกี่ยวข้อง

2) องค์กรอัยการ

สำนักงานอัยการสูงสุด ควรกำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการอย่างชัดเจนโดยกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนคดีที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน โดยการออกระเบียบปฏิบัติให้ชัดเจนเพื่อไม่เกิดความซ้ำซ้อนในการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามเจตนารมณ์

3) องค์กรตำรวจ

ด้านการสอบปากคำ ในทางปฏิบัติที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากปัญหาและอุปสรรคความไม่พร้อมในด้านต่างๆ เช่น ความขาดแคลนบุคลากร ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ จึงควรเพิ่มอัตรากำลังนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ที่ได้รับการอบรมสามารถเข้าใจจิตใจเด็กหรือเยาวชน เพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่

4) สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ควรมีการกำหนดความหมายของ คำว่า “มาตรฐาน” ในมาตรฐานการปฏิบัติงานในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามมาตรฐานองค์การสหประชาชาติให้ถูกต้องสอดคล้องกับคำจำกัดความหมายของคำว่า “มาตรฐาน” ตามความหมายในแง่วิชาการและจัดทำมาตรฐานใหม่โดยกำหนดเรื่องมาตรฐานด้านคดีอาญาและคดีครอบครัว ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ทางกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชน

7. ปัญหาการคุ้มครองเด็กกรณีเข้าสู่กระบวนการสงเคราะห์เด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก

กรณีของการสงเคราะห์เด็กนั้น การที่จะนำเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์เข้าสู่กระบวนการสงเคราะห์ โดยที่จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองก่อนนั้น ย่อมจะทำให้เกิดปัญหาในการที่ภาครัฐจะนำเด็กเข้ารับการช่วยเหลือ กล่าวคือ หากผู้ปกครองไม่ยินยอมจะไม่สามารถนำตัวเด็กเข้ารับการสงเคราะห์ได้ เด็กก็จะไม่ได้รับการช่วยเหลือดูแล ซึ่งเมื่อวิเคราะห์บทบัญญัติมาตรา 32 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กนั้นจะเห็นได้ว่าเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์นั้นส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ขาดโอกาสทางสังคมช่วยเหลือตนเองไม่ได้และต้องการการช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างเร่งด่วน

ยกตัวอย่าง เช่น เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กขอทานตามสี่แยกไฟแดงและโดยเฉพาะเด็กที่ติดยาเสพติด ดังนั้น การที่จะนำเด็กเข้าสู่กระบวนการสงเคราะห์นั้น ควรจะเป็นหน้าที่ของตัวผู้ว่าราชการจังหวัดหรือเจ้าหน้าที่พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

8. ปัญหาการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กไม่สอดคล้องกับกฎหมายภายในประเทศ

วัตถุประสงค์หลักของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กไม่ได้มีไว้เพื่อลงโทษเด็ก มีไว้เพื่อให้การช่วยเหลือคุ้มครองเด็กทั้งเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์และเด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิดซึ่งเนื้อหาในหมวดที่ 7 ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของนักเรียนนักศึกษา ซึ่งบทบัญญัติของหมวดที่ 7 นั้น เป็นการที่ให้อำนาจต่อเจ้าหน้าที่คุกคามต่อเสรีภาพของเด็กมากยิ่งขึ้นและการที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กล่าวคือ ตามข้อ 37 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งบัญญัติว่า ข) จะไม่มีเด็กคนใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือโดยพลการ การจับกุม กักขังหรือจำคุกเด็กจะต้องเป็นไปตามกฎหมายและจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้นและให้มีระยะเวลาสั้นที่สุดเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กกำหนดในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเด็กไว้ แต่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กมาตรา 67 กำหนดให้อำนาจของเจ้าหน้าที่มากจนเกินไป ในการคุกคามเสรีภาพของเด็ก เช่น อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ทำการเข้าไปในเคหะสถานได้หรือควบคุม จากกรณีดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า เด็กจะรู้สึกต่อต้านกับการกระทำดังกล่าว เมื่อมีการห้ามปรามก็จะยิ่งก่อให้เกิดการกระทำความผิดได้ตามทฤษฎีตราบาย (Labeling Theory) ของ Howard

S. Becker (ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน,ม.ป.ป.: 54-56) และ (ภาสกร คุ่มศิริ, 2561: 10-11)

ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามมาตรการพิเศษของกฎหมายคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงมีข้อเสนอที่จะช่วยให้เจตนากรมในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กและเยาวชนโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการปกป้อง คุ้มครอง แก้ไขฟื้นฟู ให้กลับคืนสู่สังคมได้ และยังเสริมสร้างเด็กให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพต่อไป ดังนี้

1. ด้านนโยบาย

รัฐควรให้ความสำคัญ ดังนี้

1) รัฐบาลควรให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองเด็ก โดยกำหนดนโยบายให้สอดคล้องอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เพื่อหลักการในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามหลักสากล

2) ควรวางนโยบาย หรือจัดทำแนวปฏิบัติที่ดีในการปฏิบัติงานในหน่วยงานต้นสังกัดของบุคลากรในสหวิชาชีพทุกกลุ่มอันได้แก่ ศาลยุติธรรม องค์กรอัยการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และสหภาพนายความ เพื่อประสิทธิภาพที่ดีและทำให้เกิดความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายเข้าด้วยกัน

3) รัฐบาลควรพิจารณาหามาตรการพิเศษเพื่อขยายผลในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูบุคคลที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายนี้ ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่เป็นผู้เสียหาย พยาน ผู้ต้องหา หรือจำเลยต่อไป

4) ควรมีการทำความเข้าใจและกำหนดแนวปฏิบัติในเรื่องเขตอำนาจศาลในการรับคดีและเขตอำนาจสอบสวนคดีเด็กและเยาวชนกับองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้แนวปฏิบัติที่ดีในการปฏิบัติงานต่อไป

5) ขั้นตอนการนำข้อสังเกตที่เกิดขึ้นเหตุและ การทำแผนประกอบคำรับสารภาพในลักษณะเปิดเผยที่มีผลกระทบต่อสิทธิเด็กและเยาวชนในฐาน ผู้ต้องหาควรมีมาตรการควบคุมให้มีกลุ่ม สหวิชาชีพเข้าร่วมด้วย

2. ด้านระเบียบกฎหมาย

ควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ยัง ไม่ชัดเจนให้เหมาะสม ดังนี้

1) ควรปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนของขั้นตอนการ ควบคุมตัวเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเล็กน้อยให้สอดคล้องตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เช่น คดีจราจร จะเป็นคดีที่ไม่น่าจะมีผลกระทบต่อสภาพจิตใจและความรู้สึกของเด็กโดยตรง เพื่อ เป็นการลดขั้นตอนและระยะเวลาในการปฏิบัติทั้ง เป็นการลดงบประมาณค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นด้วย

2) กฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็ก และเยาวชนที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศไทย ควรมี การแก้ไขนิยามศัพท์ให้มีความหมายเดียวกัน โดย คำนี้ถึงประโยชน์ที่เด็กและเยาวชนจะได้รับให้ สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

3) ควรมีการออกกฎกระทรวง ให้ชัดเจน สอดคล้องตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 “เด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด” และครอบคลุมถึงประเด็น “เด็กที่ประพฤติตนไม่ สมควร” ให้ชัดเจนเพื่อลดปัญหาการตีความและ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

4) ควรมีการทบทวนถึงโทษการเปรียบเทียบปรับในกรณีเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีซึ่ง ต้องหาว่ากระทำความผิดและความผิดนั้นมี ลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 37 แห่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในกรณีที่ เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษจึงไม่สามารถชำระค่าปรับ ในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้น ทำให้ไม่มีค่า ปรับที่ผู้ต้องหาจะชำระเพื่อให้คดีเสร็จเด็ดขาดได้

อาจก่อให้เกิดอายุไม่เกินสิบห้าปีจึงอาจตกเป็น เครื่องมือที่ใช้ในการกระทำความผิดได้

5) ควรมีการกำหนดความหมายของ คำว่า “มาตรฐาน” ในมาตรฐานการปฏิบัติงาน ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนตาม มาตรฐานองค์การสหประชาชาติ ให้ถูกต้อง สอดคล้องกับคำจำกัดความหมายของคำว่า “มาตรฐาน” ตามความหมายในทางวิชาการและ จัดทำมาตรฐานใหม่ โดยกำหนดเรื่องมาตรฐาน ด้านคดีอาญาและคดีครอบครัว ให้สอดคล้องกับ เจตนารมณ์ทางกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองเด็กและ เยาวชน

6) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก มาตรา 67 กำหนดให้อำนาจของเจ้าหน้าที่มากจนเกินไป เช่น อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ทำการเข้าไปใน เคหะสถานได้หรือควบคุม ดังนั้นจึงควรมีแนว ปฏิบัติในการใช้อำนาจเพื่อให้สิทธิของเด็กและ เยาวชนได้รับการคุ้มครองตามเจตนารมณ์ทาง กฎหมายต่อไป

7) ควรปรับปรุงมาตรา 97 วรรคสอง แห่ง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ให้มีมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจน เพื่อใช้ เป็นเครื่องมือประกอบดุลพินิจในโอนคดีของศาล เยาวชนและครอบครัว

3. ด้านการสร้างความพร้อมเพื่อ ให้การปฏิบัติตามกฎหมายมีประสิทธิภาพ

ควรออกระเบียบและแนวปฏิบัติที่ดีใน การปฏิบัติงานเพื่อใช้ร่วมกันทุกกลุ่มสหวิชาชีพ ตลอดจนองค์กรที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุมถึงรายละเอียดที่จำเป็นในการปฏิบัติตามกฎหมายนี้ทุก ขั้นตอนรวมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ ของบุคลากรในสหวิชาชีพให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ทุกแง่มุมเพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องอำนาจ หน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน อันจะส่งผลให้เด็กและ

เยาวชนได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและ
อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย

มหาสารคาม ที่ให้ความอนุเคราะห์ทุนสนับสนุน
การวิจัย และขอขอบคุณ คณะจารย์คณะนิติศาสตร์
ทุกท่านที่ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่ดีตลอด
การดำเนินการวิจัย จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จ
ลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- เกษณี จันท์ตระกูล และภุษา ศรีวิลาศ. (2555). *คู่มือสำหรับเด็ก เกี่ยวกับนโยบายคุ้มครองเด็ก*. เชียงราย.
มูลนิธิเพื่อยุติการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็ก
- ชัชฎาภา พันธุมจินดา. (2552). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กระหว่างสอบสวน
ศึกษากรณีเด็กเป็นผู้ต้องหา*. ชลบุรี. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. (ม.ป.ป.). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา*. ม.ป.พ.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2543). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2543). *การคุ้มครองเด็กในการให้ปากคำในคดีอาญา*. *วารสารตุลพาห เล่ม 1 ปีที่ 47*
ม.ค.-เม.ย. สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพฯ.
- นฤมล รัตนทากุล. (ม.ป.ป.). *สิทธิเด็ก (สิทธิที่ไม่ควรมองข้าม)*. *วารสารยุติธรรม*. กรุงเทพมหานคร.
- เฟิน ไจรมรัมย์. (2557). *สาเหตุการเกิดอาชญากรรมภายในวัด: กรณีศึกษาวัดในอำเภอวัฒนานคร จังหวัด
สระแก้ว*. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยรังสิต. กรุงเทพมหานคร.
- พรรณี สุกัทรพันธ์. *นโยบายและมาตรการของรัฐในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากการทารุณกรรมจาก
บุคคลในครอบครัว*. สถาบันพระปกเกล้า. นนทบุรี.
- ภัทริดา สุขคุณณี. (ม.ป.ป.). *บทวิเคราะห์รัฐธรรมนูญ เรื่องสิทธิเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว*. ม.ป.พ.
- ภาสกร คุ่มศิริ. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างการตีตราทางสังคม เจตคติและการสนับสนุนทางสังคม
ในเด็กสมาธิสั้น*. วิทยานิพนธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- ยุทธนันท์ ยิ้มพูลทรัพย์. (ม.ป.ป.). *เด็ก เยาวชน ผู้เยาว์*. *วารสารยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม*.
กรุงเทพมหานคร.
- วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. (2541). *มาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดตามอนุสัญญา
ว่าด้วยสิทธิเด็ก*. *วารสารตุลพาห สำนักงานศาลยุติธรรม*. กรุงเทพมหานคร.
- วิศิษฐ์ ผลตก. (2549). *การปฏิบัติงานแบบสหวิชาชีพเพื่อช่วยเหลือเด็กถูกทารุณกรรม: กรณีศึกษาที่
สหวิชาชีพ จังหวัดอุบลราชธานี*. กรุงเทพมหานคร.
- สกุลยุช หอพิบูลสุข. (2556). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของประเทศไทย*. สำนักงาน
อัยการสูงสุด. กรุงเทพมหานคร.
- อภิรดี โพธิ์พร้อม. (2553). 8 ปี แห่งการรอคอย พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและ
วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. *วารสารศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม*.
กรุงเทพมหานคร.
- อริราช มณีภาค. (ม.ป.ป.). *สาเหตุแห่งการกระทำผิดอาญาของเด็กและเยาวชนรวมทั้งวิธีป้องกันและ
แก้ไข*. สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร.

อโนทัย ศรีดาวเรือง. (2557). การคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอาญา: ศึกษากรณีอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวในการโอนคดีตามมาตรา 97 วรรคสอง. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. กรุงเทพมหานคร.

กลวิธีการเร้าอารมณ์สะเทือนใจในเหตุการณ์สวรรคตจากเรื่องเล่าในพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร¹

Deeply Moved and Emotional Arousing Techniques in the Decease Event from Narratives of His Majesty King Bhumibol Adulyadej, the Great¹

อัศวิทธิ์ เรืองรอง²

Akhawit Ruengrong²

Received: 6 March 2020

Revised: 5 May 2020

Accepted: 23 June 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษากลวิธีการเร้าอารมณ์สะเทือนใจจากเรื่องเล่าในเหตุการณ์สวรรคตในพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยเก็บข้อมูลเรื่องเล่าจากเว็บไซต์ <http://storylog.com> ช่วงเดือนตุลาคม 2559 ถึง มกราคม 2560 จำนวน 56 เรื่อง โดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (documentary research) ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาในกรอบความคิดเรื่องอารมณ์สะเทือนใจแล้วเรียบเรียงเนื้อหาด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาของเรื่องเล่ามี 2 ลักษณะ คือ เรื่องเล่าที่กล่าวถึงการสูญเสีย และเรื่องเล่าที่กล่าวถึงการสดุดี เรื่องเล่าดังกล่าวข้างต้นมีกลวิธีการเร้าอารมณ์สะเทือนใจร่วมกันใน 3 ลักษณะ คือ กลวิธีการใช้ภาษาอันได้แก่การใช้คำและการใช้ภาพพจน์ กลวิธีการใช้ฉาก และกลวิธีการอ้างถึง กลวิธีดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าอารมณ์สะเทือนใจในเรื่องเล่าเป็นเครื่องมืออันสำคัญของการสร้างสรรค์วรรณศิลป์ได้อย่างเข้มข้น และคุณลักษณะอันสำคัญของวัตถุประสงค์ที่นำไปสู่ความเข้าใจต่อโลกและชีวิตได้อย่างลุ่มลึก

คำสำคัญ: กลวิธี, เรื่องเล่า, อารมณ์สะเทือนใจ, เหตุการณ์สวรรคตในรัชการที่ 9

Abstract

This article aimed to study deeply moved and emotional arousing techniques in the decease event from narratives of His Majesty King Bhumibol Adulyadej, the Great. The 56 narratives were collected from website <http://storylog.com> during October 2016 to January 2017 and analyzed by using documentary research with the content analysis method in the frame of

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง "เรื่องเล่า เร้าอารมณ์สะเทือนใจในเหตุการณ์สวรรคตในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช" คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

¹ This article is a part of the research "Emotional and Deeply moved Narrative in Passing Away Event of King Bhumibol Adulyadej" Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaophraya Rajabhat University Academic Year 2018

² Assistant Professor, Doctor of Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaophraya Rajabhat University

emotion. Results were presented by using descriptive analysis. The result found that the narratives have two 2 types of content: the narrative about loss and the narrative about eulogies. Those narratives contain 3 types of emotional arousing techniques ; the language technique i.e., word usage, and figure of speech, setting technique and allusive technique. Those techniques indicated that the deeply moved and emotional arousing in the narratives are significant implements in the strong literary creation. These important characteristics of the aesthetic objects lead to the profound understanding of life and the world.

Keywords: Technique, Narratives, emotion, The Passing of King Rama IX

บทนำ

การเสด็จสวรรคตในพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2559 นั้น ได้สร้างความวิปโยครันทดทุกข์แก่พสกนิกรในพระองค์อย่างหาที่สุดมิได้แรงกระทบจากอารมณ์โศกรันทตนี้เป็นพลังผลักดันต่อการแสดงออกในรูปแบบอันหลากหลายทั้งในรูปแบบของเรื่องเล่าและกวีนิพนธ์ผ่านช่องทางต่างๆ ทั้งในแบบของหนังสือ วารสาร นิตยสารและช่องทางออนไลน์

การแสดงออกของอารมณ์วิปโยคต่อเหตุการณ์นี้ที่มีความโดดเด่น คือ การแสดงออกในรูปแบบ “เรื่องเล่า” ผ่านช่องทางออนไลน์ที่ทุกคนสามารถแสดงออกทางความรู้สึกนึกคิดได้ทั่วถึงและเท่าเทียม ดัง “เรื่องเล่า” ในเหตุการณ์สวรรคตในวันดังกล่าว จากการศึกษาพบว่า ลักษณะเด่นของเนื้อหาของเรื่องเล่าที่แสดงอารมณ์ สะเทือนใจมี 2 ลักษณะคือ เนื้อหาที่กล่าวถึงการสูญเสีย และเนื้อหาที่กล่าวถึงการสดุดี

เมื่อกล่าวถึง “เรื่องเล่า” มักเข้าใจกันว่าเป็นงานสร้างสรรค์ประเภทนวนิยาย เรื่องสั้น ตำนาน หรือนิทานประเภทต่างๆ ซึ่งเป็นงานเขียนบันเทิงคดีที่เน้นจินตนาการ แต่ปัจจุบันมีนักวิชาการหลายท่านเห็นว่าเรื่องเล่าขยายมโนทัศน์และขอบเขตกว้างขวางไปกว่านั้น จากที่เป็น

บันเทิงคดีก็มาเป็งานเขียนประเภทสารคดีที่เน้นข้อเท็จจริง การศึกษาภาพสะท้อนจากเรื่องเล่าเดิมมาเป็นการประกอบสร้างเรื่องเล่าเพื่อรู้เท่าทันและจากเดิมที่นิยมศึกษาเรื่องเล่าเพื่อความซาบซึ้งมาเป็นเพื่อทำความเข้าใจในการประกอบสร้างเรื่องเล่า นั้น ลักษณะเหล่านี้ คือแนวโน้มของการศึกษา “เรื่องเล่า” ในปัจจุบัน (นพพร ประชากุล, 2552: 311) และนักวิชาการคนดังกล่าวยังได้อธิบายแนวทางการศึกษา “เรื่องเล่า” ให้กระจ่างชัดขึ้นว่า เป็นการนำเสนอเหตุการณ์ชุดหนึ่ง ซึ่งมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์ตอนต้นไปสู่สถานการณ์ตอนจบ เกี่ยวข้องกับบุคคลจำนวนหนึ่ง และดำเนินไปในสถานที่-เวลา (นพพร ประชากุล, 2542: 13) และในการเล่าเรื่องเป็นการเข้าไปคัดเลือก จัดลำดับความสำคัญ สร้างระเบียบบางอย่างให้กับมวลข้อมูลที่เดิมกองอยู่อย่างปราศจากรูปทรง และโครงสร้างของเรื่องเล่านี้เองที่เป็นเครื่องมือสื่อความหมายได้อย่างแนบเนียน (นพพร ประชากุล, 2559: 19)

นัยข้างต้นชี้แสดงว่า ตัวบท หรือ ข้อมูลอันเป็นหน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) อันเชื่อมโยงกับทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษาเรื่องเล่าในกลางศตวรรษที่ 20 คือแนวคิดโครงสร้างนิยมที่สันคลอนการศึกษาเรื่องเล่าตามแนวเดิมของอริสโตเติลที่ศึกษาภาพสะท้อนโดยเชื่อมโยงกับปัจจัยภายนอกว่า เรื่องเล่าในแง่ของศิลปะและ

วรรณกรรมคือภาพสะท้อนความล้าเลิศของผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียะและเป็นอัจฉริยะของผู้สร้าง ส่วนแนวคิดด้านโครงสร้างนิยมมองว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดว่าเกิดจากธรรมชาติของมนุษย์นั้น แท้จริงแล้วเป็นการประกอบสร้างทางวัฒนธรรม ซึ่งทำหน้าที่สื่อความหมายเชิงค่านิยมอุดมการณ์ระหว่างผู้คนในสังคม

กล่าวโดยสรุป การประจักษ์แจ้งในรสหรืออารมณ์สะท้อนใจมิได้มีเพื่อความมหุรรษ์เท่านั้น หากเพื่อเข้าใจและเข้าถึงในสัจจะแห่งอารมณ์หรือรสดูเดียวกันกับการบรรลุสัจธรรมแห่งชีวิตของสรรพสัตว์ทั้งปวง ในแง่นี้อาจกล่าวได้ว่า การสร้างสรรค์เรื่องเล่ามิได้รังสรรค์มาเพื่ออารมณ์เพียงประการเดียว หากยังเป็นเครื่องมืออันสำคัญต่อการทำความเข้าใจในสัจธรรมของชีวิตอีกด้วย

ดังได้กล่าวแล้วนั้นว่า เนื้อหาจากเรื่องเล่าจำนวน 56 เรื่องนั้น แบ่งเนื้อหาที่สื่ออารมณ์สะท้อนใจเป็น 2 ลักษณะ คือ เนื้อหาที่กล่าวถึงความสูญเสีย และเนื้อหาที่กล่าวถึงเรื่องการสดุดีประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่าเนื้อหาของเรื่องเล่าทั้งปวงนี้มีกลวิธีอันแยบคายอย่างไรต่อการเล่าให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจ

วัตถุประสงค์

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาวิธีการเล่าอารมณ์สะท้อนใจจากเรื่องเล่าในเหตุการณ์สวรรคตในพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศรมหาภูมิพล อดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่เป็นเรื่องเล่าในเหตุการณ์สวรรคตในพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จำนวน 56 เรื่อง จากสื่อออนไลน์ในเว็บ

<https://storylog.com> มาวิเคราะห์กลวิธีในการเล่าอารมณ์สะท้อนใจ โดยเลือกข้อมูลตั้งแต่วันที่ 13 ตุลาคม 2559 ถึง วันที่ 20 มกราคม 2560

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องอารมณ์สะท้อนใจตามทัศนะของนักวิชาการด้านวรรณกรรมศึกษาหลายท่าน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันอย่างเอกภาพ เริ่มจากเสฐียรโกเศศ (2553) ที่กล่าวอารมณ์สะท้อนใจเป็นศิลปะทางวรรณศิลป์ ทำให้วีนิพนธ์ดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า การประจักษ์ในอารมณ์สะท้อนใจนำไปสู่การตระหนักรู้ในสัจธรรมของชีวิต

ตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต อารมณ์สะท้อนใจที่ผู้อ่านวรรณคดีรู้สึกนั้น เรียกว่าเกิดรสซึ่งมิได้สะท้อนใจในระดับของความรู้สึกเท่านั้น หากส่งผลต่อการตระหนักรู้และเข้าใจที่เรื่องราว นั้นๆ นำเสนอผ่านอารมณ์ต่างๆ และการประจักษ์ในระดับรสนั้นมิได้หมายถึงเฉพาะความมหุรรษ์เท่านั้น แต่เป็นความรู้แจ้งถึงสัจจะแห่งอารมณ์นั้นๆ เช่นเดียวกับการบรรลุสัจธรรมในการบำเพ็ญสมาธิ (กุสุมา รัชมณี, 2549) และพลังของอารมณ์สะท้อนใจอันเกิดจากวัตถุสุนทรียหรือกลวิธีทางภาษาวรรณศิลป์ที่พรรณนาอย่างละเอียด (สุจิตรา จงสถิตยวิวัฒนา, 2548) จะนำไปสู่ความเข้าใจต่อโลกและชีวิตได้อย่างลึกซึ้งด้วยปัญญาจากการขบคิดใคร่ครวญ (ดวงมน จิตรจ้านงค์, 2560) นั้นเอง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยการวิจัยเอกสาร (documentary research) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลเอกสารเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (description analysis) ผ่านกระบวนการวิเคราะห์

อย่างเป็นระบบด้วยการพินิจพิเคราะห์ภาษาและการอ่านจับประเด็นจัดกลุ่มความหมายเข้าด้วยกันรวมทั้งการตีความเพื่อหาข้อสรุปให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

การดำเนินการวิจัยนี้ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์กลวิธีเร้าอารมณ์ สะเทือนใจในเหตุการณ์สวรรคตจากเรื่องเล่าในพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพล อดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

2. การเรียบเรียงผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

กลวิธี หรือที่เรียกว่า เทคนิค (technique) หมายถึง “กรรมวิธีที่ทำให้ได้ผลเรียบร้อยงดงาม ซึ่งรวมทั้งฝีมือและความรู้ความชำนาญในวิธีทำ... กลวิธีจะเป็นการอธิบายว่าทำอย่างไรมากกว่าที่จะอธิบายว่าทำอะไร...” (พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย, 2545: 430)

กลวิธีในการเร้าอารมณ์สะเทือนใจในเหตุการณ์สวรรคตจากเรื่องเล่าในงานวิจัยนี้ พบ 2 ลักษณะตามลักษณะเด่นของเนื้อหา คือ 1. กลวิธี การเร้าอารมณ์สะเทือนใจจากเรื่องเล่าที่มีเนื้อหา กล่าวถึงความสูญเสีย และ 2. กลวิธี การเร้าอารมณ์สะเทือนใจจากเรื่องเล่าที่มีเนื้อหากล่าวถึงการสูญเสีย ในแต่ละเนื้อหาพบลักษณะร่วมของกลวิธีที่สามารถสรุปเป็นภาพรวม โดยยกตัวอย่างจากเรื่องเล่าพอเป็นสังเขปให้เหมาะสมกับรูปแบบการนำเสนอในรูปแบบของบทความ

1. กลวิธี การเร้าอารมณ์สะเทือนใจจากเรื่องเล่าที่มีเนื้อหากล่าวถึงความสูญเสีย

เรื่องเล่าที่มีเนื้อหากล่าวถึงความสูญเสีย ผู้วิจัยพบกลวิธีที่เร้าอารมณ์สะเทือนใจใน 3 ลักษณะ ดังนี้

1.1 กลวิธีการใช้ภาษาสื่อความสูญเสียเพื่อเร้าอารมณ์สะเทือนใจ

ผู้วิจัยพบการใช้ภาษาในการแสดงความรู้สึกสูญเสียที่นำไปสู่การเร้าอารมณ์สะเทือนใจในเหตุการณ์สวรรคต 2 ลักษณะ คือ การใช้คำ และการใช้ภาพพจน์ ดังจะกล่าวตามลำดับ ดังนี้

1.1.1 การใช้คำเพื่อสื่ออารมณ์ โศกเศร้า ผู้วิจัยพบหลายคำเช่น สูญเสีย หดหู่ โศกเศร้า เสียใจ วิปโยค โศกาตูลร อาตูลร อาลัย ในเรื่องเล่าหลายเรื่องเพื่อสื่ออารมณ์โศกเศร้า ดังตัวอย่างจากเรื่องเล่า ดังนี้

เรื่อง “โลกสีขาวดำเทา”

“เราไม่ได้เศร้า แต่เราแค่รู้สึกถึงความรู้สึกเรา มันอธิบายออกมาเป็นภาพไม่ได้ เป็นหน้าตาไม่ได้... โลกของคนไทยทุกคน ก็กลายเป็นสีขาว ดำ และเทา โซเชียล ไม่ว่าจะเป็นเฟสบุ๊ค ทวิตเตอร์ หรือกระทั่งไลน์ ก็มีแต่ภาพและความรู้สึก สามสิ่งนี้ จนเรารู้สึก หดหู่ตามไม่ได้”

(Honey Season, 2559)

เรื่อง “ความโศกาอาตูลรของแผ่นดิน”

“ในวันที่ 13 ตุลาคม 2559 เป็นวันที่ประเทศไทยต้องนำตาไหลนองทั่วทั้งแผ่นดิน ความโศกาอาตูลรได้อับติขึ้นในใจคนไทยทั้งประเทศ... คนไทยเท่านั้นที่รับรู้ได้ถึงความรู้สึกนี้...”

(kwanjai, 2559)

เรื่อง “บันทึกเมื่อถึง”

“...รู้หรือไม่เมื่อวานนี้ 14 ตุลาคม 2559 มีพิธีเคลื่อนพระศพ เหล่าพสกนิกรมาร่วมไว้อาลัยด้วยความโศกเศร้า ไม่ต่างจากสิ่งที่ข้าพเจ้าคิดในคราของสมเด็จพระพี่นางเลย...”

(Chubsri, 2559)

1.1.2 การใช้ภาพพจน์เพื่อสื่ออารมณ์ โศกเศร้า นอกจากการใช้คำหลายคำเพื่อสื่อ

อารมณ์โศกเศร้า ดังได้กล่าวแล้วนั้น ผู้วิจัยยังพบ ภาพพจน์เพื่อสื่อความรันตโศกเศร้าจากเรื่องเล่า ซึ่งนิยมใช้ภาพพจน์ อติพจน์และอุปมา เช่น

ภาพพจน์อติพจน์

เรื่อง “ลาลับทินกรในดวงใจ”

“วันปกติที่ทำงานอย่างปกติ และ กลับบ้านอย่างปกติ มันควรจะเป็นเช่นนั้น... วันนั้น วันที่คนหลายคนไม่คาดคิดว่าจะเกิด วันที่น้ำตาไหลรินไม่มีหยุด วันที่คนที่รักเรามากที่สุดจากไป...”

(Agreatpigeon, 2559)

เรื่อง “หนังสือพิมพ์แจกฟรี”

“...น้ำตาท่วมประเทศไทยในวันนี้ สงเสด็จพระภูมิสู่วรรคจะจงรักภักดีชั่วชั่วน...”

(Lady Normal, 2559)

ภาพพจน์อุปมา

เรื่อง “และหัวใจพวกเราชาวไทยก็ยัง มีในหลวงอยู่”

“ฝนตกตลอดทั้งวัน...ฝนที่ตกลงมา เหมือนฝนกรดที่กัดกร่อนหัวใจจนแทบไม่เหลือชิ้นดี สมองดื้อตัน เหมือนนั่งอยู่กลางเส้นแบ่ง ระหว่างความจริงและความฝัน...”

(Chanuikarn, 2559)

“น้ำตาไหลรินไม่มีหยุด” และ “น้ำตาท่วมประเทศไทย” เป็นภาพพจน์อติพจน์ และ “ฝนที่ตกลงมาเหมือนฝนกรดที่กัดกร่อนหัวใจ” เป็นภาพพจน์อุปมา ภาพพจน์ทั้ง 2 ประเภทนี้ เป็นการสื่อความหมายในระดับข้อความ ภาพพจน์ดังกล่าวต่างก็สื่อความหมายกระทบอารมณ์ผู้รับสารให้โศกเศร้าถึง

1.2 กลวิธีการใช้ฉากสื่อความสูญเสีย เพื่อเร้าอารมณ์สะท้อนใจ

ฉากหรือสถานที่ในเรื่องเล่านี้ ผู้วิจัยพบว่ามักจะเป็นฉากในมโนสำนึกหรือฉากที่เกิดจาก

การปรุงแต่งจากอารมณ์โศกเศร้าต่อการสูญเสีย พระมหากษัตริย์ในช่วงเหตุการณ์สวรรคตของผู้เขียนเรื่องเล่า ซึ่งได้พรรณนาออกมา ดังจะยกตัวอย่าง ดังนี้

เรื่อง “วันที่หัวใจคนไทยทั้งประเทศ แตกสลาย”

“...วันที่ทุกคนนั่งเฝ้าหน้าจอโทรทัศน์โดยไม่มีเสียงพูดคุยใดใดนอกจากเสียงสะอื้น วันที่ท้องฟ้าสดใสจู่ๆ ก็มีตกลงอย่างน่าประหลาดใจ วันที่เราได้ยินเสียงคนไทยร้องให้ดังพร้อมกันทั่วประเทศ...”

(Boonchuu, 2559)

เรื่อง “วันที่ประเทศไทยเจ็บที่สุด”

“ประเทศไทยเจ็บอย่างไม่น่าเชื่อปราศจากเสียงใดๆ บนท้องถนน เพราะเสียงที่ดังที่สุดคือเสียงที่ทุกคนกำลังร้องไห้อยู่ในใจ สิ่งเหล่านี้เกิดจากอะไร ไม่มีใครบอกได้ แต่ทุกคนเชื่อในความรู้สึกว่านี่คือ “การจากไป” ของเทวดาผู้กลับสวรรค์...”

(Phufa, 2559)

เรื่อง “ยิ้มให้กันเถอะนะ...ท่านคงไม่อยากเห็นเราเสียใจ”

“...ในวันที่ความสูญเสียก่อเกิด ในวันที่ความเศร้าเกาะกินหัวใจ ในวันที่บางอย่างเปลี่ยนไป ในวันที่บรรยากาศรอบข้างแม้สวยงามเพียงใด ก็เหมือนเป็นฉากสีดำ...”

(FoamieTP, 2559)

การพรรณนาฉาก เช่น ท้องฟ้า ถนนหนทาง หรือบรรยากาศทั้งปวงใช้ภาพพจน์สี เสียง แสง ที่สื่อถึงความโศกสะท้อนใจ เช่น สีดำ เสียงที่เจ็บกริบหรือเสียงร้องไห้ แสงที่เคยสดใสเป็นมืดหม่น รวมทั้งพรรณนาฉากด้วยภาพพจน์บุคคลวัตที่แสดงการคร่ำครวญหวนให้ต่อการสูญเสีย ฉาก

ทั้งมวลที่กล่าวนี้ ช่วยสื่ออารมณ์โศกเศร้าอันทันทกทุกข์เป็นเอกภาพกับเรื่องเล่าได้อย่างเข้มข้นยิ่ง

1.3 กลวิธีการใช้การอ้างถึงสื่อความสูญเสียเพื่อเล่าอารมณ์สะเทือนใจ

การอ้างถึงในที่นี้หมายถึง ผู้เขียนเรื่องเล่า นำเนื้อหาในตอนต่างๆ ของวรรณกรรมที่มีเนื้อหาหรือเหตุการณ์ที่ตัวละครได้รับผลกระทบอันเกิดความสูญเสียจนนำไปสู่ความโศกเศร้า อันเป็นลักษณะร่วมกันของเรื่องและผู้เขียนอ้างถึงกับเรื่องเล่าของผู้เขียน เรื่องเล่าที่ผู้เขียนอ้างถึงมี 3 เรื่อง คือ เรื่องสี่แผ่นดิน เรื่องลิลิตพระลอ และเรื่องนิราศภูเขาทอง ดังนี้

การอ้างถึงเรื่องสี่แผ่นดิน จากเรื่อง “จดหมายถึงแม่พลอย ฉบับที่ 2”

“...ทำให้ผมนึกถึงเมื่อครั้งยุคแม่พลอย เมื่อมีการเคลื่อนย้ายพระบรมศพพระพุทธเจ้าหลวง เวลา ย่ำค่ำวันที่ 23 ตุลาคม 2453 ได้เกิดหมอกธุมฤต ปกคลุมไปทั่วตามเส้นทางเคลื่อนย้ายพระบรมศพเช่นกัน แม่พลอยคงได้ประจักษ์เห็นด้วยตาตนเองว่า หมอกธุมฤตเมื่อร้อยกว่าปีในยุคของแม่พลอยนั้นเหงาเศร้า สร้อยเพียงใดโบราณท่านว่าไว้หมอกธุมฤตนี้จะเกิดเพื่อ แสดงความอาลัยต่อเหตุการณ์สำคัญๆ โดยเฉพาะเมื่อผู้มี บุญญาธิการได้ล่วงลับจากไป แม้แต่สภาพอากาศยังไว้อาลัย เศร้าใจนับประสาอะไรกับมนุษย์ มีเลือดเนื้อจิตใจดังเช่นพวก เราความเศร้าอาลัยก็ไม่ต่างไปจากหมอกธุมฤตเช่นกัน ...”

(Pattan, 2559)

การอ้างถึงเรื่องลิลิตพระลอ จากเรื่อง “ผลัดแผ่นดิน”

“...พลันนึกไปถึงโคลงในลิลิตพระลอ
เสียงให้ทุกราชฎรีให้ ทุกเรือน
อกแผ่นดินดูเหมือน จักขัว
บ่เห็นตะวันเดือน ดาวมืด ม้วน

แลแห่งใดเห็นน้ำ ย่อมน้ำตาคนช...”

(Nowhere_To_Be_FOUND, 2559)

การอ้างถึงเรื่องนิราศภูเขาทอง จากเรื่อง “ผลัดแผ่นดิน”

“วรรณกรรมหลายเรื่องที่เราเคยอ่านในตอนทักวีบรรยายความเศร้านั้น เราก็อ่านอยู่แล้วว่า เศร้า แต่เพิ่งจะเข้าใจในคราวนี้เองพระนิพนธ์พานประหนึ่งศรัทธา คิดถึงบาทพิตรอดิศร...”

(Nowhere_To_Be_FOUND, 2559)

ลักษณะร่วมของวรรณกรรมหรือเรื่องเล่าทั้ง 3 เรื่อง คือ บรรยายภาพของความโศกเศร้าอันเกิดจากความสูญเสียของผู้ที่เป็นที่รักยิ่งเหมือนกัน ทั้งสวรรคตในรัชกาลที่ 5 พระลอ และ รัชกาลที่ 2 ในเรื่อง สี่แผ่นดิน ลิลิตพระลอ และ นิราศภูเขาทอง ต่างเป็นเครื่องมือหรือกลวิธีอันแยบคายที่ช่วยสร้างบรรยากาศความโศกเศร้าทันทกทุกข์ต่อเรื่องเล่าที่กล่าวถึงการสวรรคต ในพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้อย่างเข้มข้นยิ่งขึ้น

2. กลวิธีการเล่าอารมณ์สะเทือนใจจากเรื่องเล่าที่มีเนื้อหากล่าวถึงการสวดดี

เนื้อหาของเรื่องเล่าที่กล่าวถึงการสวดดีจะแสดงการสรรเสริญพระเกียรติคุณในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันหลากหลาย และเนื้อหาที่กล่าวถึงการแสดงความจงรักภักดีต่อ ในหลวงรัชกาลที่ 9 อีกส่วนหนึ่งการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจตามโครงการต่างๆ อย่างหลากหลาย ด้วยวิริยะบารมี เป็นการสะท้อนพระคุณลักษณะด้านดีเลิศอันนำไปสู่การแสดงความจงรักภักดีของเรื่องเล่าที่สามารถสื่ออารมณ์สะเทือนใจไปยังผู้รับสาร หรือผู้อื่นได้อย่างแยบคาย

ผู้วิจัยพบว่าในเรื่องเล่าที่มีเนื้อหาสวดดีใช้กลวิธีเล่าอารมณ์สะเทือนใจใน 3 ลักษณะ คือ การใช้ภาษา การใช้ฉาก และ การใช้การอ้างถึง ดังนี้

2.1 กลวิธีการใช้ภาษาสื่อการสวดดีเพื่อเร้าอารมณ์สะท้อนใจ

ภาษาเพื่อสวดดีเกียรติคุณในรัชกาลที่ 9 ในเรื่องเล่า จากเหตุการณ์สวรรคตเพื่อเร้าอารมณ์สะท้อนใจพบใน 2 ลักษณะ คือ การใช้คำ และการใช้ภาพพจน์ เช่น

2.1.1. การใช้คำสื่อการสวดดีเพื่อเร้าอารมณ์สะท้อนใจ พบคำที่สื่อแสดงการสวดดีต่อในหลวงรัชกาลที่ 9 ในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจด้วยวิริยะบารมี เช่น คำว่า ทรงพระอัจฉริยภาพทรงธรรม ทรงพระเจริญ เช่น ในเรื่อง “พ่อของฉัน” และเรื่อง “ฉันเป็นคนโชคดีที่สุดคนหนึ่งในโลก”

เรื่อง “พ่อของฉัน”

“...ท่านทรงเดินไปทางนู่นนี่ ขึ้นเหนือล่องใต้ หนทางลำบากลำบากซึ่งคนปกติอาจต้องขึ้นหลายตลบก่อนไป แต่ทำไมท่านถึงเสด็จไปแบบไม่เกียจจน...จะมีประชาชนมานั่งรอนอนรอรับถึงแม้จะไม่ได้เห็นท่านด้วยซ้ำก็ยอมตากแดดตากฝนทนรอเพื่อที่จะได้พุดให้ท่านได้ยินแว่วๆ ก็ยังคิดว่า “ทรงพระเจริญ”

(Wanny_Wanny, 2559)

เรื่อง “ฉันเป็นคนโชคดีที่สุดคนหนึ่งในโลก”

“...ฉันก็เป็นคนหนึ่งที่เกิดในรัชสมัยของรัชกาลที่ 9 สิ่งที่พระองค์ท่านทำให้กับคนไทยนั้นยิ่งใหญ่หากคนอื่นใด จะเทียบเท่าได้ หลายคนอาจจะเพิ่งได้รับรู้เรื่องราวของพระองค์ท่าน แต่นั่นก็ยังไม่สายเกินไปที่จะดำเนินรอยตามพระองค์ท่าน นี่ก็คือความโชคดีของฉันที่เกิดในแผ่นดินนี้ แผ่นดินที่มีพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงธรรมและทรงอัจฉริยภาพ...”

(Gita2000, 2559)

ตัวอย่างของเรื่องเล่า 2 เรื่องนี้ ผู้เล่าเรื่องใช้คำ “ทรงพระเจริญ” “ทรงธรรม” และ “ทรง

อัจฉริยภาพ” เพื่อสวดดีในพระเกียรติคุณที่พระองค์ได้บำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อพสกนิกรในพระองค์ ดังปรากฏในเนื้อหาของเรื่องเล่าที่วิเคราะห์แล้วนั้น

2.1.2 การใช้ภาพพจน์แสดงการสวดดีเพื่อเร้าอารมณ์สะท้อนใจ ผู้วิจัยพบภาพพจน์ที่นิยมใช้ในเรื่องเล่า คือ ภาพพจน์อุปมา และภาพพจน์อุปลักษณะ ซึ่งเป็นภาพพจน์ที่เป็นที่รู้จักและนิยมใช้กันในงานเขียนต่างๆ ไปด้วย ตัวอย่างภาพพจน์ในเรื่องเล่า เช่น

ภาพพจน์อุปมา

เรื่อง “ในหลวงของฉัน”

“...เพราะท่านมีความรักให้กับประชาชนของท่าน มอบความรัก ความหวังโยให้กับคนของท่าน ความรักเพื่อประชาชนของท่านดูมากมาย ไม่มีวันหมด เหมือนความรักของพ่อฉันโชคดีที่ได้เกิดมาในรัชการ ของท่าน...”

(Tan11, 2559)

ภาพพจน์อุปลักษณะ

เรื่อง “มนุษย์ผู้สวมหมวกกษัตริย์”

“...ผมไม่ได้ชื่นชมในหลวงในฐานะที่ “เพราะผมเคยเป็นคนไทย” แต่ผมชื่นชมพระองค์ท่านในฐานะที่ผมก็เป็นมนุษย์ธรรมดาที่มีเหน้อยท้อ หรือขี้เกียจ สำหรับผมในหลวงคือ มนุษย์ผู้สวมหมวกกษัตริย์ที่เจ๋งที่สุดเท่าที่โลกเคยมีมา...”

(Tetecnx, 2559)

ในเรื่องเล่า “ในหลวงของฉัน” ใช้ภาพพจน์อุปมาเพื่อเปรียบความหวังโยของในหลวง รัชกาลที่ 9 กับความรักของพ่อ เพราะพ่อรักลูกทุกคนอย่างไม่มีเงื่อนไข ไม่หวังผลตอบแทนใดๆ ปรารถนาให้ลูกได้ดี ในเรื่องเล่า “มนุษย์ผู้สวมหมวกกษัตริย์” ใช้ภาพพจน์อุปลักษณะเพื่อเปรียบเทียบ การทรงงานของในหลวงไม่เหมือนกับ

การทำงานของคนทั่วไป คนทั่วไปอาจรู้สึกเหนื่อย ท้อ และซีเกียจ แต่ในหลวงไม่เป็นเช่นนั้น พิจารณาจากโครงการพระราชดำริต่างๆ จำนวนมากที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของพสกนิกรในพระองค์ ดังนั้น “มนุษย์ผู้สวมหมวกกษัตริย์” จึงสื่อความเป็นมนุษย์หรือคนธรรมดาที่ไม่ธรรมดา เพราะต้องใช้ความอดทนอย่างสูงสุดในฐานะของกษัตริย์ที่ต้องรับผิดชอบลูกๆ ของพ่อทั้งประเทศ ทั้งอุปมาความรักความผูกพันของพ่อที่มีต่อลูก และอุปลักษณะ มนุษย์ผู้สวมหมวกกษัตริย์ จึงช่วยสื่อสารทางเนื้อหาความคิด และอารมณ์ได้อย่างเข้มข้น

2.2 กลวิธีการใช้ฉากสื่อการสวดเพื่อเร้าอารมณ์สะเทือนใจ

ฉากในเรื่องเล่ามักเป็นฉากการทรงงานของในหลวงที่กรากกิ่งาแดดฝน และทรงงานหนักในขณะที่เดินทางไปทั่วทุกทิศของประเทศไทย เช่น เรื่อง “พ่อของฉัน” และเรื่อง “บันทึก ‘ในหลวง ร.9’ ที่ไม่คิดว่าจะสามารถเขียนได้”

เรื่อง “พ่อของฉัน”

“...ท่านทรงเดินทางไปนู่นนี่ ขึ้นเหนือล่องใต้ หนทางลำบาก ลำบน ซึ่งคนปกติอาจต้องขึ้นหลายตลบก่อนไปแต่ทำไมท่านถึงเสด็จไปแบบไม่เกียจจน...”

(Wanny_Wanny, 2559)

เรื่อง “บันทึก ‘ในหลวง ร.9’ ที่ไม่คิดว่าจะสามารถเขียนได้”

“...ท่านทรงบันดาลฝนท่ามกลางแดดร้อนในท้องฟ้าว่างเปล่า ท่านทรงฟื้นคืนชีพแผ่นดินที่ตายแล้วให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง คงไม่มีพระมหากษัตริย์ในประเทศไทยไหนๆ ที่ทำเรื่องแบบนี้ได้...”

(Koi, 2559)

ตัวอย่าง “ฉาก” ทั้ง 2 เรื่องนี้ สัมพันธ์เชื่อมโยงกับพระราชกรณียกิจที่สะท้อนความวิริยะ

มุ่งมั่นในการทรงงานแต่ละโครงการจนสำเร็จลุล่วงยังประโยชน์มหาศาลต่อพสกนิกรในพระองค์ ภาพของฉากนั้นตราตรึงประทับใจและเร้าอารมณ์สะเทือนใจให้กับผู้พบเห็นได้อย่างดียิ่ง

2.3 กลวิธีการใช้การอ้างถึงสื่อการสวดเพื่อเร้าอารมณ์สะเทือนใจ

การอ้างถึงเพื่อสวดดีในประเด็นนี้ คือการหยิบยกเอาวรรณกรรมเรื่อง “สี่แผ่นดิน” ในเหตุการณ์ที่แม่พลอยแสดงความจงรักภักดีและเทิดทูนต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ลักษณะดังกล่าวช่วยสร้างบรรยากาศให้เรื่องเล่าแสดงความซาบซึ้งสะเทือนใจได้อย่างเข้มข้นและแยกคายยิ่ง เช่น

เรื่อง “จดหมายถึงแม่พลอย ฉบับที่ 1”

“...สิ่งที่แม่พลอยรักเทิดทูนเหนือหัวเหนือสิ่งอื่นใดคือพระเจ้าอยู่หัวและความรักเทิดทูนนี้ ได้ถ่ายทอดจากตัวหนังสือเป็นเรื่องราวอย่างชัดเจนมาถึงผมอย่างซึ้งซึ้งและซาบซึ้ง โดยเรื่องสี่แผ่นดินได้บอกเล่าเรื่องราวชีวิตแม่พลอยในแต่ละช่วงการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะช่วงการเปลี่ยนแผ่นดินหนึ่งไปสู่อีกแผ่นดินหนึ่ง...”

(Pattan, 2559)

สรุป

กลวิธีการเร้าอารมณ์สะเทือนใจในเหตุการณ์สวรรคตจากเรื่องเล่าในพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จากเรื่องเล่าทั้งหมด 56 เรื่อง ในเว็บไซต์ <http://storylog.com> ช่วงเดือนตุลาคม 2559 ถึงเดือนมกราคม 2560 ลักษณะของเรื่องเล่าทั้ง 56 เรื่อง แบ่งเนื้อหาเป็น 2 ลักษณะ คือ เนื้อหาที่กล่าวถึงการสูญเสีย และเนื้อหาที่กล่าวถึงการสวดดี เนื้อหาทั้ง 2 ลักษณะนี้ ผู้วิจัยพบว่าใช้กลวิธีการเร้าอารมณ์สะเทือนใจร่วมกัน คือ การใช้ภาษาอันประกอบด้วยการ ใช้คำ และการใช้

ภาพพจน์ การใช้ฉาก และการใช้การอ้างถึงกลวิธี ทั้ง 3 ประการนี้ เป็นเครื่องมือของการสร้างสรรค์วรรณศิลป์ และลักษณะเด่นของวรรณศิลป์นี้เอง เป็นคุณภาพของวัตถุสุนทรีย์ที่ช่วยเน้นย้ำสสารอารมณ์และความคิดให้อารมณ์สะท้อนวันทและปิตินี้เข้มข้นขึ้น

การอภิปรายผล

บทความวิจัยเรื่อง “กลวิธีการเข้าอารมณ์สะท้อนใจในเหตุการณ์สวรรคตจากเรื่องเล่าในพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร” นำไปสู่การอภิปรายผลใน 2 ประเด็น คือ

1. อารมณ์สะท้อนใจเป็นเครื่องมือสำคัญของ การสร้างสรรค์ทางวรรณศิลป์

วรรณศิลป์ สร้างสรรค์จากเครื่องมือหรือวัตถุสุนทรีย์ คือ “ภาษา” อันมีลักษณะเป็นสากล ภาษาวรรณศิลป์นี้มุ่งสร้างอารมณ์สะท้อนใจ ด้วยกระบวนการของการพรรณนาอย่างละเอียด ประณีต เช่น การใช้คำ การใช้ภาพพจน์หรือความเปรียบเพื่อสื่ออารมณ์ให้แจ่มชัดเข้มข้น การใช้ฉากที่แสดงนัยของสี แสง อันสะท้อนใจ การอ้างถึงตัวละครและเหตุการณ์ที่ประสพกับชะตากรรมสะท้อนใจในวรรณกรรมที่แสดงความสูญเสียจากเรื่องที่เป็นที่รู้จักกันดีทั้งในด้านโศกวันทและปิตินี้ดี เรื่องเล่าที่นำมาศึกษา ซึ่งเป็นการเน้นย้ำให้ทราบถึงความเชื่อมโยงของภาษาวรรณศิลป์หรือกลวิธีทางวรรณศิลป์กับการสร้างอารมณ์สะท้อนใจได้อย่างแนบคายยิ่งสอดคล้องกับที่สุจิตรา จงสถิตยวิวัฒนา กล่าวไว้ ดังความว่า

“ลักษณะอันเป็นสากลของภาษาวรรณศิลป์ คือ การใช้ภาษาเพื่อมุ่งสื่อ ‘อารมณ์’ และ ‘ความรู้สึก’ อันเป็นลักษณะของภาษาวรรณศิลป์ของทุกชาติ ความรู้สึกนั้นการพรรณนาภาษาละเอียดอย่างประณีตพิสดาร...”

(สุจิตรา จงสถิตยวิวัฒนา, 2548: 2)

2. อารมณ์สะท้อนใจนำไปสู่ความเข้าใจอันลุ่มลึกต่อโลกและชีวิต

เป็นที่เข้าใจกันแล้วในหมู่แวดวงศิลปกรรมว่าความสะท้อนอารมณ์อันเชื่อมโยงกับคุณภาพของวัตถุสุนทรีย์ จะนำไปสู่การกระตุ้นปัญญาได้อย่างเยี่ยมยิ่ง เพราะ

“...สิ่งใดเล่า จะบำรุงใจให้เท่ากับความรู้ความเข้าใจอันลุ่มลึกต่อโลกและชีวิตความรู้ความเข้าใจผ่านการรับรู้ทางอารมณ์ ที่กระตุ้นให้ถูกคิดและพิจารณาใคร่ครวญ ย่อมดำรงอยู่บนงานภูมิปัญญาของผู้สร้างของผู้รับที่กระทบถึงกัน”

(ดวงมน จิตรจันทน์, 2560: 96)

แรงกระทบทางอารมณ์อันสำคัญของเรื่องเล่าที่มีเนื้อหาโศกวันท จากการสูญเสียอันยิ่งใหญ่ครั้งนี้เชื่อมโยงกับอารมณ์ปิติจากการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันหลากหลายที่เกื้อหนุนจนเจือให้พสกนิกรในพระองค์มีชีวิตที่ดีขึ้นในทุกมิติ ความสะท้อนอารมณ์ทั้งสองลักษณะข้างต้นที่ปรากฏในเรื่องเล่านี้ได้ใช้กลวิธีที่มีลักษณะ ‘ร่วม’ กัน คือ การใช้ภาษา การใช้ฉาก และการอ้างถึงเพื่อเป็นเครื่องมือในการเหนี่ยวนำให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจแล้วนำไปสู่การกระตุ้นปัญญาเกี่ยวกับสัจธรรมของชีวิตที่ว่า การสัมผัสกับความทุกข์ ความสุข เป็นเรื่องที่มีมนุษย์ต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และไม่มีชีวิตของผู้ใดจะยืนยาวเป็นนิรันดร์ แม้ขณะที่ชีวิตอยู่จะอุปคุณงามความดีให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมมากเพียงใดก็ตามดังปรากฏในเรื่องเล่าหลายเรื่องจากเหตุการณ์สวรรคตนี้

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาเรื่องเล่าในมิติที่หลากหลาย เช่นในฐานะประเภทของวรรณกรรม เรื่องเล่ากับการพัฒนามนุษย์และสังคม หรือกลวิธีประกอบสร้างในเรื่องเล่า เพื่อพินิจในเรื่องของอุดมการณ์ หรืออำนาจที่ฝังแฝงอยู่ในเรื่องเล่า

เอกสารอ้างอิง

- กุสุมา รัชชมนณี. (2549). *การวิเคราะห์วรรณคดีไทย ตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสาร.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2560). “มโนทัศน์เรื่องวรรณคดีในภูมิปัญญาไทย” ใน *ทฤษฎีกับการวิจารณ์ศิลปะทัศนะของนักวิชาการไทย*. (หน้า 82 -109). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นาคร.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2541). *สุนทรียภาพในภาษาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม.
- นพพร ประชากุล. (2542). “คำนำเสนอ” *สัญศาสตร์โครงสร้างกับการวิจัยภาพยนตร์ใน แลเนื้อถือนึ่งเล่ม 2*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสาร.
- นพพร ประชากุล. (2539). “คำนำเสนอ” ใน *เชิงวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- นพพร ประชากุล. (2552). *ยอกอักษร ย้อนความคิด เล่ม 2*. ว่าด้วยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อ่าน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมศัพท์ วรรณกรรมอังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.
- สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา. (2548). *เจิมจันทร์กัณธสาร ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย*. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำรา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสฐียรโกเศศ. (2533). *การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- Agreatpigeon. (2559). *ลาลับทินกรในดวงใจ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2559, จาก <http://storylog.com>.
- Boonchuu. (2559). *วันที่หัวใจคนไทยทั้งประเทศแตกสลาย*. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2559, จาก <https://storylog.com>.
- Chanuikarn. (2559). *และหัวใจพวกเราชาวไทยก็ยังมิในหลวงอยู่*. สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2559, จาก <https://storylog.com>.
- Chubsri. (2559). *บันทึกเมื่อนึกถึง*. สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2559, จาก <https://storylog.com>.
- Foamie TP. (2559). *ยิ้มให้กันเถอะ ท่านคงไม่อยากเห็นเราเสียใจ*. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม 2559, จาก <https://storylog.com>.
- Gita 2000. (2559). *ฉันเป็นคนโชคดีที่สุดคนหนึ่งในโลก*. สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2559, จาก <https://storylog.com>.
- Honey Season. (2559). *โลกสี่ขวด้าเทา*. สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2559, จาก <https://storylog.com>.
- Koi. (2559). *บันทึกในหลวง ร.9 ที่ไม่คิดว่าจะเขียนได้*. สืบค้นเมื่อ 2 พฤศจิกายน 2559, จาก <https://storylog.com>.
- Khwanjai. (2559). *ความโศกอาดูรของแผ่นดิน*. สืบค้นเมื่อ 23 ตุลาคม 2559, จาก <https://storylog.com>.
- LadyNormal. (2559). *หนังสือพิมพ์แจกฟรี*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2559, จาก <https://storylog.com>.
- Nowhere_To_Be_FOUND. (2559). *ผลัดแผ่นดิน*. สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2559, จาก <https://storylog.com>.
- Pattan. (2559). *จดหมายถึงแม่พลอยฉบับที่ 2*. สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2559, จาก <https://storylog.com>.
- Phufa. (2559). *วันที่ประเทศไทยเจียบที่สุด*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2559, จาก <https://storylog.com>.

Tan 11. (2559). *ในหลวงของฉัน*. สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2559, จาก <https://storylog.com>.

Tetecnx. (2559). *มนุษย์ผู้สวมหมวกกษัตริย์*. สืบค้นเมื่อ 19 ตุลาคม 2559, จาก <https://storylog.com>.

Wanny_Wanny. (2559). *พ่อของฉัน*. สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2559, จาก <https://storylog.com>.

สร้อยดอกหมาก: การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมผ้าทอสัญลักษณ์จังหวัด มหาสารคาม

Sroi Dokh Mak: The Cultural Reproduction of Woven Cloths Symbol Maha Sarakhm Province

กิตติกรณ์ บำรุงบุญ¹, ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ²
Kittikorn Bamroongboon¹, Piyaluk Potiwan²

Received: 21 April 2020

Revised: 9 June 2020

Accepted: 23 July 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอปรากฏการณ์ ของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก ในฐานะที่ถูกทำให้เป็นสัญลักษณ์และสินค้าทางวัฒนธรรมของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง สร้อยดอกหมาก: อัตลักษณ์ผ้าไหมท่ามกลางกระแสทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติและกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ทั้งชนิดมีโครงสร้างและชนิดไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกต แบบสนทนากลุ่ม รวมถึงการถ่ายภาพ มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และการนำเสนอผลการวิจัยแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ประวัติของผ้าทอลายสร้อยดอกหมากมีความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตคนอีสานมาตั้งแต่อดีต ทั้งในมิติของการผลิตที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะและได้รับการรักษา สืบทอดงานหัตถกรรม และรูปแบบลวดลายมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในแสดงออกซึ่งสัญลักษณ์เฉพาะของจังหวัดมหาสารคามและถูกทำให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมสำหรับการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนฐานราก อีกทั้งยังมีนโยบายเพื่อสนับสนุนให้ชาวบ้านในท้องถิ่นหันมาผลิตเป็นสินค้าเพื่อใช้ในการจำหน่ายภายใต้แนวคิดทุนนิยม

คำสำคัญ: สร้อยดอกหมาก, การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม, สัญลักษณ์

¹ รองศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹ รองศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² Associate Professor, Humanities and Social Sciences Faculty, Rajabhat Mahasarakham University

² Associate Professor, Political Science and Public Administration Faculty, Rajabhat Mahasarakham University

Abstract

This research article aims to present the phenomenon of Sroi Dokh Mak in its role as a symbol and cultural product of Mahasarakham Province. This research explains the Sroi Dokh Mak name and reputation and its cultural and historical contribution to the Mahasarakham region in “Identity of Silk amid Capitalism for Economic Development, Maha Sarakham Province.” The target groups used to collect data included woven fabric wise men, practitioners, and stakeholders in Mahasarakham Province. The data-collection tools used in this research were survey, structured and unstructured interviews, observation, group conversation, and photography. Data triangulation was also used in this research. Collected data was presented in the descriptive form.

The research results are as follows ; The history of Sroi Dokh Mak woven fabric: it was found that historically woven fabrics had been connected to the people of Isan area for a long period of time and related the way of Isan life over time. Sroi Dokh Mak woven fabric was related to cultural identity that has been preserved and inherited handicrafts and patterns for a long time. It also plays an important role in demonstrating the symbolic identity of Maha Sarakham Province and has been made into a cultural product for enhancing the economy of the community, foundations and policies to encourage local villagers to turn to produce products for use in distribution under the concept of capitalism.

Keywords: Sroi Dokh Mak, Culture Reproduction, Symbolic

บทนำ

วัฒนธรรมการทอผ้าผูกพันกับชาวอีสานมาอย่างยาวนาน จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีทำให้ทราบว่า มีการทอผ้าใช้ในภาคอีสานตั้งแต่ช่วงต้นของยุคโลหะหรือประมาณ 6,000 ปีมาแล้ว การทอผ้าถือเป็นชีวิตของหญิงชาวอีสานที่ทอไว้ใช้ในครัวเรือนมาแต่อดีต โดยถือว่าเป็นงานจำเป็นของผู้หญิงอีสานที่ต้องเรียนรู้และปฏิบัติให้ชำนาญ เพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวันและใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นเครื่องบ่งบอกว่าผู้หญิงคนนั้นมีความเหมาะสม มีคุณสมบัติความพร้อมที่จะสามารถออกเรือนได้ (ประตุสูอีสาน, 2562 online)

วัฒนธรรมการทอผ้าของชาวอีสาน ได้รับ

อิทธิพลมาจากการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มคนจากหลายพื้นที่ เข้ามาอาศัยอยู่ในภูมิภาคอีสานปัจจุบัน แต่ละกลุ่มชนจะมีลักษณะและลวดลายกรรมวิธีการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง นอกจากนั้นแล้วการทอผ้ายังถูกจัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของมิติทางวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งนอกจากคุณค่าทางศิลปะที่ปรากฏบนลวดลายผ้าแล้ว การทอผ้ายังเป็นการแสดงถึงแบบแผนความเป็นอยู่ในสังคม กรรมวิธีและเทคนิคในการทอผ้าให้เกิดลวดลายต่างๆ จึงเป็นเทคนิคและความสามารถของแต่ละวัฒนธรรมที่มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน

ผ้าทอพื้นบ้าน โดยทั่วไปมีอยู่สองลักษณะคือ ผ้าพื้น และผ้าลาย ผ้าพื้นได้แก่ ผ้าที่ทอเป็นสี

พื้นธรรมดา ไม่มีลวดลาย ใช้สีตามความนิยม สมัยก่อนสีที่นิยมทอกัน คือ สีน้ำเงิน สีกรมท่า และสีเทา ส่วนผ้าลายนั้นเป็นผ้าที่มีการประดิษฐ์ลวดลายเพิ่มเติมเพื่อความสวยงาม มีชื่อเรียกเฉพาะตามวิธี เช่น ถ้าใช้ทอ (เป็นลายหรือดอก) เรียกว่า “ผ้ายก” การทอผ้าของคนไทยหลายท้องถิ่นยังคงรักษารูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ไว้อย่างเหนียวแน่น การทอผ้านอกจากเป็นศาสตร์และศิลป์แล้ว ยังหมายความถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมและพิธีกรรม ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตหากแต่มีการพัฒนาสิ่งต่างๆ ไปตามยุคสมัย ทั้งรูปแบบ การย้อมสี และลวดลาย นอกจากนี้ยังบ่งบอกถึงฐานะทางสังคม ชาติพันธุ์ (दनัยชาติพิชิต, 2558)

วัฒนธรรมประเพณีเรื่องของผ้าทอ ในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก เป็นปฏิบัติการทางวัฒนธรรมที่ผูกพันกับวิถีชีวิตที่มีมิติในการอธิบายปรากฏการณ์ของผ้าทอในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนมหาสารคาม และยังเป็นพลวัตของการเปลี่ยนแปลงผ้าทอที่ถูกกำหนดโดยกระแสโลกาภิวัตน์ และระบบทุนนิยม อันส่งผลให้บทบาทหน้าที่ที่เคยเป็นมาในอดีตของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากเปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นการถูกทำให้เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดมหาสารคาม การเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นเป้าหมายในการยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานราก อีกทั้งกระบวนการสร้างวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้าก็มีผลโดยตรงที่ทำให้ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากกลายเป็นสินค้าที่มีความต้องการจำนวนมาก และความต้อ่งที่มีอยู่มากนี้เองที่ส่งผลต่อกระบวนการผลิต เทคนิคหรือกรรมวิธี ลวดลายที่เปลี่ยนแปลงไป

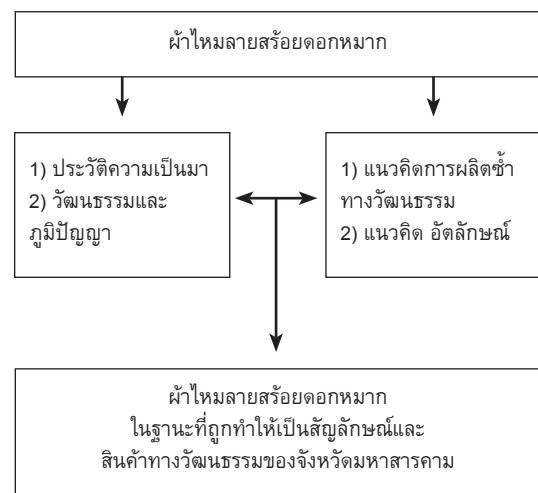
บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง สร้อยดอกหมาก: อัตลักษณ์ผ้าไหม

ท่ามกลางกระแสทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมุ่งอธิบายปรากฏการณ์ ของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก ในฐานะที่ถูกทำให้เป็นสัญลักษณ์และสินค้า โดยวิเคราะห์จากมุมมองด้านแนวคิดอัตลักษณ์ที่สะท้อนบนปรากฏการณ์ของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก ไม่ว่าจะเป็นลวดลายหรือภูมิปัญญา ทั้งหมดถูกสร้างขึ้นภายใต้อุดมการณ์ของสร้างสัญลักษณ์และเพื่อการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และวิเคราะห์ปรากฏการณ์นี้ผ่านแนวความคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม เพื่อให้ทราบว่ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากเป็นการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม โดยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่รองรับความยั่งยืนและเป็นหลักประกันความต่อเนื่องและการสืบทอดให้ดำรงอยู่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

นำเสนอปรากฏการณ์ ของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก ในฐานะที่ถูกทำให้เป็นสัญลักษณ์และสินค้าทางวัฒนธรรมของจังหวัดมหาสารคาม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคือพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหาที่ใช้ในการศึกษารวบรวม คือมิติทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากโดยวิเคราะห์จากมุมมองด้านแนวคิดอัตลักษณ์ที่สะท้อนบนปรากฏการณ์ของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก และวิเคราะห์ปรากฏการณ์นี้ผ่านแนวความคิดการผลิตผ้าทางวัฒนธรรม เพื่อให้ทราบว่าผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากเป็นการผลิตผ้าทางวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่รองรับความยั่งยืนและเป็นหลักประกันความต่อเนื่องและการสืบทอดให้ดำรงอยู่

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นและดำเนินการรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม โดยมีแนวทางการสังเกตและแนวทางการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ

2. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารและข้อมูลจากภาคสนามมาจัดกระทำโดย การจัดหมวดหมู่ของข้อมูลร่วมกับการวิเคราะห์กับแนวคิดที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

3. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยการตรวจสอบด้วยเทคนิคสามเส้า

4. นำเสนอผลการศึกษา

ผลการวิจัย

สร้อยดอกหมาก: ตัวตน และความหมาย

ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก เป็นผลิตผลผ้าทอที่เกิดจากการพัฒนาภูมิปัญญาดั้งเดิมด้านการทอผ้าของท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในแถบจังหวัดมหาสารคาม เป็นกระบวนการทอผ้าไหมให้เกิดเป็นผืนผ้าที่มีลวดลายและสีสันที่สวยงาม ประณีต ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากเป็นการสร้างสรรค์ลายผ้าโดยนำลวดลายพื้นฐานที่มีมาแต่โบราณคือลายโคม เช่น โคมห้า โคมเจ็ด โคมเก้า มาพัฒนาให้เป็นลายที่มีความละเอียดและเพิ่มสีสันให้สวยงามขึ้นเรียกชื่อว่า “ลายสร้อยดอกหมาก” เนื่องจากลายดอกได้แรงบันดาลใจจากดอกหมาก ซึ่งในอดีตนั้นต้นหมากมีให้เห็นอยู่ทั่วไปตามหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยต้นหมากนั้นมีดอกขนาดเล็ก มีกลีบแหลมหกลีบเรียงเป็นสองชั้นสีขาวแกมเหลือง มีเกสรอยู่ใจกลางดอกเป็นเส้นเล็กๆ แผ่ออกมา ดูสวยงาม เมื่อออกดอกจะเรียงร้อยต่อกันเป็นสายและออกเป็นช่อระย้าย่อยลงมา ทำให้ช่างทอเห็นแล้วเกิดความประทับใจจึงได้นำลักษณะของดอกหมากมาสร้างสรรค์เป็นลายผ้า โดยนำโครงสร้างของลายโคมห้ามามัดย้อมซ้อนกับลายโคมเก้าแล้วโอบหุ้มแลเงา ให้มีลายแน่นขึ้น มีความละเอียดมากขึ้น และเพิ่มเติมสีสันให้สวยงาม หลากหลาย ทำให้ได้ลายผ้าขนาดเล็กและประณีต (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม, 2562 online)

กระบวนการในการผลิตผ้าไหมสร้อยดอกหมาก ผู้ทอต้องใช้เวลาและความพยายามในการสร้างผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากมีวิวัฒนาการมาจาก ลายผ้าโบราณที่มีการทออยู่ในเขตรอยต่อ 3 จังหวัด คือ มหาสารคาม ขอนแก่น และ บุรีรัมย์ เดิมมีชื่อเรียกว่า ลายโคม 9 หรือลายปลาชิว มีลักษณะเป็นลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนขนาด

ใหญ่กว่าลายปัจจุบัน และมีลวดลายซ้ำกันตลอดทั้งผืน กระทั่งเมื่อ พ.ศ. 2540 จังหวัดมหาสารคามได้จัดให้มีการประกวดผ้าไหมเพื่อคัดเลือกเป็นผ้าประจำจังหวัด นายดุสิต โพธิจันทร์ เจ้าหน้าที่ประจำอุตสาหกรรมภาค 5 ได้นำลายผ้าโบราณต้นแบบลายปลาชิวจากอำเภอนชนบท จังหวัดขอนแก่น เข้ามาส่งเสริมให้ชาวบ้านที่บ้านกุดรังอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม ได้ทดลองทอจากนั้นชาวบ้านบ้านกุดรังได้ทำการพัฒนาลายปลาชิวเพิ่มเติมจากลวดลายเดิมกระทั่งได้ลวดลายแบบใหม่ขึ้นมาด้วยการย่อให้ดอกสีเหลืองเล็กลงและใส่กรอบปลายลายในทุกดอกของลายเรียกว่า “สร้อยดอก” ส่งผลให้ผ้าทอมีความละเอียดมากขึ้นเมื่อนำผ้าเข้าประกวด ผ้าทอของบ้านกุดรังมีความโดดเด่น และได้รับรางวัลคัดเลือกให้เป็นผ้าประจำจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งนายศิริเลิศ เมฆไพบูลย์ผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม ได้ให้ชื่อผ้าทอลายนี้ว่า ผ้าสร้อยดอกหมาก ด้วยลายผ้ามีลักษณะคล้ายดอกของต้นหมาก ผ้าสร้อยดอกหมากจึงเริ่มมีชื่อเสียงและถูกจัดให้เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดมหาสารคาม (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563 online)

การสร้างสรรคผลงานผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากนับว่าเป็นการสร้างผลงานที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ เอกลักษณ์ของผ้าไหมสร้อยดอกหมากที่ถูกสร้างขึ้นในด้านลวดลาย มีลักษณะเป็นรูปดอกหมากขนาดเล็ก ลายดอกประกอบด้วยส่วนสำคัญคือ ซ่อดอกโบราณนิยมย้อมสีเขียว กลีบดอกโบราณนิยมย้อมสีแดง และเกสรดอกโบราณนิยมย้อมสีเหลือง ส่วนพื้นนิยมย้อมเป็นสีเม็ดมะขาม เมื่อนำลายสร้อยดอกหมากทอสำเร็จเป็นผืนผ้าออกมาแล้วจะเห็นลายดอกที่มีสีสันทั้งสีเขียว สีแดง สีเหลือง ตัดกับสีพื้นทำให้ลายปรากฏอย่างโดดเด่น ด้วยส่วนประกอบของลายดอกและสีที่ใช้จึงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของ

ผ้าไหมสร้อยดอกหมากที่ไม่ปรากฏในผ้าไหมลายอื่นๆ นอกจากนี้ปัจจุบันยังได้มีการคิดค้นสีที่นำมาย้อมส่วนต่างๆ ของลายดอกและสีพื้นที่หลากหลาย ด้านเทคนิคภูมิปัญญา ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากใช้เทคนิคการมัดลายซ้อนกัน คือการมัดลายโคมห้า มัดซ้อนกับลายโคมเก้าซึ่งเป็นลายที่มีมาแต่โบราณ จากนั้นจึงทำการโอบหมี่แลงเงาเพื่อให้ลายมีความแน่น และส่วนประกอบของลายดอกมีความละเอียด ทำให้มีคุณสมบัติพิเศษเป็นจุดเด่นคือเกิดเป็นลายดอกขนาดเล็กที่มีความละเอียดอย่างยิ่ง เมื่อนำมาย้อมสีลงไปในการย้อมแต่ละครั้งทำให้ได้สีที่สวยงาม เมื่อทอออกมาเป็นผืนผ้าแล้วจะทำให้เห็นลายดอกหมากที่มีรูปทรงเป็นช่อชั้น และมีสีสันที่สวยงามจับตา เรียงร้อยเป็นเส้นสายบน ผืนผ้าไหมตลอดทั้งผืน ด้วยการย้อมเส้นไหมแท้ที่เป็นเส้นเล็กเรียบทั้งด้ายพุ่งและด้ายยืน ทำให้ได้ผืนผ้าไหมมีความละเอียดเนื้อแน่น สม่่าเสมอไม่มีรอยโปร่ง และเมื่อถูกแสงแดดก็จะเกิดความแวววาวสวยงาม (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม, 2562 online)

อัตลักษณ์ของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากถูกสร้างขึ้นทั้งในมิติของลวดลายและในมิติเทคนิคการผลิต สะท้อนให้เห็นว่าผ้าไหมสร้อยดอกหมากมีความสำคัญต่อระบบสังคม กล่าวคือทำให้ลายสร้อยดอกหมากนั้นถูกทำให้เป็นพวกเรา เป็นของจังหวัดมหาสารคาม ที่มีความแตกต่างไปจากผ้าไหมของพื้นที่อื่น สิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาจากผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้ เช่นเดียวกับความเชื่อของ ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2545) ที่เชื่อว่าอัตลักษณ์นั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอยๆ ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่งและวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งก่อสร้างทางสังคม (Social Construct) นอกจากนี้วัฒนธรรม

ก็ไม่ใช้สิ่งที่หยุดนิ่งหรือตายตัว หากแต่มีรูปแบบเป็นวงจรที่เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (Circuit of Culture) หากจะแนวคิดอัตลักษณ์มาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก พบว่า ผ้าไหมสร้อยดอกหมากมีกระบวนการ ถูกผลิต (Produced) ให้เกิดขึ้นสามารถถูกบริโภค (Consumed) และถูกควบคุมจัดการ (Regulated) อยู่ในวัฒนธรรม ซ้ำยังถูกสร้างความหมาย (Creating Meanings) ผ่านทางระบบต่างๆ ของการสร้างภาพตัวแทน (Symbolic Systems of Representation)

การผลิตซ้ำและความเชื่อมโยงในการถูกทำเป็นสัญลักษณ์และคุณค่าทางเศรษฐกิจ

จากมุมมองด้านแนวคิดอัตลักษณ์ที่สะท้อนบนปรากฏการณ์ของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากไม่ว่าจะเป็นลวดลายหรือภูมิปัญญา ทั้งหมดถูกสร้างขึ้นภายใต้อุดมการณ์ของสร้างสัญลักษณ์และเพื่อการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หากจะวิเคราะห์ปรากฏการณ์นี้ผ่านแนวความคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ทำให้เชื่อได้ว่าผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากเป็นการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม โดยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่รองรับความยั่งยืนและเป็นหลักประกันความต่อเนื่องและการสืบทอดให้ดำรงอยู่ นั่นคือ ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากนั้นกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ได้รับการบันทึกไว้ให้ยังคงอยู่ (Record Culture) ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของการผลิต การทอ และการให้ความหมายรวมทั้งการได้รับความสนับสนุนส่งต่อผ่านการเลือกสรร” (Selective Tradition) ให้ต้องกลายเป็นผ้าไหมลายประจำจังหวัดมหาสารคาม นอกจากนั้นแล้วยังถูกทำให้เป็นเครื่องนุ่งห่มที่เป็นทางการของหน่วยงานราชการและข้าราชการชั้นสูงในจังหวัด

ชาวจังหวัดมหาสารคามมีความเชื่อว่างานในสำคัญหรือโอกาสพิเศษ ผ้าไหมนั้นจะเข้ามา

มีบทบาทกับชีวิตประจำวันตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่นในประเพณีการแต่งงานในอดีตนั้นการมอบผ้าไหมจะเป็นการผลิต หรือทอจากฝีมือของฝ่ายเจ้าสาวเพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่เหมาะสมในการออกเรือน จึงเรียกว่า “ผ้าสมมา” ซึ่งผ้านี้ทำหน้าที่ในการบ่งบอกความสามารถและการเป็นแม่บ้านมีเรือนของฝ่ายเจ้าสาว ซึ่งฝ่ายเจ้าสาวจะต้องเป็นผู้มอบให้ญาติของฝ่ายเจ้าบ่าวในวันแต่งงาน แต่ถึงอย่างก็ตามในประเพณีของชาวจังหวัดมหาสารคามไม่มีความแตกต่างจากจังหวัดอื่นในภูมิภาคอีสานมากนัก ในการมอบผ้าสมมายังมีความหมายและทำหน้าที่เหมือนกัน และผ้าที่ใช้ในการมอบนั้นจะไม่ได้มีแค่ผ้าไหม แต่จะมีทั้งผ้าซิ่น ผ้าแพร ผ้าฝ้าย ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ซึ่งแตกต่างกันออกไปตามวัฒนธรรมและฐานะทางเศรษฐกิจของฝ่ายเจ้าสาว ในอดีตจึงเชื่อได้ว่าผ้าไหมนั้นไม่ได้ทำหน้าที่เป็นแค่เพียงเครื่องนุ่งห่มเท่านั้น แต่ทำหน้าที่ในการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมและการขัดเกลาทางสังคมที่แตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว

ต่อมาในปัจจุบันท่ามกลางกระแสทุนผ้าไหมได้ถูกเปลี่ยนแปลงบทบาทและการทำหน้าที่ที่ไม่เพียงแต่เป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมและการขัดเกลาทางสังคมเท่านั้น ผ้าไหมได้ถูกทำให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งได้มีการสนับสนุนให้มีการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากมากขึ้น เพื่อรองรับการขยายตัวทางธุรกิจและเพื่อยกระดับเศรษฐกิจของชุมชน จากข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก มียอดขายกว่า 260 ล้านบาท ในปี 2559 -2560 ส่งผลให้ทางจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งนำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดมีนโยบายในการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือเพื่อยกระดับกลุ่มทอผ้าไหมทุกอำเภอของจังหวัดมหาสารคามให้

เร่งรัดการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากกันมากขึ้น รวมทั้งให้มีการออกแบบให้มีความทันสมัยและจัดให้มีการฝึกอบรมการย้อมสีเส้นไหมแบบปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง พัฒนาทักษะแกนนำชุมชนด้านการบริหารจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยววัฒนธรรมใหม่ และ ประชาสัมพันธ์การจัดแสดงผลิดภัณฑ์ผ้าไหม ภายใต้ต้นนโยบายรัฐบาลในการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้ ภูมิปัญญาและทรัพยากรที่มีในชุมชนมาผลิตเป็นสินค้าและบริการ

ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากได้ถูกทำให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมอย่างเป็นทางการผ่านนโยบายของหน่วยงานราชการภาครัฐ หากจะใช้นโยบายการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมมาร่วมประกอบการถกเถียงกับปรากฏการณ์ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก พบว่าสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวมหาสารคาม ซึ่งแต่เดิมมีลักษณะของวัฒนธรรมชุมชนหมู่บ้านแต่ถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมชุดใหม่ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการผลิต การบริโภคและวัฒนธรรมทางสังคมที่ตามมากับระบบทุนนิยม (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา, 2541)

ในมิติของการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก สามารถทำความเข้าใจได้ในลักษณะการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมในระดับที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ผลิตวัฒนธรรม เนื้อหาสาระ สถานที่ สื่อที่ใช้ในการสืบทอด และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมจึงเกิดการสื่อสารขึ้นเพื่อสืบทอดหรือขยายผู้เผยแพร่วัฒนธรรมเพิ่มช่องทางในการสื่อสารทางวัฒนธรรมและเพิ่มสมาชิกใหม่ การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมจะมีความหมายสมบูรณ์ ก็ต่อเมื่อเป็นการผลิตซ้ำที่มีรหัสความหมายหรือความเชื่อ

บางประการแฝงอยู่ (จารุพันธ์ เชาวนิตี, 2559) ภายใต้ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากนั้นเป็นงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผสานความคิดสร้างสรรค์ ส่งผลให้ความหมายและตัวตนของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากไม่ได้เป็นเพียงผืนผ้า แต่ถูกประกอบสร้างให้กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่ถูกกระทำผ่านกระบวนการผลิตซ้ำอย่างเป็นระบบ

สรุปการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก

จากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลผ่านงานวิจัยเรื่อง สร้อยดอกหมาก: อัตลักษณ์ผ้าไหมท่ามกลางกระแสทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดมหาสารคาม ทำให้พบว่าผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากนั้นประกอบไปด้วยส่วนที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมทั้งในมิติของการสร้างสรรค์และการสืบทอด จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพทำให้เชื่อได้ว่าผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากได้ถูกกระทำผ่านกระบวนการเรียนรู้ ที่มารูปแบบ ตัวตนและการยกย่องให้เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดมหาสารคามรวมทั้งเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่ได้รับการประยุกต์และปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง เพื่อนำมาใช้ให้สอดคล้องกับหน้าที่ใหม่ในบริบทที่ต่างไปจากเดิม ซึ่งเดิมจะเป็นผืนผ้าทอทั่วไป แต่ในปัจจุบันผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากได้รับการออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เป็นของใช้และของที่ระลึก ที่ถูกนำมาเชื่อมโยงกับความ เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านและเป็นสินค้าที่ระลึกของจังหวัดมหาสารคาม การประดิษฐ์คิดค้นรูปแบบให้กับผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากเป็นการผลิตซ้ำงานหัตถกรรมร่วมสมัย สอดคล้องกับที่ กาญจนุ แก้วเทพ (2545) ได้อธิบายว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ถูกผลิตบริโภคและผลิตซ้ำโดยคนในสังคมกลุ่มต่างๆ การ

ผลิตผ้าวัฒนธรรมจะทำให้วัฒนธรรมนั้นดำรงอยู่ได้โดยไม่สูญสลายไปจากสังคมนั้น สิ่งที่ถูกนำมาผลิตผ้าคือสิ่งที่ถูกเลือกมาอยู่ให้ดำรงสืบไป ผ่านประเพณีการเลือกสรร (tradition of selection)

ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากได้เป็นตัวแทนของจังหวัดมหาสารคามอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ.2544 ภายหลังจากที่ได้ชนะการประกวดผ้าไหมประจำจังหวัดมหาสารคาม จากนั้นจึงได้มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้ทอผ้าไหมมัดหมี่ลายสร้อยดอกหมากกันอย่างกว้างขวาง งานหัตถกรรมทอผ้าแบบโบราณได้รับสืบทอดกันมาจากรบรรพบุรุษจึงถูกนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ นอกจากเป็นผ้านุ่งเป็นหลัก ยังสามารถนำไปตัดเย็บเป็นกระโปรง เสื้อ กางเกง ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ และประยุกต์ไปเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ได้หลากหลาย เช่น กระเป๋า ย่าม หมวกของใส่เอกสาร และของที่ระลึกอื่นๆ อีกหลายชนิด

ในปี พ.ศ. 2560 จังหวัดมหาสารคาม ด้รับการอนุมัติงบประมาณโครงการตามแผนปฏิบัติการกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ดำเนินงานโครงการยกระดับผ้าไหมกลุ่มจังหวัดสู่สากล กิจกรรมยกระดับผ้าไหมสร้อยดอกหมาก งบประมาณ 1,427,100 บาท ส่งผลให้ชาวบ้านผู้ผลิตสินค้าและแปรรูปสินค้าจากผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากหลายแห่งเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งเรื่องผลิตภัณฑ์การทอผ้า เช่น ชุมชนบ้านกุดรัง ตำบลกุดรัง ชุมชนบ้านลาด ตำบลศรีสุข และชุมชนบ้านหนองหญ้าปล้อง ตำบลพระราชดู่ ชาวบ้านสามารถผลิตผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากออกสู่ตลาด และนำสินค้าทางวัฒนธรรมดังกล่าวไปจัดแสดงในที่ต่างๆ อย่างแพร่หลายทำให้ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากเป็นที่รับรู้ของประชาชนมากขึ้น และนิยมสวมใส่กันมากขึ้นกลายเป็นที่ต้องการของตลาดมากยิ่งขึ้น

การจัดจำหน่ายผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากเป็นสินค้าในระยะแรกได้นำผ้าไปจำหน่ายในที่ต่างๆ ที่เปิดให้จำหน่าย เช่น งานหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ งานออกร้านสินค้าของจังหวัด งานออกร้านของอำเภอ งานกาชาด และงานแสดงสินค้า OTOP ระดับประเทศ จนทำให้ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากเริ่มเป็นที่รับรู้ของคนโดยทั่วไป หลังจากนั้นผลิตภัณฑ์ผ้าครามก็เริ่มออกสู่ตลาดอย่างหลากหลายมากขึ้น โดยการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป ผ้าพันคอ ผ้าห่มคลุมไหล่ ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้เป็นการแปรรูปตามความต้องการของตลาดเพื่อให้สามารถบริโภคได้ง่ายขึ้น

การทอผ้าไหมสร้อยดอกหมากในอดีตมักจะผลิตเป็นผ้าชิ้น ผ้าห่ม ผ้าพัน โดยมีปัญหาในการตัดเป็นชุดเพื่อนุ่งห่ม ซึ่งในปัจจุบันแนวทางดังกล่าวได้ถูกรื้อฟื้นนำกลับมาสร้างสรรค์ใหม่ โดยการผลิตเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป ผ่านการออกแบบจากนักออกแบบชื่อดังและมีการตัดเย็บที่ปราณีตและทันสมัย กระทั่งกลายเป็นสิ่งที่ดึงดูดลูกค้าได้รู้จักและสนใจ เพราะลูกค้าบางกลุ่มมีความต้องการซื้อสินค้าเพราะรูปทรงที่แปลกใหม่สามารถนุ่งห่มและใช้งานได้ทันที แต่ลูกค้าบางกลุ่มมีความต้องการซื้อสินค้าเนื่องมาจากลักษณะเฉพาะของผ้าที่แปลกไม่เหมือนใคร มีความสวยงามและดูหรูหรา ซึ่งผลจากการเป็นที่รู้จักและราคาของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากนั้นค่อนข้างที่จะมีราคาสูง ส่งผลให้ผู้บริโภคไม่ใช่ชาวบ้านทั่วไป แต่เป็นกลุ่มชนชั้นกลางที่มีกำลังทรัพย์เพียงพอที่บริโภคทั้งนี้เนื่องจากผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากแต่ละผืนมีราคาค่อนข้างสูงราคาเริ่มต้นที่กำหนดโดยกลไกของตลาดผู้ค้าผ้าไหมอยู่ที่ผืนละ 2,500-10,000 บาท ขึ้นกับลวดลาย สี และคุณภาพ เมื่อนำมาแปรรูปเป็นชุด

เสื้อผ้าสำเร็จรูปแล้ว ส่งผลให้ราคาสูงขึ้นถึงหลัก พันหลักหมื่นบาท ขึ้นกับประเภทของสินค้า จากปรากฏการณ์นี้ทำให้เชื่อได้ว่าผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากที่นำกลับมาผลิตซ้ำเพื่อรีอ์ฟื้นเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมได้ถูกกระบวนกรของกลไกตลาดทำให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและราคาแพง บุคคลที่สามารถบริโภคผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากได้จึงเป็นบุคคลที่มีรสนิยมเฉพาะ และเป็นกลุ่มคนที่ถูกกำหนดโดยองค์กรของรัฐหรือระบบราชการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก เช่น หน่วยงานราชการ สถานศึกษา ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ข้าราชการ พนักงาน ในสังกัดได้สวมใส่เสื้อผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัด ทำให้ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากอยู่ในการรับรู้และความคุ้นเคยของคนทั่วไป จนกลายเป็นทั้งสัญลักษณ์และอัตลักษณ์ประจำจังหวัดมหาสารคาม

ข้อเสนอแนะ

ข้อสรุปจากการศึกษา กล่าวได้ว่า กระบวนการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากอดีตที่ทำให้เกิดความเข้าใจ พฤติกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนได้เป็นอย่างดี ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากปัจจุบันแฝงไปด้วยกติกาและจารีตที่สังคมกำหนดโดยใช้ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากเป็นสื่อสัญลักษณ์ของจังหวัดมหาสารคาม แทนคำพูดหรือภาษาซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ที่กล่าวถึงความคิด ประสพการณ์ และพฤติกรรมมีส่วนสำคัญต่อสังคมมนุษย์สร้างความสัมพันธ์ผ่านระบบสัญลักษณ์ (Symbols) สัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุดคือ ภาษา

และสัญลักษณ์ไม่ได้หมายถึงวัตถุหรือเหตุการณ์เท่านั้น แต่ยังอาจหมายถึง การกระทำจากวัตถุและเหตุการณ์นั้นด้วย นอกจากนี้การทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากเป็นทรัพยากรความรู้ที่เกิดจากทรัพยากรบุคคลชาวบ้านชุมชนจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีทั้งรูปแบบที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นมหาสารคามและมีบางส่วนที่คล้ายกับผ้าทอโบราณของจังหวัดใกล้เคียง แต่ถึงอย่างไรก็ตาม กระบวนการที่เกิดจากการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากมีภูมิปัญญาแทรกอยู่โดยตลอด นอกจากขั้นตอนที่เป็นเทคนิคในการทอแล้ว จากการศึกษาพบว่าลายผ้ายังสามารถสะท้อนภาพแห่งภูมิปัญญาของชาวบ้านที่สามารถผลิตได้ ตลอดจนองกับความต้องการของตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย

ในกระบวนการสร้างเครื่องมือ อุปกรณ์ การเตรียมวัตถุดิบ เทคนิคการทอ ลวดลายเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากกระบวนการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากผ้า ที่เป็นศูนย์กลางของความรู้ ทักษะ และประสพการณ์สั่งสมของท้องถิ่นที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นผ่านกาลเวลาและเงื่อนไขทางสังคมที่มีปะทะกับการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากตลอดเวลา

ข้อเสนอแนะที่ค้นพบจากการวิจัย พบว่า ปัจจัยและเงื่อนไขของการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากจากเดิมที่เป็นการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนของวิถีชีวิตภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกโดยเฉพาะกระแสเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งถูกยกระดับเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมอาจจะไม่ใช่คำตอบของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากฐานรากที่แท้จริง เพราะกระบวนการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากได้ถูกพัฒนาและทอขึ้นจากหลายชุมชนที่ไม่ใช่เพียงชุมชนของจังหวัดมหาสารคามเท่านั้น และหากจะผลิตเพื่อตอบสนองต่อใจหทัยด้านพาณิชย์และระบบ

อุตสาหกรรมที่เกิดการผลิตจำนวนมากย่อมส่งผลให้คุณค่าและราคาของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสร้างเงื่อนไขทางวัฒนธรรมและเงื่อนไขเชิงเศรษฐกิจที่เป็นธรรมต่อชุมชนและชาวบ้านผู้ผลิต

ไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน และต้องกลายเหยื่อของแรงงานผู้ผลิตสินค้าให้นายทุนเป็นผู้ค้ากำไรจากสินค้าทางวัฒนธรรมที่ชาวบ้านและชุมชนเป็นเจ้าของภูมิปัญญา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). หมู่บ้านทอผ้าไหม “สร้อยดอกหมาก” มหาสารคาม. สืบค้นจาก <https://thailandtourismdirectory.go.th/th/info/attraction/detail/itemid/21606> เมื่อ 31 มีนาคม 2563.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2545). เมื่อสี่ร้อยและสร้างวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศालาแดง.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองและสื่อสารศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- จารุพันธ์ ชาวนดี. (2559). สายดอก: การผลิตผ้าทางวัฒนธรรมหัตถศิลป์งานใบตองล้านนา. วารสารดำรงวิชาการ. 15(2): 117-144.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2545). แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ พรพิไล เลิศวิชา. (2541). วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- दनัย ซาทิพฮอด. (2558). ผ้าอ้อมคราม: การทำวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้าในกระแสโลกาภิวัตน์. วารสารไทยศึกษา. 10(2): 87- 116.
- ประตู่สู่อีสาน. (2562). ผ้าทออีสาน. สืบค้นจาก <https://www.isangate.com/new/32-art-culture/knowledge/580-pa-tor-isan-2.html> เมื่อ 1 เมษายน 2563.
- วัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม. (2562). ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากมหาสารคาม. สืบค้นจาก https://www.m-culture.go.th/mahasarakham/ewt_news.php?nid=2214&filename=index เมื่อ 30 มีนาคม 2563.

หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์ บทความ หรือ บทความวิจัย วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (Instructions for the Authors)

บทความและบทความวิจัยที่จะนำมาตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามนี้ จะต้องได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Pre review) ก่อน เพื่อให้วารสารมีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล และนำไปอ้างอิงได้ ผลงานที่ส่งมาตีพิมพ์ จะต้องมีการ งานบททวนความรู้เดิมและเสนอความรู้ใหม่ที่ทันสมัยรวมทั้งข้อคิดเห็นที่เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่าน ผลงานไม่เคยถูกนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และไม่ได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารใดๆ การเตรียมต้นฉบับที่จะมาลงตีพิมพ์ ควรปฏิบัติตามคำแนะนำดังนี้

การเตรียมต้นฉบับสำหรับบทความและบทความวิจัย

1. **ภาษา** เป็นภาษาไทยหรืออังกฤษก็ได้ ถ้าเป็นภาษาไทย ให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์หรือการเขียนทับศัพท์ที่ยึดหลักของราชบัณฑิตยสถาน พยายามหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ศัพท์ภาษาอังกฤษที่ปนไทย ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมด ยกเว้นชื่อเฉพาะซึ่งต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ ถ้าเป็นภาษาอังกฤษ ควรให้ผู้เชี่ยวชาญในภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. **ขนาดของต้นฉบับ** พิมพ์หน้าเดี่ยวบนกระดาษสัน ขนาด เอ 4 (216 x 279 มม.) ควรเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมืออย่างน้อย 40 มม. (1.5 นิ้ว) ด้านล่างและขวามืออย่างน้อย 25 มม. (1 นิ้ว) พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบอักษร browallia New ขนาด 16 ตัวอักษรย่อ นิ้ว ใส่ตัวอักษรด้วย

3. จำนวนหน้า บทความและบทความวิจัย ไม่ควรเกิน 15 หน้า

การเรียงลำดับเนื้อหาบทความ และบทความวิจัย

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช่ คำย่อ ความยาวไม่ควร เกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2. **ชื่อผู้พิมพ์และที่อยู่** ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และระบุตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบัน ที่อยู่ และ E-mail ของผู้พิมพ์ เพื่อใช้ติดต่อเกี่ยวกับต้นฉบับและบทความที่ตีพิมพ์แล้ว

3. **บทคัดย่อ (Abstract)** ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์อย่างต่อเนื่องกัน ไม่ควรเกิน 500 คำ ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

4. คำสำคัญหรือคำหลัก (Keywords) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา

5. บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าวๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและการวิจัยนั้นด้วย

6. วัสดุ อุปกรณ์และวิธีการศึกษา ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งื่อนำมาศึกษา จำนวน ลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

7. ผลการศึกษา (Results) แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตาราง แผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตารางหรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

8. วิจารณ์และสรุปผล (Discussion and conclusion) ชี้แจงว่าผลการศึกษาตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุผลใดจึงเป็นเช่นนั้น และมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือทั้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

9. ตาราง รูป รูปภาพ และแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น แยกออกจากเนื้อเรื่องโดยเรียงลำดับให้สอดคล้องกับคำอธิบายในเนื้อเรื่อง และต้องมีคำอธิบายสั้นๆ แต่สื่อความหมาย ได้สาระครบถ้วน ในกรณีที่เป็นตาราง คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีที่เป็นรูปภาพ หรือแผนภูมิ คำอธิบายอยู่ด้านล่าง

10. กิตติกรรมประกาศ ระบุสั้นๆ ว่าได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย และความช่วยเหลือจากองค์กรใดหรือใครบ้าง

11. เอกสารอ้างอิง (References) สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป คือ เอกสารอ้างอิงต้องเป็นที่ถูกตีพิมพ์และได้รับการยอมรับทางวิชาการ ไม่ควรเป็นบทคัดย่อ และไม่ใช้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ถ้ายังไม่ได้ถูกตีพิมพ์ ต้องระบุว่า รอการตีพิมพ์ (in press)

11.1 การเขียนเอกสารอ้างอิง

ก. กรณีที่เป็นรายงานวิจัย มีรูปแบบและการเรียงลำดับดังนี้: ชื่อผู้เขียน (ในกรณีภาษาไทย ใช้ชื่อและนามสกุล และในกรณีภาษาอังกฤษ ใช้นามสกุลและชื่อ). ปีที่พิมพ์. ชื่อเรื่อง. ชื่อย่อของวารสาร. เล่มที่พิมพ์ ฉบับที่พิมพ์. เลขหน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของเรื่อง. ในกรณีที่มีผู้เขียนมากกว่า 6 คน ให้ใส่รายชื่อผู้เขียนทั้ง 6 คนแรก แล้วตามด้วยคำว่า “และคณะ” หรือ “et al”

ตัวอย่าง

อมรรัตน์ จงสวัสดิ์ตั้งสกุล, ลัดดา เหมาะสุวรรณ. (2002). Evidenced based maillard reeaction: focusing on parenteral nutrition. *วารสารโภชนบำบัด*. 13(1): 3-11

Vega KJ, Pina I, Krevaky B. (1996). Heart transplantation is associated is with an increase risk for pancreatobiliary diseases. *Ann Intern Med*. 124(11): 980-3

ข. กรณีที่เป็นหนังสือ มีรูปแบบและการเรียงลำดับ เหมือนเอกสารอ้างอิงที่เป็นรายงานวิจัย (ในข้อ ก.) ยกเว้น ใช้ *ชื่อหนังสือ* เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์ แทน *ชื่อย่อวารสาร*

ตัวอย่าง

วิญญู มิตรานันท์. (2538). *พยาธิกายวิภาค*. กรุงเทพฯ: โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์. 629-78.

Ringsven M.K., Bond, D. (1996). *Gerontology and leadership skills for nureses*. 2nd ed. Albany (NY): Delmar Publishers. 100-25.

ค. กรณีที่เป็นรายงานการประชุมและสัมมนา มีรูปแบบการเรียงลำดับ คือ ชื่อผู้แต่ง. ปีที่พิมพ์. ชื่อเอกสารรวมเรื่องที่ได้จากรายงานการประชุม. วัน เดือน ปีที่จัด: สถานที่จัด: สำนักพิมพ์ หรือ ผู้จัดพิมพ์. เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ณัฐนันท์ สินชัยพานิช, วราภรณ์ จรรยาประเสริฐ, ยุพิน รุ่งเวชวุฒิวินทยา, มนต์ชูลี นิติน, สาธิต พุทธิพิพัฒน์ขจร. (2542). เกสัชกรพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง. *รายงานการประชุมวิชาการ เกสัชกรรม ประจำปี 2542 ของเกสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทย ; 24-26 มีนาคม 2542*. กรุงเทพมหานคร: เกสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทย. 89-105.

Kimmura J. Shibasaki H, editors. (1996). *Proceeding of 10yh International Congress of EMG and/ Clinical Neurophysilogy ; 15-16 Oct 1995; Kyoto Japan*. Amsterdam: Eelsevier. 80-90.

ง. กรณีเป็นวิทยานิพนธ์ มีรูปแบบการเรียงลำดับ คือ ชื่อผู้แต่ง. ปีที่พิมพ์. ชื่อวิทยานิพนธ์. สถาบันที่พิมพ์: ชื่อสถาบันการศึกษา

ตัวอย่าง

อัมพร ณรงค์สันติ. (2541). *การใช้ยาเจนตั้มycinวันละครั้งเปรียบเทียบกับวันละสองครั้งในทารกแรกเกิดไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกสัชศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Kaplan S.J. (1995). *Post-hospital home health care: the elderly,s access and utilization [dissertayion]*. St. Louis (MO): Washington Univ.

จ. กรณีที่เป็นบทความในหนังสือพิมพ์ มีรูปแบบและการเรียงลำดับเหมือนเอกสารอ้างอิงที่เป็นรายงานวิจัย (ในข้อ 11.1.1. ก)

ตัวอย่าง

Lee, G. (1996). *Hospitalization tied to ozone pollution: study estimates 50,000 admissions annually*. The Washington Post Jun 21.5.

ฉ. กรณีที่เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีรูปแบบและการเรียงลำดับ คือ ชื่อผู้แต่ง. ปีที่พิมพ์. ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร (ปี เดือน วันที่อ้างอิงถึง) เล่มที่ (ฉบับที่): ได้มาจาก ชื่อ website.

ตัวอย่าง

Morse S.S. (1995). *Factors in the emergence of infectious disease*. Emerg Infect Dis [cited 1996 Jun 5] ; 1(1): Available from:URL/www.Cdc.gov/ncidod/Eid.htm.